

AVRASYA

DÜNYASI

EURASIAN WORLD

Altı Aylık Uluslararası İlişkiler Dergisi

Yıl/Year: 7 • Sayı/No: 13 • Ekim/October 2023

RUSYA-UKRAYNA SAVAŞI: YENİ BİR SÜREGİDEN ÇATIŞMA MI?
RUSSIA-UKRAINE WAR: A NEW PROTRACTED CONFLICT?

ISSN: 2587-0020
9 772587 002006
Fiyatı: 110 TL

Global Digitalization
Trends and International
Information Security

Rusya Federasyonu'nun
Nükleer Caydırıcılık
Politikası

The Crimean Bridge
as a (Un)Legitimate
Military Target

AVRASYA

DÜNYASI

EURASIAN WORLD

Altı Aylık Uluslararası İlişkiler Dergisi
Yıl/Year: 7 • Sayı/No: 13 • Ekim/October 2023

Yayın Sahibi

Terazi Yayıncılık Bas. Dağ. Dan. Eğt. Org. Mat. Kirt. Tic. Ltd.
Şti. adına
Hazel Çağan Elbir

Yayın İdare Adresi

Abidin Daver Sok. No. 12/B Daire 4 06550
Çankaya/ANKARA
Tel: 0 (312) 438 50 23-24 ■ Faks: 0 (312) 438 50 26

Yayın / Danışma Kurulu

E. Büyükelçi Alev Kılıç, *Başkan, AVİM*
E. Büyükelçi Çınar Aldemir
Prof. Dr. Ayşegül Aydıngün, *ODTÜ*
Prof. Dr. Hüseyin Bağcı, *ODTÜ*
Dr. Paulo Botto, *La Plata University, Buenos Aires, Argentina*
Prof. Dr. Birgül Demirtaş, *Türk-Alman Üniversitesi*
Doç. Dr. Sergii Glebov, *Odesa Mechnikov National University, Odesa, Ukraine*
Prof. Dr. Afet Guliyeva, *Baku State University, Baku, Azerbaijan*
E. Büyükelçi Koray Targay

Editör: Yiğit Alpogan

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: Turgut Kerem Tuncel

Fotoğraflar: www.tr123rf.com

Baskı Tarihi: 18 Ekim 2023

ISSN: 2587-0920

Yayın Türü: Yaygın Süreli Yayın
Yayın Şekli: 6 Aylık Türkçe-İngilizce

Sayfa Düzeni

Ruhi Alagoz

Baskı:

Sonçağ Yayıncılık Matbaacılık
İstanbul Cad. İstanbul Çarşısı No: 48/48-49
İskitler / ANKARA

Abone Sorumlusu

Hülya Önalp

Terazi Yayıncılık Bas. Dağ. Dan. Eğt. Org. Mat. Kirt. Ltd. Şti.
Süleyman Nazif Sok. No. 12/B Daire 4 06550
Çankaya/ANKARA
Tel: 0 (312) 438 50 23-24 ■ Faks: 0 (312) 438 50 26
E-posta: terazi yayincilik@gmail.com
www.avim.org.tr

Yıllık Yurtiçi Abone Ücreti: 220 TL

Yıllık Yurtdışı Abone Ücreti: 35 Euro

Aşağıdaki banka/posta çeki hesap numaralarına
ödeme yapabilirsiniz:

Terazi Yayıncılık,
Garanti Bankası-Çankaya/ANKARA Şubesi: 181/6296007
Posta Çeki Hesabı: Ankara/Çankaya/Merkez 5859221
IBAN No: TR96 0006 2000 1810 0006 2960 07

Aksi belirtilmediği sürece Avrasya Dünyası'nda yayımlanan
yazılarda belirtilen olay ve fikirler sadece yazarına aittir.

Yazı işleri müdürünü,

yayın sahibini veya editörünü bağlamaz.

Tüm hakları saklıdır. Önceden yazılı izin alınmaksızın hiçbir
iletişim, kopyalama sistemi kullanılarak yeniden baskısı
yapılamaz. Akademik ve haber amaçlı kısa alıntılar bu
kuralın dışındadır.

editörden

Değerli Okurlar,

Avrasya Dünyası'nın bu yılki sonbahar sayısını sunarken, dergimizin yayın hayatında altıncı yılını doldurmasının mutluluğu ve sizlerle bu mutluluğumuzu paylaşmanın zevkini içerisindeyiz.

Son üç sayımızda olduğu gibi bu sayımızda da Rusya-Ukrayna savaşı makale dizinimizde merkezi yerini korumaktadır. Savaşın halen sürmesinin, daima barış ve istikrardan yana bir yayın organı olarak bizde düş kırıklığı yarattığını itiraf etmemiz gerekiyor. Rusya-Ukrayna savaşının bir an önce bitip Avrupa'nın huzura kavuşması yönündeki temennimizi bu vesileyle yenilemek isteriz. Bu bağlamda temel endişemiz, kapağımızda da belirttiğimiz gibi, çatışmanın süregiden bir nitelik kazanması ve ihtiyar kıtamızda esasen mevcut diğer örneklerine ilave olmasıdır. Bunu önleyecek sağduyu ve iradenin sonunda üstün gelmesi ise samimi dileğimizdir.

Bu sayımızda ayrıca, enformasyon güvenliği, Kazakistan-Rusya ilişkileri, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin TDT'na gözlemci üyeliği, Avrupa Birliği ve Orta Asya ile Rusya'nın nükleer caydırıcılık politikası konularında incelemeler yer almaktadır.

2023 yılının geri kalan aylarının sadece Avrupa'ya değil, tüm Avrasya coğrafyasına barış ve esenlikler getirmesini diliyor, selam ve saygılarımızı sunuyoruz.

Yiğit Alpogan
Editör

from the editor

Dear Readers,

We are happy to present Eurasian World's 2023 autumn issue with which we are completing the sixth year of our journal. We are happy to share this joy with you.

Like the three previous issues, articles on different aspects of the Russia-Ukraine war constitute the core of this issue. As a publication that always stands for peace and stability, we express our disappointment with the continuation of the war. We hope the war ends and tranquility turns back to Europe in no time. In this vein, as we expressed in our cover, our main concern is the possibility of this conflict turning into yet another protracted conflict in our old continent. We hope prudence and political will to prevail and prevent such a result

In addition to articles dwelling on the Russia-Ukraine war, this issue also includes articles on information security, Kazakhstan-Russia relations in the context of Eurasia, the admission of the Turkish Republic of Northern Cyprus to the OTS as an observer, European Union and Central Asia, and Russia's nuclear deterrence policy.

We hope the rest of 2023 will bring peace and welfare not just to Europe but to the entire Eurasian geography. With our best wishes...

Yiğit Alpogan
Editor

Rusya-Ukrayna Savaşı: Yeni Bir Süreğiden Çatışma mı?

Russia-Ukraine War: A New Protracted Conflict?

24

The Russia-Ukraine War in the Light of Ukraine's Counteroffensive

Assoc. Prof. Ibrahim Muradov

32

The Crimean Bridge as a (Un)Legitimate Military Target

Vlade Radulovic

39

Rus Toplumunun, Seçkinlerin ve Düşünsel Bileşenlerin Ukrayna Savaşına Yaklaşımları

Doç. Dr. Halit Hamzaoğlu

46

Ukrayna Savaşının Orta Asya'ya Etkisi

Doç. Dr. Anar Somuncuoğlu

içindekiler / contents

Yıl/Year: 7 • Sayı/No: 13 • Ekim / October 2023

04

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin Türk Devletleri Teşkilatı'na Gözlemci Üyeliği: Uluslararası Hukuk Bağlamında Bir Değerlendirme

İlayda Eray

66

Energy Resource Potential of Kazakhstan, with Particular Attention to the Period Following the 2014 Ukrainian Crisis

Dávid Bíró - Róbert Vén

11

Son Dönem Avrasya Sarmalında Kazakistan-Rusya İlişkileri

Melih Demirtaş

75

The EU's Engagement With Central Asia: Assessing Achievements and Prospects for Cooperation

Nosirkhon Qodirov

20

Global Digitalization Trends and International Information Security

Vitali Romanovski

80

Rusya Federasyonu'nun Nükleer Caydırıcılık Politikası

Doç. Dr. Ahmet Sapmaz

52

Perspectives From the Global South: Russo- Ukrainian War, Energy Crisis and New Approach to Global Integrations

Pavle Kosic

58

Yeni 'Medeniyetler Çatışması'nda Yunanistan'ın Belirsiz Rolü: Yunan Denizcilerin AB Yaptırımlarını İhlallerinin Hukuki, Politik ve Ekonomik Açından Değerlendirilmesi

Yasin Yıldırım - Rabia Yıldırım

KUZEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ'NİN TÜRK DEVLETLERİ TEŞKİLATI'NA (TDT) GÖZLEMCI ÜYELİĞİ: ULUSLARARASI HUKUK BAĞLAMINDA BİR DEĞERLENDİRME

TDT'de gözlemci üyelik statüsünü iktisap etmesi KKTC'nin uluslararası alanda etkin bir rol oynaması için atılmış bir adım niteliğindedir.

İlayda Eray

Araştırma Görevlisi, Harp ve Silahlı Çatışma Hukuku Anabilim Dalı, Milli Savunma Üniversitesi, İstanbul, Türkiye

Kuruluş sürecinin başlangıcı 1992 yılına kadar uzanan Türk Devletleri Teşkilatı (TDT), 3 Ekim 2009 tarihinde imzalanan Nahçıvan Anlaşması¹ ile Türkçe Konuşan Ülkeler İşbirliği Konseyi adıyla kurulmuştur. 12 Kasım 2021 tarihinde düzenlenen Türk Devletleri Teşkilatı 8. Zirvesi'nde devlet başkanları tarafından kabul edilen İstanbul Bildirisi² ile Türkçe Konuşan Ülkeler İşbirliği Konseyi'nin adının Türk Devletleri Teşkilatı (TDT) olarak değiştirilmesine karar verilmiştir. TDT'ye üye devletler Türkiye, Azerbaycan, Kırgızistan, Kazakistan ve Özbekistan ile gözlemci üyeleri Türkmenistan ve Macaristan'dır.

TDT, ortak tarih, kültür ve dil gibi bazı müşterek temel unsurlara sahip olan devletlerin bir araya gelmesi ile vücut bulmuş bir uluslararası örgüttür. Türkiye, bu unsurları bilhassa barındıran KKTC'nin de TDT'ye gözlemci üyeliği yönündeki iradesini uluslararası arenada çeşitli zamanlarda ortaya koymuştur. Netice itibarıyla KKTC, 11 Kasım 2022 tarihinde Semerkant şehrinde gerçekleştiren TDT 9. Zirvesi sonucunda Semerkant Bildirisi ile TDT'ye gözlemci üye olmuş ve diğer gözlemci üyeler olan Türkmenistan ve Macaristan'ın yanındaki yerini almıştır.

TDT'de gözlemci üyelik statüsünü iktisap etmesi KKTC'nin uluslararası alanda etkin bir rol oynaması için atılmış bir adım niteliğindedir. KKTC keza, Türk dünyasında önemli işlevleri bulunan ve uluslararası örgüt niteliğindeki Uluslararası Türk Kültürü Teşkilatı'nda³ (TÜRKSOY) da hâlihazırda gözlemci üye olarak bulunmaktadır. TÜRKSOY'un kuruluş sürecinde de önemli faaliyetlerde bulunan KKTC'nin bu örgüte gözlemci üyeliği 1994 yılında gerçekleşmiştir. TDT'ye üye devletlerin parlamentoları arasındaki işbirliğini derinleştirmek amacıyla kurulmuş bir parlamento örgütü olan Türk Devletleri Parlamenter Asamblesi⁴ (TÜRKPA) Genel Kurullarında da KKTC'nin üyeliği meselesi gündeme gelmiştir.⁵ Bu konuda henüz somut bir adım atılmamış olsa da KKTC Meclis Başkanı'nın 2018 ve 2019 yıllarındaki TÜRKPA genel kurullarına konuk olarak davet edilmiş ve katılmış olması⁶ üyeliğin gerçekleşmesi yönünde bir istek ve iradenin mevcut olduğunun önemli bir göstergesidir.

Ne var ki, KKTC'nin uluslararası toplum tarafından bir devlet olarak tanınması konusundaki tartışmalar devam ederken TDT'ye gözlemci üyeliği birçok devlet ve uluslararası örgüt tarafından tepkiyle karşılanmıştır.

Eldeki çalışmada KKTC'nin TDT'ye gözlemci üyeliğine uzanan süreç ile uluslararası toplumun bu neticeye tepkileri ve konunun uluslararası hukuk matematiğindeki yeri açıklanmaya çalışılmıştır.

TDT'ye Üyelik: Usul ve Statüler

Nahçıvan Anlaşması'nın 1. maddesinde de belirtildiği üzere TDT, "uluslararası bir kuruluş" niteliğine sahip bir işbirliği mekanizmasıdır. Bu mekanizma, Anlaşma'da belirtilen amaçlarını yerine getirmek üzere kurulmuş organlara sahip ve ayrı bir uluslararası kişiliği bulunan bir uluslararası örgüt niteliğindedir⁷ (uluslararası hukukta da genel kabul, uluslararası örgütlerin hukuki kişiliklerinin bulunduğu yönündedir). Uluslararası hukuki kişiliği bulunmasının neticesi olarak Nahçıvan Anlaşması'nın 10. maddesi'nde de belirtildiği üzere TDT, anlaşmalar yapabilir, mülk edinebilir ve edindiği mülkü elden çıkarabilir, mahkemelere davacı veya davalı olarak katılabilir, banka hesabı açıp nakdi varlıklar üzerinde işlem yapabilir.⁸

Uluslararası hukuk uyarınca ayrı bir uluslararası hukuki kişiliği bulunan uluslararası örgütler ile bu örgüt etrafında toplanmış devletler arasında bir temsil ilişkisi mevcuttur. Bu ilişkiyi belirginleştiren müessese ise uluslararası örgütlere üyeliktir. Uluslararası örgütlere üyelik meselesinde öncelikle belirtilmesi gereken husus, her örgütün kendine has üyelik usulleri bulunduğudır.

Uluslararası örgütler, kurucu anlaşmalarında üyelik için bazı kriterler belirleyip bu kriterleri karşılayan devletlerin üyeliklerini kabul etmektedirler. Ayrıca uluslararası örgütler, üye devletlerin özel bazı standartları sağlamalarını isteyebilirler. TDT'ye üyelik için aranan kriterlerden birinin Türk dili konuşan ülkelerden olma kriteri olması bu duruma örnektir.⁹ Bu nedenle, bir devletin üyeliğinin kabul edilmesi, her örgütün ayrı ayrı kriterlerine ve kurallarına uygun olup olmadığına bağlıdır. Üyelikle ilişkin düzenlemeler örgütten örgüte değişiklik göstermektedir. Örneğin, BM Şartı'nın 4. maddesi uyarınca Anlaşma'nın getirdiği yükümlülükleri uymayı kabul eden devletler BM'ye üye olabileceklerdir.¹⁰ Dolayısıyla uluslararası örgütlerin ve devlet niteliğinde kabul edilmeyen diğer entitelerin BM'ye üyeliği mümkün değildir.

Uluslararası örgütlere üyelik tam üyelik şeklinde olabileceği gibi gözlemci üyelik statüsünün verilmesi ile de gerçekleşebilir. Böylelikle devletler, değişik usul ve şartlarla gerçekleşen tam üyelik olmadan da uluslararası örgütlerle sıkı ilişkiler kurabilmektedir. Üyelik şartlarını sağlamayan veya ulusal mevzuatında üyelik için bir engeli bulunan devletler gözlemci üyelik statüsü ile oy hakkı bulunmasa da örgütün bazı organlarındaki çalışmalara katılma hakkı elde etmektedir.¹¹ Bu statü sayesinde, uluslararası örgütün kurucu anlaşmasında düzenlendiği çerçevede kendilerine verilen haklardan yararlanabilmektedirler. Uluslararası örgütler, üyeliğe

Hâlihazırda KKTC'nin bir devlet olarak tanınması meselesi tartışılmaya devam ederken, TDT'ye gözlemci üyeliği birçok devlet ve uluslararası örgüt tarafından tepkiyle karşılanmıştır.

alternatif olan yolları kurucu anlaşmalarında belirlemekte olup üyelik statüsü ilişkisi tam üyelik ve gözlemci üyelik statüsünün yanında bazı özel enstrümanlarla da kurulabilmektedir.¹²

TDT tarafından devletlere, uluslararası örgütlere ve uluslararası forumlara gözlemci üye statüsü verilebilmektedir.¹³ Nitekim TDT'nin kurucu üyeleri olan Türkiye, Azerbaycan, Kırgızistan, Kazakistan ve Özbekistan'ın yanında Türkmenistan, Macaristan ve KKTC, TDT'de gözlemci üye olarak yer almaktadırlar. Devletlere gözlemci üye statüsü verilmesinin kapsamı her örgütte değişiklik gösteren özel koşullara bağlanabilmektedir. Bu doğrultuda Anlaşma'nın idarî hususlarına ilişkin yönetmelik olan "Türk Dili Konuşan Ülkeler İşbirliği Konseyi Çalışma Esasları"nın 4. maddesi¹⁴ gözlemci üye statüsünü düzenleme altına almıştır. Bu maddeye göre gözlemci üye statüsü almak isteyen bir devlet, uluslararası örgüt ya da forum, gözlemci üye olmak yönündeki beyanı ile TDT'ye üye devletlerin onayına tabi olmak şartıyla Dönem Başkanı'na başvurabilecektir. Bu yöndeki başvurunun Devlet Başkanları Konseyi tarafından kabul edilmesinin ardından gözlemci üye statüsü verilecektir.

Nahçıvan Anlaşması'nda belirtildiği üzere gözlemci üyelerin, aksine karar alınmadıkça Devlet Başkanları Konseyi, Dışişleri Bakanları Konseyi ve Kıdemli Memurlar Komitesi'ne katılma hakları olmakla birlikte bu organların toplantılarında oy kullanma hakları bulunmamaktadır. Bununla birlikte Dönem Başkanı tarafından gözlemci üyelere toplantılarda konuşma yapmak, uzman düzeyinde toplantı tartışmalarına katılmak ve belirli gündem maddeleri hakkında yazılı beyanlarda bulunmak üzere yetki verilebilecektir. Ayrıca gözlemci üye statüsü, Devlet Başkanları Konseyi tarafından askıya alınabilecek ya da sonlandırılabilir.¹⁵

KKTC'nin TDT'ye Gözlemci Üyeliğine Uluslararası Tepkiler

Hâlihazırda KKTC'nin bir devlet olarak tanınması meselesi tartışılmaya devam ederken, TDT'ye gözlemci üyeliği birçok devlet ve uluslararası örgüt tarafından tepkiyle karşılanmıştır. Bu bağlamda Avrupa Birliği (AB) Dış İlişkiler Servisi, KKTC'nin TDT'ye gözlemci üyeliği ile ilgili olarak 12 Kasım 2022 tarihli beyanında, AB'nin Türkiye'nin uluslararası alanda tanınmayan, kendi ifadesiyle, ayrılma yanlısı Kıbrıs Türk varlığının TDT'ye

gözlemci olarak kabul edilmesine ilişkin açıklamalarını reddettiğini belirtmiştir. Ayrıca, anılan kararın TDT üyelerinin de açıkça önem atfettiği toprak bütünlüğü ilkesi ile BM Şartı'na aykırılık teşkil ettiği ifade edilmiştir.¹⁶ Önceki beyanlarında da görüleceği üzere AB, BM Güvenlik Konseyi kararlarına dayanmak suretiyle uluslararası hukuk kişisi olarak yalnızca Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'ni tanımaktadır. AB Dış İlişkiler Servisi anılan beyanın devamında, ayrılma yanlısı Kıbrıs Türk varlığının uluslararası alanda tanınmasını herhangi bir şekilde kolaylaştıracak veya destekleyecek herhangi bir eylemin, BM himayesinde çözüm müzakerelerinin başlamasına elverişli bir ortam yaratma çabalarına ciddi şekilde zarar vereceğini belirtmiştir.

Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı anılan beyana yönelik cevabında bu açıklamayı reddettiğini ifade etmekle birlikte TDT Zirvesi'nde oybirliği ile alınan karar sonucunda KKTC'nin TDT'ye gözlemci üyeliğinin Türk dünyasının ayrılmaz bir parçası olan Kıbrıs Türklerinin doğal bir hakkı olduğunu belirtmiştir. Dışişleri Bakanlığı anılan cevabında Kıbrıs sorunu ile ilgili şunu söylemiştir:

Kıbrıs Adası'nda adil, kalıcı ve sürdürülebilir bir çözüm ancak Kıbrıs Türk halkının 1963'ten beri gasp edilen müktesep egemen eşitliğinin ve eşit uluslararası statüsünün tescil edilmesiyle başlayacak bir sürecin ardından sağlanabilir. Bunun için uluslararası toplumun artık Kıbrıs Rum tarafını Ada'nın tek sahibi olarak gören tavrından vazgeçmesi ve KKTC'yi tanınması gerekir. Türkiye her hal ve karda, KKTC'nin yanında durmaya ve tüm uluslararası platformlarda Kıbrıs Türkünün sesi olmaya devam edecektir.¹⁷

KKTC Dışişleri Bakanlığı ise AB Dış İşleri Servisi'nin beyanına cevabında, anılan beyanın, AB'nin Kıbrıs sorununun sadece tarafı olmadığını değil, Kıbrıs Türk halkının tüm kazanılmış hak ve çıkarlarına karşı olduğunu da açık bir göstergesi olduğunu ve Kıbrıs Türk halkının kendi kaderini tayin hakkının görmezden geldiğini ifade etmiştir.¹⁸

AB'nin yanında çeşitli devletler de KKTC'nin TDT'de gözlemci üye statüsüne karşı benzer yönde reaksiyonlar göstermiştir. Söz gelişi, ABD Dışişleri Bakanlığı tarafından yapılan açıklamada TDT'nin KKTC'ye gözlemci üye statüsü vermesi yönündeki kararının reddedildiği ifade edilmiştir. ABD Dışişleri sözcüsü bir basın toplantısında sorulan soruya cevaben, "Türk Devletleri Teşkilatı'nın uluslararası tanınırlığı olmayan bir oluşumu gözlemci olarak kabul etme kararından dolayı üzüntü duyuyoruz. Bu karar toprak bütünlüğü ilkesine ve BM Şartı'na aykırıdır. ABD, Kıbrıs Cumhuriyeti hükümetini adanın tek meşru hükümeti olarak tanıyor." şeklinde yanıt vermiştir.¹⁹

Benzer şekilde, Yunanistan Dışişleri Bakanlığı tarafından 11 Kasım 2022 tarihinde yapılan açıklamada KKTC'nin TDT'ye gözlemci üye statüsüyle ilgili olarak

Türk yetkililer tarafından yapılan açıklamalar kınanmıştır. Ayrıca Yunanistan Dışişleri Bakanlığı açıklamasında sözde devleti (İng. *pseudo-state*) kabule yönelik herhangi bir girişimin, uluslararası hukuk ile BM Güvenlik Konseyi'nin 541 ve 550 sayılı Kararlarının açık ihlalini teşkil edeceği belirtilmiştir. AB gibi önde gelen uluslararası örgütler ile ABD gibi politik etki alanı geniş devletlerin, özde KKTC'nin TDT'ye gözlemci üyeliği hususunda genelde ise Kıbrıs konusuna ilişkin olarak açıklamaları adeta bir klişe haline almıştır. Bu açıklamalar şu ortak anlayışı bildirmektedir:

Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin ilgili Kararları temelinde ve Avrupa müktesebatıyla uyumlu, adil ve uygulanabilir bir çözüm, yani iki toplumlu, iki bölgeci bir federasyona ulaşılmasına yönelik çabalar desteklenmelidir.

Uluslararası Hukuka Göre KKTC'nin TDT'ye Gözlemci Üyeliği

ABD, Yunanistan ve AB'nin KKTC'nin gözlemci üyeliği konusundaki tepkilerinin kesişim noktası KKTC'nin bir devlet niteliğinde olmadığı iddiasıdır. Bu iddianın aslı, uluslararası hukuktaki tanıma kurumundaki kurallar aracılığı ile tespit edilmelidir.

Devletlerin tanınması müessesesinin uluslararası hukuk içerisindeki teorik yerinin pratikte siyasi etkilerle şekillendiğini belirtmek yanlış olmayacaktır. Kelsen'in de ifade ettiği gibi tanıma, siyasi ve hukuki olmak üzere iki farklı eylemi ihtiva etmektedir.²⁰ Bununla birlikte eldeki çalışma bakımından tanıma hususunun siyaset bilimi ile açıklanmasından ziyade bu konunun hukuk matematiğindeki yerinin analiz edilmesi amaçlanmaktadır. Bunun için ilk bakılması gereken, uluslararası hukukun aslı kaynakları olan ve uluslararası hukuka göre bağlayıcı nitelikteki uluslararası anlaşmalar ile devletlerin teamül hukukudur.

Devletlerin hak ve görevlerine ilişkin teamül kurallarını içeren 1933 tarihli Montevideo Sözleşmesi'nin 1. maddesi²¹ uluslararası hukuka göre devlet olmaya ilişkin bazı şartlar içermektedir. Buna göre bir devletin kalıcı bir nüfusu yani milleti, üzerinde etkin kontrol sağladığı ülkesi, hükümeti ve diğer devletlerle ilişkilere girme kapasitesi bulunmalıdır. Bununla birlikte Montevideo Sözleşmesi'nin 3. maddesi diğer devletler tarafından henüz tanınmamış olsa da bir devletin siyasi varlığının bundan bağımsız olarak bulunduğunu belirtir. Tanınmadan önce bile devletin bütünlüğünü ve bağımsızlığını savunma, korunmasını sağlama hakkı mevcuttur. Tanıma ile ilgili baskın olan iki görüş, 'kurucu görüş' ve 'beyan edici görüş'tür. Beyan edici görüşün etkin olduğu anılan Sözleşme'de belirtildiği üzere, devlet olmanın şartları arasında tanıma müessesesi yer almamaktadır. Tanıma, süregelen fiilli durumu açıklamaktan ibarettir. Bu tarif, beyan edici görüşün özeti

niteliğindedir. Tanıma hususundaki diğer bir görüş olan kurucu görüşe göre ise bir entitenin milleti, üzerinde etkin kontrol sağladığı ülkesi, egemenlik yetkisine aracı olan hükümeti ve diğer hukuk kişileriyle ilişkilere girebilme kapasitesinin bulunması ona devlet niteliğini kazandırmak için yeterli olmamaktadır.²² Devlet niteliğinin kazanılması için diğer devletler tarafından tanınmış olması da gerekmektedir.²³

Aynı Sözleşme'nin 7. maddesine göre tanıma, açık olabileceği gibi tanıma niyetini belli eden bir eylemden kaynaklanarak zımni olarak da gerçekleşebilir. Açık tanıma bir devletin başka bir devleti tanıdığı yönünde beyanını içeren bir bildirim yoluyla gerçekleşebilirken, zımni tanıma iradesi diğer devlet ile siyasi ilişkiler kurmak gibi eylemler ile gösterilebilir.²⁴ Ayrıca devletlerin tanınması konusunda *de facto* (fili) ve *de jure* (hukuki) tanıma ayrımları da mevcuttur. *De jure* tanımaya giden süreçte bir basamak olan *de facto* tanıma, bir devleti tanımaya şüpheyle yaklaşan devletlere tanımayı geri alabilmeleri yönünde bir güvence sağlamaktadır. Her ne kadar *de facto* tanıma ilk bakışta hukuki bir işlem gerektirmiyor gibi gözükse de *de jure* tanıma kadar kesin bir tanıma anlamına gelmemekle birlikte hukuki bir işlemin varlığını gerektirmektedir.²⁵ Bununla birlikte *de jure* tanıma, devletin tanınmasında son aşamadır, geri alınamaz.²⁶

Bir devletin başka bir entiteyi devlet olarak açık bir işlem ile tanıması durumunda herhangi bir şüphe oluşmazken zımni tanıma durumu için tanıma niyetinin tespit edilmesi gerekmektedir. Bu noktada ortaya çıkan ve uluslararası hukukun cevaplama gereken bazı sorular gündeme gelir. Bunlardan ilki bir devletin, tanımadığı bir devlet ile aynı uluslararası örgüte üye olması zımni tanıma anlamına gelebilir mi; bu durumda tanıma niyeti ortaya koyulmuştur diyebilir miyiz, sorusudur. İkinci soru ise, bir devletin diğer devletlerle ilişki kurma kapasitesine sahip olmakla birlikte uluslararası toplumun çoğunluğu tarafından tanınmaması bu kapasitenin kullanımını ne ölçüde etkileyecektir, sorusudur. Bu soruları konumuz bakımından KKTC'yi ele alarak uyarlayacak olursak karşımızdaki sorunsal, yalnızca Türkiye'nin tanıdığı, bununla birlikte devlet olmanın bütün şartlarını yerine getiren bu devletin uluslararası bir örgüt olan TDT'ye gözlemci üyeliğine uluslararası hukukun cevaz verip vermediğidir. Ayrıca KKTC'nin TDT'ye gözlemci

ABD, Yunanistan ve AB'nin KKTC'nin gözlemci üyeliği konusundaki tepkilerinin kesişim noktası KKTC'nin bir devlet niteliğinde olmadığı iddiasıdır. Bu iddianın aslı, uluslararası hukuktaki tanıma kurumundaki kurallar aracılığı ile tespit edilmelidir.

üyeliğinin TDT'ye üye olan diğer devletler açısından nasıl bir sonuç doğurduğu da irdelenmesi gereken bir konudur. Bununla ilgili esas soru, üyelik statüsünün KKTC tarafından iktisap edilmesinin TDT'ye üye olan devletler açısından zımni bir tanıma beyanı anlamına gelip gelmediğidir. KKTC'nin uluslararası hukuka göre bir devlet niteliğinde olup olmadığı hususu ayrı bir çalışmanın konusu olup eldeki analiz bakımından bu husus konu dışı bırakılmıştır. Bu noktada KKTC'nin uluslararası hukuk pratiğinin de kabul ettiği beyan edici görüş uyarınca, tanıma şartına bağlı olmaksızın, milleti, ülkesi ve hükümeti ile birlikte bir devlet niteliğine sahip olduğunu belirtmekle yetiniyoruz.²⁷

Konumuz bakımından cevaplamaya çalışacağımız ilk soru KKTC'nin uluslararası bir örgüt olan TDT'ye gözlemci üyeliği meselesinin uluslararası hukuktaki hangi kurallar ile açıklanması gerektiğidir. Uluslararası hukukun süjesi olarak devleti devlet yapan yegâne hakkı egemenliktir. Devlet egemenliği ilkesine göre, her devletin kendi yasalarını yapma, kendi kendini yönetme ve üçüncü taraf müdahalesi olmadan dış ilişkiler kurma ve yürütme hakkı ve yetkisi vardır. Diğer bir ifadeyle devlet olmanın doğal bir işlevi olan egemenlik hakkı gereğince devlet, uluslararası anlaşmalara taraf olabilir, uluslararası örgütlere katılabilir, başka devletlerle diplomatik ilişkiler kurabilir. Dolayısıyla uluslararası hukuk normları uyarınca devlet niteliğinde olan KKTC'nin TDT'ye gözlemci üyeliği -hatta olası bir tam üyeliği- devlet egemenliği hakkının kullanılmasından ibarettir. Uluslararası örgütlere üyelik egemen devletler için bir hak olup, kurucu anlaşma ile getirilen üyelik kriterlerini sağlayan KKTC'nin TDT'de gözlemci üyelik statüsünü iktisap etmesine uluslararası hukuk bakımından bir engel bulunmamaktadır.

Bununla birlikte KKTC'nin TDT'ye gözlemci üyeliği, AB ve ABD tarafından toprak bütünlüğü ilkesinin ve bu ilkenin koruma altına alındığı BM Şartı'nın ihlali

olarak görülmektedir. Uluslararası hukukta toprak bütünlüğü ilkesi, kapsamı bakımından bir devletin varlığının ve sınırlarının üçüncü devletler tarafından kuvvet kullanılarak sonlandırılması veya değiştirilmesini önlemeye yönelik bir koruma mekanizması olarak karşımıza çıkmaktadır.²⁸ Bu ilkenin bir istisnası vardır ki o da halkların kendi kaderini tayin (self-determinasyon) hakkıdır. BM Genel Kurulu tarafından 24.10.1970 tarihinde kabul edilen 2625(XXV) sayılı "Birleşmiş Milletler Andlaşması'na Uygun Olarak Devletler Arasında İşbirliğine ve Dostça İlişkilere İlişkin Uluslararası Hukuk İlkeleri Bildirisi"nde toprak bütünlüğü ilkesi "tüm halkı temsil eden bir hükümetin varlığı" koşulu ile varlık bulmuştur. Ayrıca aynı bildiriye kendi kaderini tayin hakkının uygulanma şekilleri belirtilmiştir. Buna göre: "Egemen ve bağımsız bir Devletin kurulması, serbest bir şekilde bağımsız bir Devletle birleşme veya bütünleşme veya bir halkın serbestçe tayin ettiği diğer herhangi bir siyasi statüye kavuşması, o halkın kendi kaderini tayin etme hakkının uygulanmasının şekillerini teşkil eder."²⁹

Anılan bildiriye her ne kadar devletin bölünmez bütünlüğünün korunmasına toprak bütünlüğüne vurgu yapmak suretiyle özel bir önem atfedilmişse de bu ilke ayırım yapmadan bütün toplumu temsil eden bir hükümetin varlığı koşuluna bağlanmıştır. KKTC örneğindeki gibi ayrımcılığa ve etnik temizlik politikasına maruz kalmış Kıbrıs Türklerinin ayrılarak yeni bir devlet kurması toprak bütünlüğü ilkesini ihlal etmez, self-determinasyon hakkının kullanılmasından ibarettir. Açıklanan sebeplerle KKTC'nin TDT'ye gözlemci üyeliği genel uluslararası tepkilerin aksine toprak bütünlüğü ilkesine aykırılık oluşturmamaktadır. Bu eylemin hukuka uygunluğu devletlerin egemenliği ilkesinden gelir ve egemenlik yetkisinin kullanılması ile ilgilidir.

Devletler, aralarındaki nüfus, yüzölçümü, ekonomik durum gibi faktörlerden bağımsız olarak egemen eşit uluslararası hukuk kişileridir. Dolayısıyla devletler, uluslararası anlaşmalara taraf olma veya uluslararası örgütlere üye olma gibi çeşitli enstrümanlar aracılığıyla diğer devletlerle ilişkiler kurma kapasitesine sahiptirler.³⁰ Uluslararası hukuk uyarınca bir devlet olarak karşımıza çıkan KKTC'nin uluslararası hukukun temel ilkelerinden olan devlet egemenliği ve devletlerin egemen eşitliği ilkelerinin getirdiği haklardan ve uluslararası hukuki kişiliği gereği sahip olduğu diğer devletlerle ilişki kurma kabiliyetinden yoksun olduğunun ileri sürülmesi bahsi geçen ilkelere aykırılık doğurmaktadır. KKTC'nin TDT'ye gözlemci üyeliği -hatta olası bir tam üyeliği-

devlet niteliğine haiz olmanın en önemli getirisi olan egemenlik yetkisinin kullanılmasından ibarettir.

İkinci olarak açıklanması gereken husus KKTC'nin TDT'ye gözlemci üyeliği TDT'ye üye olan diğer devletler açısından zımnî bir tanıma beyanı anlamına gelip gelmediği hususudur. Yukarıda da izah etmeye çalıştığımız ve Nahçıvan Anlaşması'nda da belirtildiği üzere TDT, anlaşmalar yapabilen, mülk edinebilen ve edindiği mülkü elden çıkarabilen, mahkemelere davacı veya davalı olarak katılabilen, banka hesabı açıp nakdi varlıklar üzerinde işlem yapabilme kapasitesi bulunan bir uluslararası örgüttür. Diğer bir ifadeyle TDT'nin uluslararası kişiliği mevcuttur ve bunun sonucu olarak haklar ve yükümlülükler edinebilmektedir. Bu kişilik kendisini oluşturan devletlerle ilişkili olsa da o devletlerden müstakil bir hukuki kişiliktir. Dolayısıyla bir uluslararası örgütün davranışı doğrudan üye devletlerin davranışı sayılamayacaktır. Nitekim BM tarafından tanınan bir devletin tüm BM üyeleri tarafından tanınmadığı durumlar da mevcuttur. Örneğin Güney Kıbrıs Rum Yönetimi (Kıbrıs Cumhuriyeti) BM üyesi olmasına karşın, BM üyesi olan Türkiye tarafından tanınmamaktadır. İzah edilen bütün bu sebeplerle KKTC'nin TDT'ye gözlemci üye olması TDT'ye tam üye olan Azerbaycan, Kırgızistan, Kazakistan ve Özbekistan bakımından KKTC'nin *de jure* tanınması anlamına gelmemektedir.

Sonuç

Bir devletin uluslararası bir örgüte üyeliği, o örgütün üyesi olarak kabul edilmesi ve diğer üyelerle eşit haklara ve yükümlülükler sahip olması anlamına gelir. Bununla birlikte üyelerin tamamı tarafından tanınmayan bir devletin uluslararası örgüte üyeliği, bu devletin uluslararası hukuka göre tanınması anlamına gelmemektedir.

Devletlerin egemenlik hakları gereği uluslararası anlaşmalara taraf olabilme ve örgütlere katılabileme kapasitesi bulunmaktadır. 1933 tarihli Montevideo Sözleşmesi'nin 1. maddesi uyarınca kalıcı bir nüfusu/milleti, üzerinde etkin kontrol sağladığı ülkesi, hükümeti ve diğer devletlerle ilişkilere girme kapasitesi bulunan entiteler devlet niteliğindedir. Egemenlik hakkı devlet olmanın getirdiği doğal bir haktır. Uluslararası hukuka göre bir devlet olan KKTC'nin bir uluslararası örgüte üye olamayacağını iddia edilmesi egemenlik hakkına ciddi bir kısıtlama anlamına gelecektir. Bu durum, uluslararası hukukun temel ilkelerinden olan devletlerin egemen eşitliği ilkesine de aykırılık doğuracaktır.

Uluslararası hukuk, devletlerin egemenliği ve egemen eşitliği ilkeleri üzerine kuruludur ve devletlerin birbirlerini tanıma hakkı, bu ilkelerden kaynaklanır. Devletlerin tanınması tek taraflı bir işlem olup, bir devletin başka bir

Uluslararası örgütlere üyelik egemen devletler için bir hak olup, kurucu anlaşma ile getirilen üyelik kriterlerini sağlayan KKTC'nin TDT'de gözlemci üyelik statüsünü iktisap etmesine uluslararası hukuk bakımından bir engel bulunmamaktadır.

devleti tanınması durumunda, tanıyan devletin kendi egemen kararı ile tanıma işlemini gerçekleştirmesi anlamına gelmektedir. Her ne kadar tanıma ile tanınan devlet açısından hukuki etkiler doğacak olsa da (uluslararası anlaşmalar yapma, uluslararası sorumluluk hukuku kapsamına dâhil olma vb.) bu etkiler tanınan devlet ile tanıyan devlet arasındaki ilişkilerle kısıtlı olacaktır.

TDT'nin uluslararası kişiliği mevcuttur ve bunun neticesi olarak haklar ve yükümlülükler edinebilmektedir. Buna bağlı olarak TDT kendi davranış alanına/kapasitesine sahip olmaktadır. Ancak örgütün davranışı doğrudan doğruya üye devletlerin davranışı sayılamaz. KKTC'nin TDT'de gözlemci üye statüsü kazanması onu oluşturan devletlerden ayrı bir uluslararası hukuki kişiliğe sahip olan TDT bakımından zımnî tanıma anlamına gelebilse de diğer üyeler bakımından aynı sonucu doğurmamaktadır. Her ne kadar uluslararası toplum tarafından KKTC'nin gözlemci üyeliğine yoğun bir reaksiyon gösterilmiş olsa da bu reaksiyonun hukukun tatbik edilmesi niyetinden ziyade politik kaygılarla ortaya çıkmış olduğu açıktır. Nitekim uluslararası hukuku oluşturan, uygulayan ve bununla bağlılık iradesini ortaya koyanın yine aynı uluslararası toplum olduğu görülmektedir. Özetle, siyasi saiklerle yapılan açıklamalar bir kenara bırakıldığında geriye kalan uluslararası hukukun, KKTC'nin TDT'ye gözlemci üyeliğine karşı çıkmak bir yana bu üyeliğe dayanak olacak birçok ilkedden meydana geldiğini ifade etmeliyiz. Sonuç olarak, KKTC'nin TDT'ye gözlemci üyeliği uluslararası hukuka uygun olup bu durumun tanıma bakımından neticesi yalnızca TDT bakımından doğmaktadır. TDT'nin KKTC'yi gözlemci üye olarak kabul etmesi, örgüte tam üye olan Azerbaycan, Kırgızistan, Kazakistan ve Özbekistan tarafından tanınması anlamına gelmemektedir. Kaldı ki ilerleyen süreçte KKTC'nin üye devletler tarafından *de jure* tanınması halinde bile bu durum, bahsi geçen bu egemen devletlerin farklı devletlerle ilişki kurma iradesini kullanmasından ibaret olacaktır. Üçüncü devletlerin, tanımaya ve uluslararası bir örgüte üyeliğe tepkisi ise uluslararası hukukun temel ilkelerinden olan devletlerin egemenliği ve devletlerin egemen eşitliği ilkeleriyle çelişki teşkil edecektir.

Sonnottlar

- 1 Anlaşma metni için bkz.: R.G. 15.07.2010 tarih ve 27642 sayı
- 2 Bildiri metni için bkz.: https://www.turkkon.org/tr/haberler/turk-devletleri-teskilati-8-zirvesi-istanbul-bildirisi_2395
- 3 TÜRKSOY, 12 Temmuz 1993 tarihinde Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan, Türkiye ve Türkmenistan arasında imzalanan TÜRKSOY'un Kuruluşu ve Faaliyet İlkeleri Hakkında Anlaşma ile kurulmuştur. TÜRKSOY'un altı kurucu üyesinin yanında Altay Cumhuriyeti, Gagavuz Cumhuriyeti, Başkurdistan Cumhuriyeti, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, Hakas Cumhuriyeti, Tataristan Cumhuriyeti, Saha (Yakut) Cumhuriyeti ve Tiva Cumhuriyeti'nden oluşan sekiz gözlemci üyesi bulunmaktadır. Kuruluşun amacı, Türk dili konuşan ülkelerin ve halkların kültür ve sanatının korunması, geliştirilmesi ve gelecek nesillere aktarılması ile bu ülkeler arasındaki kültürel işbirliğinin sürdürülerek sağlanmasıdır. TÜRKSOY Resmi İnternet Sitesi için bkz.: <https://www.turksoy.org/>
- 4 21 Kasım 2008 tarihinde Türkiye, Azerbaycan, Kazakistan ve Kırgızistan arasında imzalanan İstanbul Anlaşması ile TÜRKPA'nın kuruluşu gerçekleşmiştir. TÜRKPA'nın kurucu anlaşması olan İstanbul Anlaşması'nın 1. maddesine göre TÜRKPA bir danışma organı niteliğinde olup organları; Asamble Konseyi, Genel Kurul ve Sekreteryadır. Macaristan Ulusal Meclisi, Anlaşma'ya taraf olmamakla birlikte gözlemci üye statüsüne sahiptir. TÜRKPA Resmi İnternet Sitesi için bkz.: <https://turkpa.org/tr/>
- 5 TÜRKPA 8. Genel Kurulu toplantısının ardından açıklama yapan ve dönemin TÜRKPA Dönem Başkanı ve TBMM Başkanı olan Binali Yıldırım'ın açıklamaları için bkz.: https://turkbirdev.org/i_kktc-turkpa-gozlemci-uye.html
- 6 TÜRKPA 11. Genel Kurulu için bkz.: <https://www.sde.org.tr/turkpa-11-genel-kurulu-turk-dili-konusan-degil-turkuz-bolge-sanaliz-352>
- 7 Erkiner, H. H., Eray, İ. "Uluslararası Hukuk Bakımından Bir Uluslararası Örgüt Olarak Türk Devletleri Teşkilatı". Güvenlik Stratejileri Dergisi (2022), s. 226.
- 8 Bu husus Uluslararası Adalet Divanı kararlarında da açıkça görülmektedir. Divan, 1949 tarihli BM Hizmetinde Uğranılan Zararların Tazmini Konusundaki Danışma Görüşü'nde "... uluslararası toplum üyelerinin büyük çoğunluğunu temsil eden elli Devletin, uluslararası hukuka uygun olarak, yalnızca kendileri tarafından tanınan bir kişiliği değil, uluslararası taleplerde bulunma kapasitesiyle birlikte uluslararası kişiliğe sahip bir tüzel kişilik meydana getirme gücüne sahip olduğu..." şeklindeki görüşünü belirtmiştir. (International Court of Justice, "Reparation for Injuries Suffered in the Service of the United Nations", Advisory Opinion: I.C.J. Reports 1949, p. 174).
- 9 Türk Devletleri Teşkilatı, Çalışma Esasları, 1. Madde.
- 10 UN Charter Article 4, url.: <https://www.un.org/en/about-us/un-charter/full-text>
- 11 Çağırın M. E., *Uluslararası Örgütler*, (Ankara: Turhan Kitabevi, 2013), s. 228.
- 12 Avrupa Birliği Parlamentosu ve Avrupa Birliği Konseyi 11 Mart 2014 tarihinde kabul ettiği 234/2014 sayılı "Üçüncü Ülkelerle İşbirliği için Ortaklık Belgesi" ile siyasi destek sunmak ve küresel zorluklara yanıt vermek, Avrupa'nın uluslararası boyutunun projelendirilmesi, AB şirketleri için pazara erişim ile ticaret, yatırım ve iş fırsatlarının artırılması; kamu diplomasisi ve akademik işbirliğini teşvik etmek gibi hususlarda özel bir işbirliği mekanizması getirilmiştir. Bu mekanizma ile AB, bireysel üyeliğin dışında diğer ülkelerle de uluslararası ilişkiler kurmakta ve çeşitli alanlarda nüfuz sahibi olmaktadır. Regulation (EU) No 234/2014 of the European Parliament and of the Council of 11 March 2014 Establishing a Partnership Instrument for Cooperation with Third Countries, *Official Journal of the European Union*, 2014.
- 13 Nahçıvan Anlaşması, 16. Madde.
- 14 Türk Dili Konuşan Ülkeler İşbirliği Konseyi, Resmi Belgeler, İstanbul, 2014, ss 39-44.
- 15 Erkiner H. H., Eray İ., a.g.e., s. 229.
- 16 AB Dış İlişkiler Servisi beyanının tamamı için bkz.: Cyprus: Statement of the Spokesperson on the observer status for Turkish Cypriot secessionist entity in Organisation of Turkic States, url: https://www.eeas.europa.eu/eeas/cyprus-statement-spokesperson-observer-status-turkish-cypriot-secessionist-entity-organisation_en?s=340
- 17 Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı cevabının tamamı için bkz.: https://www.mfa.gov.tr/no_-340_-ab-nin-kktc-nin-turk-devletleri-teskilati-na-gozlemci-uyeligine-dair-aciklamasi-hk.tr.mfa
- 18 KKTC Dışişleri Bakanlığı cevabının tamamı için bkz.: <https://mfa.gov.ct.tr/response-by-the-foreign-minister-tahsin-ertugruloğlu-to-the-eu-statement-on-the-observer-membership-of-thetrc-to-the-organization-of-turkic-states/>
- 19 Açıklamanın tamamı için bkz.: <https://tr.euronews.com/2022/11/15/abd-turk-devletleri-teskilatinin-kuzey-kibrisa-gozlemci-statusu-veren-kararini-redde-diyou>
- 20 Kelsen H., "Recognition in International Law: Theoretical Observations", *The American Journal of International Law*, Vol. 35, No. 4, (1941), p. 605.
- 21 Montevideo Convention on Rights and Duties of States, (1933), url.: <https://treaties.un.org/pages/showdetails.aspx?objid=0800000280166aef>
- 22 Shaw M., *Uluslararası Hukuk*, trc. Acer Y., Kaya İ., Demirtepe M. T., Şimşek G. E., (Ankara: TÜBA, 2018), s. 316.
- 23 Kul M. C., "Recognition of States in International Law", *The II International Conference: Contemporary Problems of Law*, (Baku: 2010), p. 259.
- 24 Çağırın M. E., *Devletin Tek Taraflı İşlemleri*, (Ankara: Platin Yayınları, 2005), s. 193.
- 25 Pazarıcı H., a.g.e., s. 375.
- 26 Kelsen H., ibid., p. 613.
- 27 KKTC'nin uluslararası hukuka göre devlet niteliği ile ilgili bkz.: Çağırın M. E., *Uluslararası Hukukta Devletin Tek Taraflı İşlemleri*, (Platin Yayınları, 2005), ss. 195-207.
- 28 Marxsen C., "Territorial Integrity in International Law – Its Concept and Implications for Crimea", *Heidelberg Journal of International Law (HJIL)*, Vol. 75 (2015), p. 10.
- 29 Koçak M., "Self Determinasyon Hakkı ve Self Determinasyon Hakkı Teorileri", *Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 23 Sayı 38, (2018), s. 103.
- 30 Lauterpacht H., *Oppenheim's International Law: Vol I, Eight Edition*, (London, 1955), p. 263.

SON DÖNEM AVRASYA SARMALINDA KAZAKİSTAN-RUSYA İLİŞKİLERİ

Rus tarihine bakıldığında Kazakistan, çoğunlukla hâkimiyet altında tutulan geniş toprakları ifade etmiş, bu topraklar üzerinde yüz yıllardır yaşamaya devam eden Kazak halkı ise, tarihteki başkaldırıları, ayaklanmaları ve merkezi otoriteye itirazlarına karşılık, 'Büyük Avrasya'da Rus mevcudiyetinin değişmez bir ortağı olarak akla gelmiştir.

Melih Demirtaş

Doktora Adayı, Bölge Çalışmaları Doktora Programı, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara, Türkiye

'Sarmal,' Türk Dil Kurumu sözlük anlamıyla "dolana dolana oluşmuş, birbirini izleyen" bir hal, sıfat olarak ise "içinden çıkılmaz" bir durum şeklinde tanımlanmaktadır.¹ Doğu Avrupa sınırlarından Moğolistan'a kadar geniş bir coğrafyayı ifade eden Avrasya alanında yaşamaya devam eden siyasal ve sosyal gelişmeler ışığında bu tür bir nitelendirmeye çalışmamızı başlıkladığımızın yanlış olmayacağı düşüncesindeyiz. Pek çok farklı millet ile kültürel bütünlüğün tarihsel manada keşiştiği, esasen sınırları hala tam çizilemeyen ve siyasi manada kimi çevreler için farklı anlamlar ihtiva eden büyük bir alanda ve zengin bir konu havuzunda çalışma yapılabilecek Avrasya için bu özet makalemizde ise, uzun bir tarihi ve sosyal arka planı olan Kazakistan-Rusya ilişkilerinde güncel duruma odaklanmak amacındayız.

Anılan ilişkilerde bilhassa Kazakistan'ın kurucu lideri Nursultan Nazarbayev'in 2019 yılında istifasını sunmasının ardından yapılan seçimlerde yaklaşık %70 oranla devlet başkanlığına seçilen; 2022 yılı başında ülkeyi sarsan gösterilerin gölgesinde 20 Kasım 2022'de yapılan erken genel seçimlerde ise bu defa yaklaşık %82 oranla tekrar seçilen Kasım Cömert Tokayev dönemi üzerinde yoğunlaşılacaktır. Bu kapsamda, başta Ukrayna-Rusya Savaşı'yla olmak üzere, Rusya cephesinde son yıllarda artan gerilimlerin etkisinde ilişkilerde geleceğe yönelik bazı ipuçlarını yakalamak hedefindeyiz. Çalışmanın ilk bölümünde Sovyetler Birliği (SSCB) sonrası, gerek Rus gerek Kazak devlet yönetimlerinde önemli yer tuttuğunu düşündüğümüz 'Avrasya' kavramına özet bir bakış atarak, devamlı Kazakistan'da Nazarbayev sonrası meydana gelen hızlı değişimlere ve 2022 Ocak ayında meydana gelen

gösterilere, buna karşılık halen geçerli 'çok vektörlü' dış politika anlayışına değinilecektir. Ardından artan gerilimler altında Kazak-Rus ilişkilerinde 'statüko' veya 'değişim'le açıklanabilecek geleceğe yönelik bir takım değerlendirmelerde bulunacağız.

Rus ve Kazak Mentalitesinde Birleştirici Bir Unsur: Avrasya

SSCB'nin dağılmasıyla 1991 yılında bağımsızlığını kazanan Kazakistan, aynı dönem bağımsızlık elde eden diğer ülkelerden farklı bir takım özelliklere sahip bir konumda olmuştur. 2,7 milyon kilometrekareyi aşan coğrafi alanıyla, diğer ülkelerden daha büyük bir egemenlik sahasına sahip olan Kazakistan, yaklaşık 19 milyonluk nüfusuyla da sözkonusu muazzam toprak alanında en düşük nüfus yoğunluğuna sahip ülkelerden biridir. Ayrıca SSCB ardılı her ülkede mevcut olmasına karşılık, Rus etnik nüfusun toplam nüfusa oranla en yüksek olduğu ülkelerden biri de halen Kazakistan'dır (yaklaşık %20-%25).² Güçlü Rusya Federasyonu ile kuzeyde en uzun sınırla komşu olan Kazakistan için sadece nüfus değil, Rus varlığına fiziki yakınlık da ayrı bir ehemmiyet arz eder.

Rus tarihine bakıldığında Kazakistan, çoğunlukla hâkimiyet altında tutulan geniş toprakları ifade etmiş, bu topraklar üzerinde yüz yıllardır yaşamaya devam eden Kazak halkı ise, tarihteki başkaldırıları, ayaklanmaları ve merkezi otoriteye itirazlarına karşılık,³ 'Büyük Avrasya'da Rus mevcudiyetinin değişmez bir ortağı olarak akla gelmiştir. Somuncuoğlu'nun da isabetle vurguladığı üzere,

Bir başka deyişle Kazaklar, Avrupa ve Asya'yı ayrı kıtalar olarak değil; ikisini tek bir 'Avrasya kıtası' olarak görmektedir." Bu anlayışın bir sonucu olarak da Kazakistan, tahayyül edilen alanın "merkezinde", başka bir deyişle, "Avrasya'nın Kalbi"nde yer almaktadır.

Rusya'da hâkim olan ve resmi düzeyde desteklenen coğrafi tahayyüle göre Rusya İmparatorluğu ve Sovyetler Birliği'nin bütün toprakları Rusya kavramı çerçevesinde ele alınmaktadır. Buna karşılık hâkim Kazak anlayışına göre Çarlık Rusya'sı döneminde sömürgeleştirilen Kazakistan (Kazak Hanlığı), Sovyet döneminde ise Sovyet merkezine bağımlı olan ancak yine de otonom bir mekân olarak Kazakistan mevcuttu. Ancak Rus anlayışına göre Kazakistan Rusya'nın 1991'de parçalanması üzerine ortaya çıkmıştır.⁴

SSCB sonrası, Kazakistan için yeni devletin varlığını ve gücünü korumak temel öncelik olurken, bunu

sürdürmede rasyonel bir akıl ve yönetim tarzıyla, 500 yılı yakındır bölgede en önemli hegemon gücü yaratan Rus devletiyle ters düşmemek, milli kimliği pekiştirirken Kazak ve Rus kimlikleri arasında bir çatışmaya mahal vermemek önemli görünmekteydi. Rus milliyetçilerinin de sıkı sıkıya sarılır hale geldiği 'Avrasyacılık' düşüncesi tam da bu noktada SSCB'nin yıkıldığı 1990'ların ve izleyen 2000'lerin belirsiz dönemeçlerinde her iki devletin ve toplumun sarıldığı fikrîsel bir bütünlük şeklinde belirdi. Kökeni her ne kadar 18. ve 19. Yüzyıl Rus 'Slavofil' düşüncesi, diğer bir deyişle Slav nüfusun başta Batı medeniyetine ve Avrupalı güçlere karşı üstünlüğü ve bir arada duruşu üzerine bina edilse de,⁵ 'Avrasyacılık', farklı kesimlere 20. Yüzyıl ve 21. Yüzyılın başında coğrafi manada bir yakınlığı, Avrupa Birliği projesine benzer ama bir ölçüde de Batı Oryantalizmine rakip, geçmiş rekabetlerin ve husumetlerin geride bırakılıp yeni işbirliklerine zemin hazırlayan bir 'siyasal ve sosyal felsefe bütünlüğü' sunmaya başlamıştı.

Sadece Rus ve Slav dünyasıyla değil, Batı ülkeleriyle ve doğusundaki büyük komşusu Çin ile de ilişkilerini canlı tutmayı hedefleyen Kazakistan için de Avrasya coğrafi terimi ve Avrasyacılık düşünce kalıbı, 1990'lardan sonra iyiden iyiye kapsayıcı bir şemsiye olarak ele alınmış,

Resim: Kazakistan'ın yeni lideri Tokayev, Rus Başkan Vladimir Putin'le St. Petersburg Ekonomi Forumu'nda; Kaynak: Rus Devlet Başkanlığı Resmi Sitesi. <http://en.kremlin.ru/events/president/news/68670>.

Kurucu Başkan Nursultan Nazarbayev'in önderliğinde ulusal kimliğin bir parçası haline getirilmeye başlanmıştı. Nazarbayev'in, 2014'te Rusya'nın en önemli akademik kurumlarından Moskova Lomonosov Üniversitesi'nde sarf ettiği şu sözleriyle özetlendiği üzere Avrasya fikri, farklı kademelerde yeni ülkeye fonksiyonel bir gelecek sunuyor, Kazak-Rus ilişkilerinin de temel yapı taşı haline geliyordu:

"20 yıl önce, Moskova Devlet Üniversitesi'nin bu duvarları arasında, yeni bir entegrasyon girişimi olan Avrasya Ekonomik Birliği'nin kurulması fikrini ilk kez ben önerdim. Temel konsepti, ülkelerimizin tüm vatandaşlarına eşit derecede yakın ve anlaşılır bir geççe dayanıyordu. Ortak tarih, karşılıklı ekonomik çekim, kültürlerin yakın bağlantısı ve insani arzuların yakınlığı, halklarımıza yeni bir tür çok taraflı devletlerarası ilişkiler kurma şansını verdi. Avrasya Birliği'nin ancak gönüllülük, eşitlik, karşılıklı yarar ve her katılımcı ülkenin pragmatik çıkarlarının gözletilmesi ilkeleriyle mümkün olabileceğinin güçlü bir destekçisiydim ve olmaya devam ediyorum. Bu girişim, günümüzde Avrasya entegrasyonu olarak bilinen yeni bir tarihsel sürecin başlangıç noktasıdır."⁶

Erol'un da vurguladığı üzere, 'Avrasya', Kazak düşünce pratiğinde, Nazarbayev'in de belirttiği şekilde "Avrupa ve Asya'yı içerisine alan 'Dünya Adası'nı ifade etmektedir. Bir başka deyişle Kazaklar, Avrupa ve Asya'yı ayrı kıtalar olarak değil; ikisini tek bir 'Avrasya kıtası' olarak görmektedir."⁷ Bu anlayışın bir sonucu olarak da Kazakistan, tahayyül edilen alanın "merkezinde", başka bir deyişle, "Avrasya'nın Kalbi"nde yer almaktadır.⁸ Bahsi geçen merkezîyet, Kazakistan'ın Soğuk Savaş sonrası kurulan ve pek çok eski SSCB ülkesini kapsayan projede de yer almasını, Rusya'dan sonra Kazakların, Nazarbayev'in de girişken bir önder sıfatıyla ön alarak, adeta ikinci bir dinamo gibi işbirliği mekanizmalarını teşvik etmelerini beraberinde getirmiştir. Siyasal, sosyal, ekonomik pek çok alt başlığa bölünebilecek çok katmanlı Avrasya idealine dayalı süreçler bu şekilde meydana gelmiştir.

Yukarıda sözü geçen mekanizma ve süreçler, 'Suriye Krizi' gibi ciddi ihtilaflarda 'Astana Süreci'ne benzer arabuluculuk rollerini de kapsamış, 'Avrasya Ekonomik Birliği', 'Asya'da İşbirliği ve Güven Arttırıcı Önlemler Konferansı (AİGK-CICA)' veya 'Şanghay İşbirliği Örgütü (ŞİÖ)' gibi çok taraflı, ancak Rusya ve Çin gibi daha büyük güçlerin hakimiyetindeki girişimlerin kurulmasına da yardımcı olmuş, ama aynı zamanda merkezi Astana'da kâin Uluslararası Türk Akademisi, İstanbul merkezli Türk Devletleri Teşkilatı veya Ankara merkezli Uluslararası Türk Kültürü Teşkilatı (TÜRKSOY) gibi ulusal kimliği ve tarihi kültürel dokuyu destekleyici oluşumların da kurulmasına ve daha güçlenerek günümüze gelmelerine hizmet etmiştir. Bu tür bir çok taraflılıkta ve çevreyle

Kazakistan için ekonomik sorunlar ve 'gelir adaletsizliği' son dönemde çokça telaffuz edilmekle birlikte, esasen 2019 yılında Nazarbayev'in istifasının arkasındaki temel gerekçe olarak da kayda geçmişti.

uyumlu gelişim çizgisinde, bazı Çinli uzmanların, "Pekin'in 2013 yılında başlattığı 'Kuşak-Yol Girişimi'nin dahi asıl fikir babasının Nazarbayev olduğunu iddia etmeleri" şaşırtıcı görünmemektedir.⁹

Nazarbayev Döneminin Bitişi, Rusya Etkisi ve Tokayev Liderliğinde 'Yeni Kazakistan'

Kazakistan için ekonomik sorunlar ve 'gelir adaletsizliği' son dönemde çokça telaffuz edilmekle birlikte, esasen 2019 yılında Nazarbayev'in istifasının arkasındaki temel gerekçe olarak da kayda geçmişti. Ancak yine de, 2 Ocak 2022 tarihinde, ülkenin batısındaki Mangistau eyaletine bağlı Janaözen kentinde başlayan ve başta Almatı olmak üzere büyük şehirlerde yüksek akaryakıt fiyatları ve Korona salgını sonrasında iyiden iyiye artan hayat pahalılığı gerekçesiyle vuku bulan hükümet karşıtı gösteriler, Orta Asya ülkelerinde çokça karşılaşılan gündelik olaylardan görülmemektedir. 238 kişinin hayatını kaybettiği, 10 binden fazla kişinin gözaltına alındığı ve "kitlelesel boyut" kazandığı bildirilen söz konusu olaylar Kazakistan yönetimince, siyaset, askeriye, yer altı dünyası olmak üzere pek çok farklı grubun rol oynadığı bir "darbe girişimi" olarak nitelendirilmiştir.¹⁰ Göstericilerin sadece Tokayev önderliğindeki mevcut hükümete değil, bilhassa Nazarbayev mirasına, kişiliğine, yaptığı reformlara rağmen ülkede devam eden yapısal sorunlara ve hatta çeşitli şehirlerdeki Nazarbayev heykellerine yönelik saldırıları da dikkat çekici hal almıştır.¹¹

'Darbe girişimi', 'Nazarbayev ve eski yönetim anlayışından hoşnutsuzluk', 'yeni yönetimin bocalamaları ve yetersizlikleri' veya 'ekonomik sorunlar' gibi nedenlerden hangisi ağır basarsa bassın, bu olayları bir iç mesele halinden, Avrasya'da uluslararası araştırmacılar için önemli bir konu başlığı getiren olay ise şüphesiz, Tokayev yönetiminin, Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT) çerçevesinde Ermenistan, Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan, Rusya Federasyonu ve Tacikistan tarafından 15 Mayıs 1992 kurulan ve ana unsurları Rus askeri gücü tarafından desteklenen Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü'nden (KGAÖ), "dış bağlantılı terör gruplarının saldırısıyla karşı karşıya kaldıkları" gerekçesiyle, KGAÖ'nün 1992 ve 2007 yıllarında imzalanan anlaşmalarında kayıtlı 3. ve 4. maddeleri uyarınca yardım istemesiyle oluşmuştur.¹²

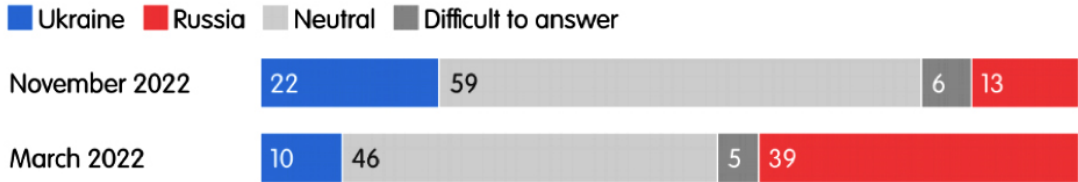
Rus güçlerince Kazakistan'ın talebiyle KGAÖ şemsiyesinde gecikmeksizin sağlanan askeri yardım, o dönem sadece pek çok Avrasya, Rusya, Orta Asya uzmanının değil, tüm dünyanın dikkatini bu bölgeye çekmiştir. Ukrayna'da sıcak çatışmaların beklendiği anılan dönemde Amerikalı üst düzey yetkililer, Rusya'nın arka bahçesi olarak gördüğü topraklarda yayılcı ve müdahaleci eylemlerine karşı sert söylemlerde bulunmaya devam ederken,¹³ aynı dönemde Rus mentalitesini kavramaya yönelik uzman görüşlerini masaya yatırmak da aynı derecede hayati hale gelmiştir. Bu bağlamda, son dönem Rus devletinin resmi görüşleriyle uyumlu tezleriyle bilinen Şarkiyatçı akademisyen ve resmi ünvanıyla "Rusya Bilimler Akademisi Oryantalizm Enstitüsü Başkanı" Prof. Vitaliy Naumkin'in sarf ettiği şu sözler, esasen Ukrayna Savaşı'nın patlak vermesinden yaklaşık 1 ay öncesinde Rus-Kazak ilişkilerinin tahlili aşamasında bizlere önemli ipuçları vermektedir:

"Yine de birçok Batılı medya kuruluşu [Rusya'nın Kazakistan'daki] barışı koruma operasyonunu "müdahale" olarak nitelendirdi. Oysa söz konusu operasyon, yüzlerce Rus turist ve misafirin yanı sıra diğer bazı yabancı ülke vatandaşlarının Rus nakliye uçaklarıyla ülkeden tahliye edilmesine olanak sağladı. Hatta ABD Dışişleri Bakanı Antony Blinken, tipik, diplomatik olmayan nezaketsiz üslubuyla barış gücü askerlerinden bahsederken "Ruslar evinize bir kere girdi mi çıkarmak çok zor olabilir" dedi. Hâlbuki çıkarması asıl zor olanlar ABD Dışişleri Bakanı'nın kendi devletinin vatandaşları. Örnekleri de halen mevcut: Irak ve Suriye. Her

halükarda bu açıklamada görülen kıskançlığın nedeni anlaşılabilir. Ruslar, dost bir devletin talebi üzerine yardım etmeye geldiler, misyonlarını çabucak yerine getirdiler ve çabucak da gidecekler. Kaldı ki Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü'ne (KGAÖ) bağlı barış güçleri 13 Ocak'ta korumaları altındaki yerleri Kazak kolluk kuvvetlerine devretmeye başladılar. Ardından KGAÖ kuvvetlerinin operasyonunun tamamlandığı duyuruldu. Rusya Savunma Bakanlığı, KGAÖ barış güçlerinin ülkelerine dönme sürecinin Kazak tarafıyla iş birliği içinde yürütüldüğünü ve 19 Ocak'ta sona ereceğini bildirdi. Bana öyle geliyor ki Tokayev bu günlerde güçlü, iradeli, iktidarı kontrol altına alabilen, ulusu harekete geçirebilen ve dostlarına güvenen bir lider olduğunu gösterdi."¹⁴

Uluslararası analiz kuruluşları ve basın organları, Kazakistan'ın bir iç meselesi haline gelse de, Rusya ve KGAÖ'nün doğrudan dahlini de içeren olayları, Tokayev rejiminin Nazarbayev ve mirasına karşı bir meydan okuması olarak da değerlendirmeye devam etmektedir.¹⁵ Nitekim Tokayev, protestoların ardından Nazarbayev'i eleştirmiş, onun döneminde artan "gelir uçurumu"nu ve haksız bir "zengin tabakası" yaratıldığını sıkça vurgulamıştır.¹⁶ Bu durumla bağlantılı şekilde, 2022 Şubat ayından bu yana Nazarbayev'in sahip görüldüğü pek çok 'dokunulmaz' alana, bilhassa finansal ve ekonomik ayrıcalıklar boyutunda kontroller ve sınırlamalar gelmeye başlamış, akraba ve yakınlarının ayrıcalıklı görüldüğü iş kollarına ve pozisyonlarına son verilmiştir.¹⁷ Güvenlik Konseyi ve Halk Konseyi gibi

Which side of the conflict do you support? In per cent

The results of the two surveys cannot be directly compared as the methodologies of the surveys were different. Full details about methodology can be found in the source.

Source: Bureau for Express Monitoring of Public Opinion DEMOSCOPE, [March 2022](#) and [November 2022](#).

ECFR · ecf.eu

Anket çalışması: "Çatışmada Hangi Tarafı Destekliyorsunuz?"

Ayrıntılar için bkz. *Steppe Change: How Russia's War On Ukraine Is Reshaping Kazakhstan*, Policy Brief-April 2023, European Council on Foreign Relations, s.7.

kurumlara Nazarbayev'in ömür boyu başkanlık yapma hakkı kaldırılmış, Haziran 2022'de gerçekleştirilen referandumla "Elbaşı" unvanı anayasadan çıkarılmıştır. Her yıl 1 Aralık'ta kutlanan "Birinci Cumhurbaşkanı Günü" nün devlet bayramları listesinden çıkarılmasına ilave olarak başkent "Nur-Sultan"ın adı yeniden "Astana" olarak değiştirilmiştir.¹⁸

Tokayev, söz konusu kitlesel olayların ardından "Yeni Kazakistan" adıyla yeni bir dönemin başladığını duyurmuş, tüm dünya basınına da yansıdığı şekliyle 'Nazarbayev döneminin de sona erdiği süreç' bu şekilde gün yüzüne çıkmıştır. Nazarbayev ise bu dönemde çoğunlukla sessizliğini korumuş, Tokayev'le her hangi bir mücadelede olduğu izlenimi vermekten sürekli surette kaçınmış, hatta kendisine ait açılan sosyal medya hesaplarından ve basına yansıyan demeçlerinden Tokayev'e düzenli destek mesajlarında bulunduğu dikkat çekmiştir.¹⁹

Rusya'nın bu esnada, yaklaşan geniş kapsamlı Ukrayna mücadelesi öncesinde Kazakistan'daki radikal görülebilecek bu iç meselelere ne oranda katkı verdiğinin ayrıntılarını tahmin etmek için henüz erken olduğu düşünülmektedir. Ancak, Tokayev önderliğindeki yeni hamlelere ve siyaset yapımına Rusya'nın farklı kesimlerinden olumlu sinyallerin geldiği görülmektedir. Kazakistan'ın Tokayev liderliğinde Moskova'ya açıkça karşı çıkmaya hazır olduğu bir dönemde olduğunu söylemek zordur. Buna karşılık Tokayev rejiminde de, Nazarbayev gibi eski düzenin liderlerine veya Putin gibi mevcut hegemon güçlere karşı zaman zaman muhalif söylemlerde bulunulsa da, Kazakistan'da sağlanan görece istikrarın bölgedeki tüm aktörlerin sessiz kalmasıyla mümkün olabildiği dikkatlerden kaçmamalıdır.²⁰

Rus Müdahaleciliği ve Ukrayna Savaşı Altında 'Çok Vektörlü' ve 'Temkinli' Kazakistan

Kazakistan'daki Ocak olaylarının hemen ardından 2022 Şubat ayında başlayan ve yıkıcı etkileri hala süren Ukrayna'daki Rus askeri müdahalesi veya güncel söylemiyle 'Ukrayna-Rus Savaşı', tüm Avrasya'da olduğu gibi Kazakistan için de Rusya'ya karşı gayet temkinli durulan bir dönemi, halk arasında da Rus varlığına karşı olumlu hissiyatın azaldığı bir atmosferi işaret ediyordu. Aşağıda, Avrupa ülkeleri tarafından yapılan bir ankette, Kazak kamuoyunda 2022 yılının ilk 3 ayından son 3 ayına, Rusya'ya verilen desteğin düştüğü, Ukrayna'ya sempatiyle bakan veya tarafsız/temkinli duran cevapların ise arttığı görülmektedir.²¹

Rusya açısından ise, Kazakistan ve Kazak halkının Rusya'yla belirli bir yakınlığı koruması, popüler bir deyişle güncel küresel ve bölgesel gelişmeler nedeniyle araya 'soğukluk' girmemesi ehemmiyet arz etmektedir.²² Bunu sağlamak adına, tarihte olduğu gibi günümüzde farklı ve güncel enstrümanlardan istifade etmekten geri durmayan

Kazakistan'daki Ocak olaylarının hemen ardından 2022 Şubat ayında başlayan ve yıkıcı etkileri hala süren Ukrayna'daki Rus askeri müdahalesi veya güncel söylemiyle 'Ukrayna-Rus Savaşı', tüm Avrasya'da olduğu gibi Kazakistan için de Rusya'ya karşı gayet temkinli durulan bir dönemi, halk arasında da Rus varlığına karşı olumlu hissiyatın azaldığı bir atmosferi işaret ediyordu.

Rus devlet gücünün Kazakistan'da kamusal ve dijital diplomasi ile siyaset alanlarını etkin şekilde kullandığını gözlemlemek mümkündür. Bu manada, pratik bir örnek vermek gerekirse, Ukrayna'da başladığı ve özel bir "askeri operasyon" olarak nitelendirildiği saldırgan eylemlerine ilk etapta Kazak kamuoyu ve siyasetinden yeterli desteği alamadığı gözlemlenen Rusya'nın, bilhassa yumuşak güç alanlarında farklı metodlara başvurduğu, örneğin, dünyaca ünlü Reuters haber ajansının da kayda geçtiği üzere, "Kazak internet kullanıcılarının ekranlarında, Rus ordusuna katılmak için anında 5.000 doların üzerinde ödeme yapılmasını öneren reklamların belirmeye başladığı", ve "Rus ve Kazak bayrakları" ve "Omuz omuza" sloganları altında, "Rus ordusuyla sözleşme imzalayanlara bir defaya mahsus olmak üzere 495.000 Rus rublesi (5.300 \$) ödeme, aylık en az 190.000 ruble (2.000 \$) maaş ve açıklanmayan ilave imkânların vaat edildiği" belirtilmektedir.²³ Öte yandan, böyle bir askeri çağrıya başvurmak isteyenlerin ise, anılan internet linklerinden doğrudan Rus resmi makamlarına veya web-sitelerine değil, Rusya'nın Uzak Doğu'sundaki Sakhalin bölgesinde kâin "İnsan Sermayesi Geliştirme Ajansı" isimli bir kuruma yönlendirildiğinin altı çizilmektedir.²⁴

Rusya'nın tarih boyu Kazakistan üzerinde eksiltmediği ilgisine karşın, Tokayev döneminde de, Nazarbayev'in mirası olan "çok vektörlü" dış politikanın süreceği tahmine müsaittir. Bu bağlamda, Ukrayna krizi sonrasında bölgeye artan ilgisini saklamayan ve düzenli temaslara devam eden ABD ile ilişkiler bilhassa dikkat çekicidir. ABD Dışişleri Bakanı Antony Blinken, son olarak 2023 Şubat ayında bölgeye yaptığı ziyaret esnasında mevkidaşı Mukhtar Tileuberdî ile yaptığı ortak basın toplantısında, Avrasya'da devam eden gerginliklerle ilgili olarak şu sözlere yer vermiştir:

"ABD ile Kazakistan arasındaki güçlü ortaklığın, özellikle de güçlendirilmiş stratejik ortaklığın kararlı bir şekilde ilerlediğinin altını çizmek için buradayım. Aralık 1991'de Kazakistan'ı tanıyan ilk ülke olmasından bu yana ABD, Kazakistan'ın ve bölge ülkelerinin egemenliğine, toprak bütünlüğüne ve bağımsızlığına sıkı sıkıya bağlı kalmıştır. Bugünkü tartışmalarımızda da, özellikle

 Дмитрий Медведев ✓
9 минут назад

... Ни у кого не должно остаться сомнений, что роковая ошибка, произошедшая в начале девяностых, будет исправлена, никаких парадов суверенитетов больше никогда не будет и все народы, населяющие когда-то большой и могучий Советский союз, снова будут жить вместе в дружбе и взаимопонимании. И для этого мы не пожалеем ни сил, ни средств. И мы уже начали двигаться по этому пути. После освобождения Киева и всех территорий Малороссии от банд националистов, проповедующих придуманное ими же украинство, Русь снова станет единой, могучей и непобедимой, как и тысячу лет назад во времена Древнерусского государства. После этого, под единой рукой Москвы, во главе со славянским народом, мы пойдем в следующий поход для восстановления границ нашей Родины, которые, как известно, нигде не заканчиваются. Все земли, отобранные у нас, были политы кровью наших предков и завоеваны в многочисленных сражениях на протяжении веков. И никому мы их уступать не собираемся. Например, до присоединения Грузии ее вообще не существовало. К 1801 году территория нынешней Грузии состояла из пяти суверенных политических образований: Картли и Кахетия со столицей в Тифлисе, Имеретия со столицей в Кутаиси, два княжества – Мегрелия и Гурия на Черноморском побережье, княжество Сванетия в горных районах. То есть Грузия была создана в нынешних

Новости ▾ Для вас Актуальное

Грузия тянулась к России, потому что она понимала: та была ее единственным союзником в довольно враждебном окружении мусульманских государств. И сейчас повторяется та же история. Северная и Южная Осетии, Абхазия и оставшаяся территория Грузии могут быть объединены только в составе единого государства с Россией. Еще один пример из истории, в начале XVII века русские основали первые поселения на диких землях Северного Казахстана. На протяжении трех веков продолжался процесс колонизации этой территории русскими, особыми толчками к которой послужили открытие Сибирской железной дороги и Столыпинская аграрная реформа. До развала Советского союза 62.5% населения Северного Казахстана составляли славяне. Казахстан – это искусственное государство, бывшие русские территории, например, города Гурьев, Семипалатинск, даже Алма-Ата до 1924 года назывался Верный. В нынешнем веке власти Казахстана начали реализовывать инициативы по переселению внутри республики различных этнических групп, которые можно квалифицировать как геноцид русских. И мы не намерены на это закрывать глаза. Пока туда не придут русские, порядка не будет. ...

♥ 118 ↻ 49 👁 1,9K

Resim: Medvedev'in silinen Rusça dilindeki sosyal medya/Vkontakte paylaşımının basına yansıyan ekran görüntüleri, *Kırım Haber Ajansı*, 2 Ağustos 2022, <https://www.qha.com.tr/haber-arsivi/medvedev-in-hesabindan-skandal-paylasim-kazakistan-ve-gurcistan-a-goz-dikti-428060>.
Erişim tarihi: 1 Eylül 2023.

Rusya'nın başarısız bir girişimle Ukrayna'yı tam kapsamlı işgal hareketına başlamasından bu yana geçen bir yılda, tüm uluslar gibi Kazakistan'ın da geleceğini özgürce belirlemesine yönelik ABD'nin sarsılmaz desteğini bir kez daha teyit ettim. Kazakistan'ı, Başkan Putin'in savaş başlatmasının ardından ülkelerinden kaçan 200.000'den fazla Rus vatandaşını ağırlamaya devam ettiği için alkışlıyoruz. Ve Kazakistan halkına, Ukraynalılara savaştan uzaklaşabilecekleri yerler olarak Kiev ve Buça'da kurdukları 'Yenilmezlik Yurtları' [Yurt Çadırları], dâhil olmak üzere, Ukrayna'ya cömertçe sağladıkları yiyecek, giyecek, ilaç ve diğer insani malzemeleri kapsayan yardımları için teşekkür etmek istiyorum.”²⁵

Kazak Bakan da ABD ile ilişkilere verdikleri önemi, takip ettikleri 'çok vektörlü' diğer bir deyişle 'çok taraflı'

diplomasi anlayışıyla uyumu çerçevesinde yinelemiş, ancak aynı konuşmada Rusya ile 'sorunsuz' devam eden ilişkilerinin de ehemmiyetine değinerek, bir bakıma krizli coğrafyada çok katmanlı dış politikanın Kazakistan gibi bir ülke için önemini bir kez daha teyit etmiştir.²⁶ Yine de, Kazak denge politikasının bilhassa Ukrayna'da ağır çatışmalar gibi olağan dışı gelişmeler ve yaşanan insani dramlar ile sivil kayıplar ışığında ağırlık merkezi değişebilir mi? Bu tür sorular, tüm Avrasya coğrafyasında olduğu gibi Orta Asya ve Kazakistan için de akla gelmektedir. Blinken'ın da değindiği üzere doğrudan Rus saldırılarının mağduru olabilen halklara yardım ve destek şeklinde oluşan Ukrayna'daki savaş mağdurları için "Kazak Yurt Çadırları" örneğinde veya evlerini terk eden savaş karşıtı Rus vatandaşlarını ülkeye kabul etme örneğinde olduğu gibi, Avrasya'daki topluluklar arasında Rusya'nın dâhil olmayacağı yeni işbirliği ve yardım

projelerine zemin hazırlanabileceği şüphesiz akıllara gelmeye devam etmektedir.

Bununla birlikte, Ukrayna krizinde artan Rus askeri gücüne ve sivil alanlara yönelik saldırılarına karşı, gerek yönetim gerek halk nezdinde her ne kadar suskun, temkinli ve yerine göre çekimser bir Kazakistan'dan bahsediyor olsak da, tarihi arka planla da perçinlenen çok vektörlü bir Kazakistan'ın 'Rus gerçeğine' tamamıyla sırtını dönmesi en azından mevcut dönemde zordur. Bu yönde uluslararası basına ahiren yansıyan haberlerde, Ukrayna Savaşı'yla Rusya'ya karşı başlatılan bilhassa askeri manadaki sınırlama ve ihracat yasaklarının Kazakistan'ın da aralarında bulunduğu bazı ülkelerce delinmeye devam edildiği vurgulanmaktadır. Bu bağlamda, "Batılı ülkelerin, Kazakistan'ı, üçüncü ülkelerden özellikle savunma sanayi alanında yaptığı ithalatı daha sonra Rusya'ya ihraç etmekle suçladığı", "Kazakistan'ın Rusya'ya yönelik ihracatının son dönemde önemli ölçüde artmasının buna gerekçe olarak gösterildiği," buna mukabil, Kazakistan Senato Başkanı Maulen Aşimbaev gibi üst düzey yetkililerin ise "Batı yaptırımlarını ihlal etmediklerini" ve "Ukrayna'yı işgali sonrası Rusya'ya uygulanan yaptırımları delmek için ülkemiz topraklarının ve şirketlerimizin kullanılmasına izin vermeyiz" yönünde beyanlar verdiğinin dikkat çektiği kaydedilmiştir.²⁷

Bütün bu gelişmeler yaşanırken, Rus iç kamuoyu ve Rus siyaset yapıcılarını ve entelektüelleri açısından da son dönem yaşanan bir hadiseye dikkat çekmenin önemli olduğu düşünülmektedir. Buna göre, 2018-2012 yılları arasında Rusya Devlet Başkanlığı, 2012-2020 yılları arasında Başbakanlık ve halen Rusya Güvenlik Konseyi Başkan Yardımcılığı görevlerini yürüten, ayrıca, mevcut Başkan Vladimir Putin'e en yakın siyasetçilerden biri olarak bilinen Dimitri Medvedev'in Avrasya coğrafyasının en popüler sosyal medya ağı *VKontakte* (VK) üzerindeki kişisel hesabına 2 Ağustos 2022 tarihinde 10 dakikalığına yansıyan, ardından hızlıca silinen bir paylaşım, biri Güney Kafkasya'da biri Orta Asya'da olmak üzere iki önemli eski SSCB ülkesini, Gürcistan ve Kazakistan'ı, yakından ilgilendiriyordu. Paylaşımında Medvedev özetle, her iki ülkeyi "yapay" oluşumlar olarak nitelemiş, "milliyetçi" tonda eski "Rus İmparatorluğu" özlemine yer veren ifadeler kullanılmıştı. Paylaşımında, "Rusya'nın sınırlarını genişletmeye çalışması gerektiği, Gürcistan'ın hiçbir zaman bir ülke olarak var olmadığı, Kazakistan'ın ise yapay bir ülke olduğu, Orta Asya ülkelerindeki yetkililerin Ruslara karşı soykırım yaptıkları, 'vatan sınırlarının' yeniden tesisi için bir sonraki hamleyle hazır olunması gerektiği, bu kapsamda, Ukrayna'nın işgalinin ülkeyi kurtaracağı ve 'Ruslardan alınan toprakları' geri getireceği" ifade etmekteydi.²⁸

Rus siyasetinde görece daha "liberal" bir politikacı olarak görülen Medvedev'in aksine başta Başkan Vladimir Putin olmak üzere pek çok üst düzey yetkilinin kişisel sosyal medya hesabı kullanmadığı bilinmektedir. Yaklaşık,

2,5 milyon takipçisi olan Medvedev ise söz konusu paylaşımı bir "hacker saldırısı" olarak nitelemiştir. Böyle bir saldırı sonucu olsun veya olmasın, bilhassa 2022 başından bu yana Batı'ya ve Ukrayna'ya karşı söylemleri oldukça sertleşen ve saldırgan özellikler taşıyan Medvedev ve onun gibi üst düzey yetkililerin ve kanaat önderlerinin sarf ettikleri kamuoyuna açık veya gizli her söylemin daha da dikkat çekici bir hal aldığı ve bu tür söylemlerin Kazakistan'ı da kapsayan kritik Avrasya coğrafyasında daha da hassas bir rol oynamaya başladığı değerlendirilmektedir. Nitekim Medvedev'in söylemlerindeki şiddet tonu, hacker saldırısı olduğunu belirttiği yukarıdaki paylaşımın son bulmamış, 3 ay sonra, Kasım 2022'de verdiği diğer bir beyanatta, Rusya'nın Ukrayna'daki eylemlerini "şeytana karşı yürütülen kutsal bir savaş" olarak nitelemişti.²⁹ Adı geçen, "Moskova'nın tüm düşmanlarını "sonsuz ateşlerin içine sürebileceğini" ifade etmiş ve "çılgın Nazi uyuşturucu bağımlıları" olan Ukraynalılara ve onları destekleyen Batı dünyasına karşı "Anavatanın görevinin Şeytan, Lucifer veya İblis, hangi adı kullanırsa kullansın cehennemden en büyük hükümdarını durdurmak" olduğunu belirtmiştir.³⁰

Sonuç

Literatürde çokça zikredilen ve yukarıda kısaca değindiğimiz anılan özellikleriyle Kazakistan, ekonomik, kültürel ve dünyayla bütünleşme alanlarında pek çok SSCB ardılı ülkeye nazaran daha hızlı ve esnek bir yapıda gelişim sürdürür görünmektedir.³¹ Sonuç olarak, söz konusu hız ve esnekliğin gerek büyük bir toprak alanında geniş imkânların farkında olunmasından, gerek hızla değişmeye müsait beşeri ve demografik yapı nedeniyle rasyonel bir hareket tarzı benimsenmesinden, gerekse de hem kuzeyde hem güneyde Rusya ve Çin gibi 21. yüzyılda çok kutupluluğu uluslararası ilişkilerin değişmez gündemi haline getiren tarihsel büyük oyuncularla uzun sınırlarla komşu olunmasından kaynaklandığı akıllarda tutulmalıdır. Kazakistan için genelde bahsedilen "çok vektörlü" dış politikanın bu manada anılan çok kutuplu dünya ve Avrasya denklemine, hem Doğu, hem Batı,

Buna ilaveten, Kazakistan, coğrafi, demografik ve tarihsel pek çok açmazına rağmen, Rusya'yla, Batı Dünyası'yla, Çin ve Türk Dünyası olmak üzere diğer dünya ülkeleriyle sürdürdüğü açık diplomasi ve gelişime odaklı stratejilerle bölgede ve dünyada yeni risklere ve aynı zamanda işbirliklerine hazırlıklı olduğunu maharetle göstermekte, geleceğe yönelik ümitleri arttırmaktadır.

hem Kuzey, hem Güney halklarını kapsayan bir anlayıştan türediği savunulabilir.

Buna ilaveten, Kazakistan, coğrafi, demografik ve tarihsel pek çok açmazına rağmen, Rusya'yla, Batı Dünyası'yla, Çin ve Türk Dünyası olmak üzere diğer dünya ülkeleriyle sürdürdüğü açık diplomasi ve gelişime odaklı stratejilerle bölgede ve dünyada yeni risklere ve aynı zamanda işbirliklerine hazırlıklı olduğunu maharetle göstermekte, geleceğe yönelik ümitleri arttırmaktadır. Ayrıca, kendisine yönelik ağır eleştirilere rağmen Nazarbayev, geçmişten gelen etki gücüne, Sovyetik arka planına, başta Rusya'yla olmak üzere pek çok ülkeyle kamuoyuna yansıyan veya yansımayan pragmatik yönelimlerine rağmen, daha 'ılıman' bir siyaset tarzının mümkün olabileceğini sergilemiştir. Çoğu yorumcunun da altını çizdiği üzere, "Nazarbayev'in istifa ederek hem Rus baskılarından kurtulmak hem de yeni yöneticilerin ve ülkesinin önünü açmak istemesinin ve bu istifayla, 'ölene kadar görevde kalan' Orta Asya liderlerinden farklılaşmasının", bölge siyaseti açısından da "tarihe geçmiş" bir gelişme olduğu dikkatlerden kaçmamalıdır.³²

Öte yandan, Medvedev'in çalışmamıza konu olan, tarihi 'Rus genişlemeciliği' motifleriyle bezeli sosyal medya paylaşımının, hızla silinse ve sahibince reddedilse de, bu manada Rusya'da 'şahin' kesim olarak adlandırılan grupların ve 'Rus Avrasyacılığının' öz fikriyatını yansıttığını düşünen; bu çerçevede, Rusya-Kazakistan

arasında halen diğer Avrasya ülkelerine nazaran daha 'sıkı' görünen siyasal ve ekonomik bağların, değişen dünya koşulları, halk tepkileri ve Batı'yla ilişkiler gibi nedenlerle ne yöne ilerleyeceğinin yine de belirsiz olduğunu belirten uzmanların sayısı da giderek artmaktadır.³³ Bu noktada esasen temel sorunsal ise, Kazakistan'da 2022 Ocak ayında vuku bulan sokak gösterilerinde süratle konuşlandırabildiği askeri varlığı ile kontrolü ve 'düzeni' sağlayan Rusya'nın, Kazak halkının ve liderliğinin gelecek yıllarda seçmek isteyebilecekleri yeni yollarda ve bağımsız yönelimlerde tepkisini aynı süratle, keza 'düzeni' ve Rus vatandaşlarını koruma gibi gerekçelerle kullanıp kullanmayacağıdır.

Avrasya coğrafyası sarmalında yukarıdakine benzer düşünceleri dile getirmek için sadece, Batı ülkelerinin uzman kadrolarında görev alan (veya onlarla olumlu ilişkilerini korumaya çalışan) üst düzey bir memur veya Rusya'nın tarihi rakibi Amerika'nın, İngiltere'nin veya diğer bir Batı ülkesinin etkin bir düşünce kuruluşunda çalışan yetenekli bir uzman olmak gerektiği akla gelmemelidir. Zira tarih boyu karşımıza çıkan hadiseler, yaşanan sosyal ve insani dramlar, son örnekleri Soğuk Savaş sonrası Ukrayna, Kafkasya veya Balkanlar hattında görülen sıcak çatışmalar, bölgedeki her kesimin geleceğe ilişkin iyi analizlerle hareket etmesini zorunlu kullmaktadır. Ukrayna örneğinde de görüleceği üzere, olağan dışı durumlara karşı sürekli surette teyakkuz halinde bulunulması, insani ve bölgesel huzur ve kalkınma açısından hayati önem kazanabilmektedir.

Sonnotlar

- 1 Bkz. *Türk Dil Kurumu (TDK) Resmi Web Sitesi/Sözlüğü*: <https://sozluk.gov.tr/>. Erişim tarihi: 1 Eylül 2023.
- 2 Kazakistan hakkında detaylı fiziki ve beşeri coğrafi verileri için bkz. *Britannica Ansiklopedisi*, <https://www.britannica.com/place/Kazakhstan>. Erişim tarihi: 1 Eylül 2023.
- 3 Kazak tarihine ilişkin temel bir kaynak için bkz. Mehmet Saray, *Kazak Türkleri Tarihi: "Kazakların Uyanışı"*, İstanbul: Nesil, 1993. Sovyetlere geçiş sürecinde bölge tarihi için ayrıca bkz. Hasan Ali Karasar, "The Partition of Khorezm and the Positions of Turkestanis on Razmezhevanie", *Europe-Asia Studies*, 60:7 (2008).
- 4 Anar Somuncuoğlu, "Kazakistan-Rusya İlişkilerinde Coğrafi Tahayyüller", *Gazi Türkiyat*, Güz 2016/19, s. 95.
- 5 Avrasya Kavramı ve Avrasyacılık fikriyatı üzerine bazı temel kaynaklar için bkz. Marlene Laruelle, *Russian Eurasianism. An Ideology of Empire*. Washington DC.: Woodrow Wilson Center Press, 2008; Mark Bassin, "Classical Eurasianism and the Geopolitics of Russian Identity." *Ab imperio* 2003.2 (2003), ss. 257-266 ve Alexander Dugin, *Mezhdunarodnyye Otmosheniya: Paradigmy, Teoriyi, Sotsiologiya*. [Uluslararası İlişkiler: Paradigmalar, Teoriler ve Sosyoloji], Moskova: Akademicheskii Proekt, 2013.
- 6 Nursultan Nazarbayev, "From The Idea Of The Eurasian Union –To New Perspectives Of The Eurasian Integration", 28 Nisan

2014. *Speech Of The President Of Kazakhstan Nursultan Nazarbayev At The Lomonosov Moscow State University*. https://www.akorda.kz/en/speeches/external_political_affairs/ext_speeches_and_addresses/speech-of-the-president-of-kazakhstan-nursultan-nazarbayev-at-the-lomonosov-moscow-state-university. Erişim tarihi: 1 Eylül 2023.
- 7 Mehmet Seyfettin Erol, *Kazak Avrasyacılığı ve Türkiye*, 3 Ağustos 2019. <https://www.ankasam.org/kazak-avrasyaciligi-ve-turkiye/>. Erişim tarihi: 1 Eylül 2023.
- 8 Erol, *Kazak Avrasyacılığı ve Türkiye*.
- 9 Erol, *Kazak Avrasyacılığı ve Türkiye*.
- 10 “Kazakistan’daki Ocak olaylarının darbe girişimi olduğu açıklandı”, *Anadolu Ajansı*. 5 Ocak 2022. <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/kazakistan-daki-ocak-olaylarinin-darbe-girisimi-oldugu-aciklandi/2780567> Erişim tarihi: 1 Eylül 2023.
- 11 “Protesters tear down monument to Kazakhstan’s first president — report.” *Russian News Agency- TASS*, 5 Ocak 2022. <https://tass.com/world/1384189>. Erişim tarihi: 1 Eylül 2023.
- 12 “KGAÖ’nün söz konusu maddelerine göre, örgüte üye ülkelerin herhangi birine yapılan dış saldırı tüm üye ülkelere yapılmış bir eylem olarak kabul ediliyordu”. Bkz. “Kazakistan Savunma Bakanlığı: KGAÖ Barış Gücü ülke topraklarından tamamiyle çekildi”, *Anadolu Ajansı*, 19 Ocak 2022. <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/kazakistan-savunma-bakanligi-kgao-baris-gucu-ulke-topraklarindan-tamamiyle-cekildi/2479306>. Erişim tarihi: 1 Eylül 2023.
- 13 ABD Başkanı Joe Biden ve Dışişleri Bakanı Antony Blinken başta olmak üzere çok sayıda yetkilinin sertleşen Rusya tutumu ancak yetersiz görülen ‘eylem planları’ hakkında bir değerlendirme için bkz. Ingrid Burke Friedman, “Kazakhstan Exposes the Central Flaw of Biden’s Foreign-Policy Doctrine”, *Foreign Policy*, 13 Ocak 2022. <https://foreignpolicy.com/2022/01/13/kazakhstan-csto-tokayev-biden-foreign-policy-democracy-autocracy/>Erişim tarihi: 1 Eylül 2023.
- 14 Vitaliy Naumkin, “Kazakistan: Avrasyacılık mı Türk milliyetçiliği mi? Yoksa her ikisi de mi?” *Independent Türkçe*, 20 Ocak 2022, <https://www.indytrk.com/node/461771/d%C3%BCnyadan-sesler/kazakistan-avrasya> Erişim tarihi: 1 Eylül 2023.
- 15 Sanshiro Hosaka, “Moscow-Backed Tokayev’s Coup Against Nazarbayev?” *The International Centre for Defence and Security (ICDS) Commentary*, 20 Ocak 2022, <https://icds.ee/en/moscow-backed-tokayevs-coup-against-nazarbayev/>; Ayrıca bkz. “Tokayev, Nazarbayev’in izlerini silmeye devam ediyor”, *Kırım Haber Ajansı* 29 Eylül 2022., <https://www.qha.com.tr/haberarsivi/tokayev-nazarbayev-in-izlerini-silmeye-devam-ediyor-444757>. Erişim tarihi: 1 Eylül 2023.
- 16 Tokayev’in bu manada 2022 ve 2023 yıllarında halka sesleniş konuşmalarına Kazakistan resmi sayfalarından ulaşılabilir. Bkz. <https://www.akorda.kz/en/addresses>. Erişim tarihi: 1 Eylül 2023.
- 17 “Kazakistan’da protestolar sonrası Nazarbayev’in 3. damadı da istifa etti”, *Euronews*, 17 Ocak 2022. <https://tr.euronews.com/2022/01/17/kazakistan-da-protestolar-sonras-nazarbayev-in-3-damad-da-istifa-etti>. Erişim tarihi: 1 Eylül 2023.
- 18 “Kazakistan’da Nazarbayev’in vakfına ait bankanın devrinin iptali için dava açıldı”. *Euronews*. <https://tr.euronews.com/2023/02/17/kazakistanda-nazarbayevin-vakfina-ait-bankanin-devrinin-iptali-icin-dava-acildi> Erişim tarihi: 1 Eylül 2023.
- 19 Bkz. Елбасының Баспасөз қызметі [Başkanın Basın Servisi] isimli Nazarbayev’in resmi beyanatlarını ve videolarını içeren sosyal medya hesabı (Youtube). <https://www.youtube.com/@elbasypress>. Erişim tarihi: 1 Eylül 2023.; Ayrıca bkz. “Nazarbayev’den Kazakistan halkına: Tokayev’in reformlarına destek verin”, 18 Ocak 2022, *Sputnik News Türkçe*. <https://sputniknews.com.tr/20220118/nazarbayevden-kazakistan-halkina-tokayevin-reformlarına-destek-verin-1052851343.html>. Erişim tarihi: 1 Eylül 2023.
- 20 Timur Umarov, “After Ukraine, Is Kazakhstan Next in the Kremlin’s Sights”, *Carnegie*. 10 Ağustos 2022, <https://carnegieendowment.org/politika/87652>. Erişim tarihi: 1 Eylül 2023.
- 21 Marie Dumoulin, *Steppe Change: How Russia’s War On Ukraine Is Reshaping Kazakhstan*, Policy Brief-April 2023, European Council on Foreign Relations, https://ecfr.eu/wp-content/uploads/2023/04/Steppe-change-How-Russias-war-on-Ukraine-is-reshaping-Kazakhstan_1.pdf. Erişim tarihi: 1 Eylül 2023.
- 22 Rusya’nın bölge yaklaşımları için karşılaştırmalı bir analiz için bkz. Mark A. Cichock, *Russian and Eurasian Politics (A Comparative Approach)*, New York: Longman Press, 2003.
- 23 “Russia targets neighbour Kazakhstan with army recruitment ads”, *Reuters*. <https://www.reuters.com/world/europe/russia-targets-neighbour-kazakhstan-with-army-recruitment-ads-2023-08-03/>, 3 Ağustos 2023. Erişim tarihi: 1 Eylül 2023.
- 24 “Russia targets neighbour Kazakhstan with army recruitment ads”, *Reuters*.
- 25 *Secretary Antony J. Blinken and Kazakhstan Foreign Minister Mukhtar Tileuberdi At a Joint Press Availability*. 28.02.2023. <https://www.state.gov/secretary-antony-j-blinken-and-kazakhstan-foreign-minister-mukhtar-tileuberdi-at-a-joint-press-availability/>. Erişim tarihi: 1 Eylül 2023.
- 26 *Secretary Antony J. Blinken and Kazakhstan Foreign Minister Mukhtar Tileuberdi At a Joint Press Availability*. 28.02.2023.
- 27 “Kazakistan: Rusya’nın yaptırımlardan kurtulmasına yardım etmiyoruz”, *Euronews*, <https://tr.euronews.com/2023/05/18/kazakistan-rusyanin-yaptirimlerinden-kurtulmasına-yardim-etti-suclamasini-yalanladi>; “Kazakhstan’s Backdoor trade with Russia must be stopped”, *Nikkei Asia*, <https://asia.nikkei.com/Opinion/Kazakhstan-s-backdoor-trade-with-Russia-must-be-stopped>, Erişim tarihi: 1 Eylül 2023.
- 28 “Former Russian President’s Controversial Online Post Attributed To ‘Hackers’”, *Radio Free Europe/Radio Liberty*, 2 Şubat 2022, <https://www.rferl.org/a/russia-medvedev-controversial-post-vk-hackers/31970322.html> Erişim tarihi: 1 Eylül 2023.
- 29 “Rusya Güvenlik Konseyi Üyesi Medvedev: Ukrayna işgali kutsal bir savaş”, *BBC News*. 4 Kasım 2022. <https://www.bbc.com/turkce/articles/cp3kl7d31n0o>. Erişim tarihi: 1 Eylül 2023.
- 30 “Rusya Güvenlik Konseyi Üyesi Medvedev: Ukrayna işgali kutsal bir savaş”, *BBC News*.
- 31 SSCB sonrası Orta Asya ülkeleri arasında temel benzerlikleri ve farkları anlamak açısından bazı temel kaynaklar için bkz. S.N.Cummings (ed.), *Power and Change in Central Asia*. London: Routledge, 2002 ve Oliver Roy, Mark A. Cichock, *Russian and Eurasian Politics (A comparative Approach)*, New York: Longman Press, 2003.
- 32 Ceyhun Aşirov, “Nazarbayev neden istifa etti?” *Anadolu Ajansı*. 22 Mart 2019. <https://www.aa.com.tr/tr/analiz/nazarbayev-neden-istifa-etti/1425897> Erişim tarihi: 1 Eylül 2023.
- 33 Umarov, “After Ukraine, Is Kazakhstan Next in the Kremlin’s Sights?”

GLOBAL DIGITALIZATION TRENDS AND INTERNATIONAL INFORMATION SECURITY

Control over personal data and big data turnover can allow states to monitor economic, political, and social spheres of other states in almost real-time and to adjust their strategies accordingly.

Vitali Romanovski

PhD Researcher, Belarusian State University, Minsk, Belarus

Digitalization is a key factor driving progress. It has a huge impact on technological development, human consciousness, social dynamics, and societal development. As such, the global digital revolution is transforming global politics. Digital technologies are becoming a key strategic tool for economic development and military superiority. The development of digital platforms to manage digitalization has already become a matter of national security. In turn, the development strategy in the global digital environment is one of the determining factors of sustainable economic growth and state security. In other words, digital technological sovereignty is becoming a factor in ensuring state sovereignty.

The features of today's digitalization processes, including the development of neural network algorithms, the emergence of the phenomenon of hybrid digital subjectivity and the growing influence of transnational digital corporations on communications in the digital space create the need for effective state policy in order to ensure the security of the individual, society and the state.

Today, the importance of the security of critical information infrastructure increases. Cyberattacks and systemic failures in its networks can lead to unpredictable consequences in the social, energy, and industrial spheres of a state or an entire region. For that, creating autonomous cybersecurity solutions for critical information infrastructure becomes a natural and justified endeavor.

Control over personal data and big data turnover can allow states to monitor economic, political, and social spheres of other states in almost real-time and to adjust their strategies accordingly. Obviously, in order to create an information security system adequate for the current realities, state entities need to take into account the dynamics and vectors of global trends in digital development and regulatory policies. This article suggests a few perspectives in this regard.

Digital Dimension of International Politics

A number of features characterize today's international relations. Firstly, the balance of power in the world that arose after the collapse of the USSR is shifting and conflicts increasingly dominate the international domain. The geopolitical struggle between the world's leading states is becoming more intense. Another problem is the lack of moral and legal awareness. To ensure their national interests, states are moving away from the international legal norms enshrined in the UN Charter. The power of force replaces the power of law. Moreover, the cultural and ethnic factors are becoming more salient in international politics. The demand for self-identification and a novel framework of values is growing. In this context, regionalization is becoming a global trend. Also, scientific and technological innovations are transforming the social environment. The level of development in technology, science, and education determines the role and place of the state.

As the world moves towards a multipolar order, new forms of international conflicts emerge. Digital technologies exacerbate the existing contradictions between the states in economic, political, and military spheres. The digital domain has become a new field of competition.

In the foreseeable future, states will live in conditions of evolving cyber and cognitive threats. Weaponization of the cyberspace is gaining momentum. Many states are actively developing offensive information capabilities. Information processing and transmission technologies are being weaponized to impact both military and civilian systems of the enemy in order to weaken their economy and reduce their armed forces' combat readiness. It is obvious, however, that attempts to turn the information sphere into an arena of interstate confrontation increase the threat of a direct military clash with unpredictable consequences for all parties.

Digitalization is and will remain a key locomotive in global economic and social development. UN programs related to global digitalization are relevant. The demand to develop appropriate infrastructure and data processing technologies – artificial intelligence and quantum technologies – is growing. Nevertheless, the scientific and technological component of development becomes a contributing factor to ensure state sovereignty and compete with the other states in the international arena. The new competition involves new tools and forms of influence and confrontation. Of particular importance is the control over data markets, the activities of global and regional digital corporations, and the formation of interstate techno-economic blocks.

Data

In digital geopolitics and geo-economics, access to primary data is of fundamental importance. The technological strength of modern states can be measured by the volume of the databases and the quality data processing infrastructure that they possess. Control of data markets means the acquisition of asymmetric economic and military-political advantages.

In turn, the progressive and adaptive change in digitalization strategies, the development of digital infrastructure, and the increasing importance of uninterrupted cross-border data flows lead to new risks. Among them is a 'data divide' phenomenon. The competitive advantage of a state is the very ability to control data in order to solve economic development problems and prevent the other party from doing the same. In view of tectonic shifts in the current world order, the "data gap" carries political and economic risks and becomes an integral part of international information security.

Today, the importance of the security of critical information infrastructure increases. Cyberattacks and systemic failures in its networks can lead to unpredictable consequences in the social, energy, and industrial spheres of a state or an entire region.

Techno-Economic Blocks

The prospect of the development of interstate techno-economic blocks and regional digital platforms is becoming one of the defining characteristics of the current stage of global digitalization. Their advantage is the potential for greater compliance with the socio-cultural code and the needs of society in a particular region. The relationship between the blocks will likely be determined by the geopolitical context and the possibility of interfacing state and regional digital platforms of one block with the corresponding platforms of another. Given the high dynamics of these processes, their timely regulatory support, especially in the international legal aspect, is of particular relevance.

The most important trend associated with the formation of techno-economic blocks is the process of the emergence of techno-economic regimes. They are created through the development and use of technologies, technical standards, legal regulations, and investment activities. De facto, these regimes are zones of influence and are seen as a factor in ensuring technological sovereignty.

Obviously, independent technological solutions and technical standards become a factor in ensuring security in the military, economic, information, and social spheres. In addition, in conditions when a one-time transition to domestic technologies is unlikely, the regulation of the information security sphere becomes particularly relevant.

The noted 'islandization' of information relations, i.e. the process of creating closed information systems and digital platforms, exacerbates the problem of ensuring the security of critical infrastructures. Obviously, there are infrastructure facilities whose security is transnational and must be ensured under international standards. The issue of critical energy infrastructure, for example, nuclear power plants, is especially important.

Big Tech

States are and in the foreseeable future will remain key actors in international relations. However, they have to reckon with the interests of the business community in the scientific and technological sphere. The speed of techno-economic platform formation and interstate

States are and in the foreseeable future will remain key actors in international relations. However, they have to reckon with the interests of the business community in the scientific and technological sphere.

interaction within them are determined by the competition between digital platforms and the states themselves over control of data flows and digital services. At the moment, multinationals are in a better position, and the efforts of regional states to create digital solutions independent of techno-giants are insufficient. The lack of significant financial infusions and political will to develop national digital products makes it more likely that the digital dictatorship of tech corporations will strengthen. For this reason, regional alliances are becoming especially important for small and medium-sized countries, for which it is not possible to ensure absolute techno-information sovereignty in the short and medium term. The possibility of regional information ecosystems with their own standards goes up when national states are stronger. However, even though small and medium-sized countries may have less digital, scientific, technological, and financial potential compared to larger countries, they can still develop their own Big Tech companies and use niche leadership strategies for growth.

State and Society

The state and society are increasingly aware of the risks related to ICT development. States see digital development issues through the national security prism. For society, however, the speed of changes in legislation and the displacement of red lines in the legal field is unusual. Nevertheless, both of them should be on board when building digital ecosystems and security systems.

The boundaries of legitimate behavior have shifted. Freedom of speech and information access are being replaced by a narrowing of permissible discourse. Sociocultural responsibility dominates legal responsibility, subjects of legal relations are deprived of the right to defense. Technological solutions and public opinion administration become regulators themselves. Society is just beginning to adapt to the changes that are taking place, mostly with the "deaf defense" or "silence" strategies. It's vital to comprehend how state-citizen, state-state, state-business, and citizen-business interact and adjust the state's strategic communications accordingly.

International Law

The high rates of global digitalization, the development of artificial intelligence, quantum communications, and the transformation of the social dimension of world politics emphasize the need for legal efforts to ensure international information security. Today, however, the law does not have time to adapt to the 'islandization' of information relations. Where legal norms are not applicable, standards and rules appear. It is obvious that in the absence of restraining international legal norms, digital aggression and weaponization of cyberspace will become prevalent.

National legal systems require further development. Particular attention should be paid to the general theory of information law in order to provide a scientific ground for public law policy and ensure national security in the information sphere. Defining the legal nature of international information law is also an urgent scientific task.

The international legal regulation of the information sphere should not be restricted to current issues alone, as these are heavily influenced by geopolitical and geo-economic dynamics. The pace of global digitalization and the current geopolitical and geo-economic situation makes it possible to assume that in the medium and long term, the development vector of the emerging international information security system will be aimed at regional transformations caused by the intensification of the policies of national states to ensure their information and technological sovereignty. It is becoming obvious that non-governmental structures, academia, the business community, states, and intergovernmental organizations should pay special attention to this issue, and direct their efforts towards developing new rules for information relations in the context of regionalization.

Conclusion

Developments in digital technologies lead to conceptual and regulatory shifts that exacerbate the old

Developments in digital technologies lead to conceptual and regulatory shifts that exacerbate the old dilemmas of international relations.

dilemmas of international relations. Indeed, excessive digital regionalization and technological wars could impede the evolution of the digital sphere, which exists due to open innovation, global markets, and the universality of standards and norms. The existence of different conceptual approaches to the creation of technoeconomic regions and regimes does not negate the possibility of their synergy for a future global technological breakthrough. Even in regions with heightened military and economic tensions, it's crucial to establish constructive communication between technoeconomic blocks to ensure this synergy.

In the short and medium term, it will probably not be possible to create universal binding norms or a global legal platform regulating the activities of states in the digital domain. As national states step up their attempts to maintain information sovereignty, it has become essential to shape the legal framework to ensure information security at the regional level, develop relevant approaches within regional associations, and propose their best practices at the global level.

THE RUSSIA-UKRAINE WAR IN THE LIGHT OF UKRAINE'S COUNTEROFFENSIVE

In addition to the unexpected resistance of Ukrainian forces, Russian forces were unable to achieve their initial objectives mainly because they found themselves fighting on the fronts spanning more than 2,000 km in the north, east, and south.

Assoc. Prof. Ibrahim Muradov

*Department of International Relations and Audit, Dnipro University of Technology, Dnipro, Ukraine
Postdoctoral Researcher, Department of Political Science, University of British Columbia, Vancouver, Canada*

It has been already more than one and a half years since Russia's large-scale invasion of Ukraine. However, Russia has several times changed the goals of its so-called Special Military Operation in Ukraine since 24 February 2022. The course of the invasion is quite dynamic just like the usual nature of war. In the initial months of the war, Russian forces had to change tactics following their failure to achieve their original objectives such as to install a puppet regime in Kyiv, if not to liquidate Ukraine as a sovereign country.

In addition to the unexpected resistance of Ukrainian forces, Russian forces were unable to achieve their initial objectives mainly because they found themselves fighting on the fronts spanning more than 2,000 km in the north, east, and south. As a result, Russians, who were forced to withdraw their forces from the northern front, shifted the war's center of gravity to the eastern front. Despite setting their sights on capturing the Ukrainian-controlled portions of the Donetsk and Luhansk oblasts by advancing from the northern city of Izyum and besieging Ukraine's most powerful units in Donbas, the Russian forces were unable to succeed in their mission. By April 2022, the Russian forces had trouble moving southward from Izyum, which they were able to take control of. Forced to change tactics once again, the Russians set

Siverodonetsk, the central city of the Luhansk province under Ukrainian control, as their new target. As a result of the fierce fighting and heavy shelling, the Russians took control of the city towards the end of June and immediately launched an attack on Lysychansk. As the fighting over Lysychansk intensified, the Ukrainian forces were compelled to retreat further west to the city of Siversk to avoid being besieged. Lysychansk's loss resulted in Russia capturing the entire Luhansk region. After seizing Luhansk, Russian forces launched an attack on the Ukrainian-controlled part of Donetsk, another province that makes up Donbas. However, Ukrainian forces' attempts to liberate the southern city of Kherson from Russian occupation slowed Russian attacks in Donetsk. As of July 2022, Ukraine has largely been successful in halting Russia's advance along the frontline. Russia only managed to capture Bakhmut, a small town in the east of Donetsk oblast from August 2022 to May 2023. In response, Ukraine began to prepare for a counterattack by hitting several Russian ammunition depots along the front line, mainly thanks to high-mobility artillery rocket systems (HIMARS). The primary goal of this research is to shed light on Kharkiv, Kherson, and the ongoing counteroffensive operations of Ukrainian forces. Subsequently, it aims to provide shifting Russian objectives of its so-called Special Military Operation. It is

followed by a closer look at the West's changing position towards Russia's invasion of Ukraine. Finally, the work provides some concluding remarks about the course of the war.

Ukraine's Counteroffensives

Ukraine's counteroffensive operations can be divided into two major phases. The first phase includes counteroffensive operations that caught Russian decision-makers off guard. Because Russia was still waging its offensive operation while the Ukrainian counteroffensive was underway, these came as a surprise to the Russian army. The first phase of Ukraine's counteroffensives included the Battle of Kyiv, the Battle of Kharkiv, and the Battle of Kherson. Russia's primary goal was undoubtedly to capture Kyiv. However, Ukrainian forces defeated Russian forces in this vital battle for Kyiv, forcing them to withdraw from the northern front. The counterattack for Kyiv began on 16 March 2022, when the General Staff of the Armed Forces of Ukraine announced the operation.¹ As a result of successful Ukrainian counterattacks, the Russians had to withdraw from the Kyiv, Chernihiv, and Sumy oblasts on 29 March.²

After failing to take Kyiv, Russia turned its attention to Kharkiv, the second-largest city in Ukraine. The Ukrainian forces, who managed to halt the Russian

attacks, launched their counter-attack and by May 2022, Ukrainian forces succeeded in pushing the Russians as far as the Ukrainian-Russian border in Kharkiv.³ By September 2022, Ukrainian forces launched another counterattack and took back the strategically important cities of Balaklia, Kupyansk, and Izyum, located east of Kharkiv.⁴ After two months of the Kharkiv offensive, Ukrainian forces achieved a stunning victory in Kherson by compelling Russian forces to withdraw from the city.⁵ The liberation of Kherson has special significance because it came after Russia carried out a fake referendum and announced the annexation of the city. The Russians were unprepared to defend the territories they occupied since Ukraine's counter-offensive operations were not expected at this stage. The liberation of the northern oblasts (Kyiv, Sumi, and Chernihiv), Kharkiv, and Kherson was therefore rapid and relatively straightforward.

The second phase of Ukraine's counteroffensive was launched in June 2023, and as of September 2023, it is currently underway. The front line between Ukrainian and Russian forces in eastern Ukraine has not been shifting remarkably since the end of the 2022 Kharkiv and Kherson counteroffensive, with both sides making small gains losing some over the seven months preceding the 2023 Ukrainian counteroffensive. Ukraine needed time to acquire military equipment from the West and prepare its troops for the spring counterattack. Contrary to popular belief, the counteroffensive was not launched

Russian fortifications, minefields, and anti-tank ditches formed a dense net that the Ukrainian forces had to navigate. The clenched fist required to break through the lines was not provided by Ukrainian armor since the initial assaults became bogged down in dense, overlapping minefields.

in the spring. Volodymyr Zelenskyy, the president of Ukraine, explained that Western military training for Ukrainian troops had not yet been completed and that Western supplies not yet been delivered in sufficient quantities to Ukraine.⁶ Although the Ukrainian Defense Minister shared a video claiming that “there will be no announcement about the beginning”⁷ it is generally accepted that the Ukrainian Armed Forces launched the offensive on June 4, 2023.

The second phase of the Ukrainian counteroffensive began primarily in two directions; the Zaporizhian and Donetsk fronts. Ukrainian forces have pursued two main lines of attack in Zaporizhzhia’s southern region: one in the region’s western parts, aimed at the strategically important Russian-occupied city of Melitopol, and the other in the eastern parts of the region, aimed at Berdiansk city on the coast of the Azov Sea. Counterattacks were launched around the city of Orikhiv in the Zaporizhzhia Oblast, where Russian forces had built the Mala Tokmachka-Polohy defensive line. The attacks concentrated on the defensive line separating the frontline villages of Robotyne and Verbove.⁸ On 28 August, Ukraine announced that it liberated Robotyne, a village in the direction of Melitopol (Zaporizhzhia)⁹ and its troops started attacking Russian positions close to Verbove, a village 15 kilometers to the east of Robotyne. Ukrainian forces have also been moving southward from the town of Velyka Novosilka in the direction of Berdyansk, where the Donetsk region meets Zaporizhzhia. As of September 1, Ukrainian troops had recaptured two villages, Staromaiorske and Urozhaine, located approximately 8 km from the Ukrainian starting positions.

Ukrainian forces launched an offensive against Russian positions on Bakhmut’s southern and northern flanks in the Donetsk direction, with some gains next to Klishchiivka and Kurdiumivka south of Bakhmut.¹⁰ The Ukrainian forces on the Donetsk front were attempting to flank the Russian units, and mercenaries camped out in the ruins of Bakhmut, which they took in May at a great human cost and which represents their only noteworthy victory since last summer. The Ukrainians are relying on the likelihood that Russian forces in Bakhmut will not be permitted to cede it in a tactical withdrawal

due to its symbolic importance to Moscow; therefore, pressing on the front has an impact by fixing a significant amount of enemy troops firmly in place thus preventing them from bolstering emerging vulnerabilities on the thousand-kilometer front.¹¹

The current operation is obviously slower and much more difficult than the previous Ukrainian counterattacks in Kyiv, Kharkiv, and Kherson oblasts. There are a number of reasons why Ukraine’s ongoing counteroffensive does not resemble the previous ones. Russian fortifications, minefields, and anti-tank ditches formed a dense net that the Ukrainian forces had to navigate.¹² The clenched fist required to break through the lines was not provided by Ukrainian armor since the initial assaults became bogged down in dense, overlapping minefields. Tanks alone would not be the answer, as military experts had cautioned.¹³ They were exposed to Russian anti-tank rockets fired from the trenches and from aircraft capable of striking them from the sky because of the lack of air superiority and overwhelming artillery fire. Besides, the Ukrainian forces were equipped with mine-clearing vehicles, but not in sufficient amount. Under these circumstances, Ukraine’s military strategy shifted from attempting to breach Russian lines in a mechanized assault to a more conventional attritional approach that yielded incremental achievements.¹⁴ As of September 2023, Ukrainian forces succeeded in penetrating Russia’s first main defense lines in the Zaporizhzhia direction, and it seems that the offensive will be maintained in the upcoming months.

The Russian Goals: Have They changed?

Have the Russian goals changed? To answer this question, it is essential to comprehend Moscow’s original goals in the context of its large-scale invasion of Ukraine. Even though the Kremlin set up ‘demilitarization’ and ‘denazification’ of Ukraine as its original goals of the operation it failed to achieve either of the goals. Since these two concepts are politically motivated and serve mainly the Kremlin propaganda machine, we need to briefly explain what they actually mean. ‘Demilitarization’ of Ukraine is in fact straightforward, but it still needs clarification. It should be noted that the Kyiv authorities were determined to reform the Armed Forces of Ukraine in the wake of Russia’s annexation of Crimea and destabilization of the Donbas region. While NATO has never welcomed Kyiv’s aspirations to join the Alliance, Ukraine enshrined its aspirations toward NATO membership in the Constitution in February 2019.¹⁵

The reform initiatives in the army, which were commenced by the Poroshenko administration, have been maintained by the Zelensky government.¹⁶ In June 2020, Ukraine was recognized as an Enhanced Opportunities Partner by NATO which is part of NATO’s Partnership

Interoperability Initiative aiming to maintain and deepen cooperation between Allies and partners.¹⁷ By developing multilateral and bilateral cooperations with international partners such as the United States, the United Kingdom, and Türkiye among others, Ukraine aimed to abandon the legacy of the post-Soviet system and introduce a Euro-Atlantic culture to its military.¹⁸ The initiation of reforming the military was an obvious reaction of Kyiv to the Russian aggression. The Kremlin, however, was not pleased with Kyiv's policy. Russia has always tolerated the existence of Ukraine if it were militarily weak. In the early 1990s, for example, Russia and ironically the USA, put pressure on Kyiv to hand over its nuclear warheads. Because the Ukrainian army had no nuclear weapons and lacked conventional warfare capabilities Russia was able to annex Crimea without firing a single shot. According to the then Defense Minister of Ukraine Ihor Teniuk, Ukraine had 1500–2000 combat-ready soldiers in Crimea compared to 20,000 Russian troops at the time of the annexation.¹⁹ The Kremlin was therefore determined to weaken Ukraine's army before it could be reformed and strengthened. However, Russia's invasion of Ukraine backfired in terms of preventing Ukraine from increasing its military capabilities. Few analysts today would disagree that Ukraine has superior military capabilities than it had before February 2022.

'Denazification' of Ukraine was another objective of Putin's Special Military Operation in Ukraine. It goes without saying that Putin has his own understanding of 'denazification' in Ukraine. According to Putin's interpretation of history, Ukrainians and Russians are the same people. For him, the Ukrainian identity is a historical project of the Polish-Lithuanian Commonwealth and the project is pursued by the present West. In his 2021 article, Putin portrays Ukraine as 'anti-Moscow Russia' and concludes that the "true sovereignty of Ukraine is possible only in partnership with Russia".²⁰ In other words, Ukraine is inconceivable as a sovereign nation independent of Russia. In line with Putin's worldview, Russia secured its goals in Ukraine by illegally annexing Crimea and destabilizing the Donbas region in 2014.

It is no secret that neither the EU nor NATO would accept Ukraine into their organizations, especially after the events of 2014. However, the Ukrainian government chose to concentrate on consolidating the Ukrainian identity and thereby bolstering the Ukrainian statehood rather than consenting to the 'geopolitical fate'. In this sense, the Poroshenko administration carried out a series of activities such as enacting the 'Decommunism Law' in 2015 or taking necessary measures to counter Russian propaganda in 2016. Besides, the separation of the Ukrainian Orthodox Church from the Russian Orthodox Church in 2019 was among the most significant developments that have helped to reduce Russia's influence in Ukraine. It should be noted that any effort

by the Ukrainian government to promote Ukrainian nationalism was viewed as 'Nazism' by Kremlin officials simply because they could not accept the idea of a Ukrainian nation distinct from Russians. Eventually, the 'denazification' of Ukraine became one of the reasons behind Putin's Special Military Operation in Ukraine. However, like the 'demilitarization' of Ukraine, the war backfired, and Ukrainians, more than ever, united around their state and began to resist the invasion.

Since both of the original goals of Special Military Operations failed to be accomplished, the Kremlin adopted a new strategy that can be called 'not to lose' the war. It is important to note that this strategy has been adopted not because Putin no longer desired to invade the entire country but because the Russian army was unable to advance in Ukraine. Not losing the war simply means keeping the occupied territories under Russian control. This is especially vital since those occupied regions have been declared an integral part of the Russian Federation. Therefore, Russian military officials focused on building a strong defensive line along the front line following Ukraine's Kherson offensive. In this regard, the Kremlin began to eliminate even the hardline nationalists who criticized Sergei Shoigu and Valery Gerasimov (Minister of Defence of the Russian Federation, and the Chief of the General Staff of the Russian Armed Forces, respectively) for their inability to make further progress in Ukraine. For instance, Ivan Popov, commander of the 58th United Arms Army in occupied southern Ukraine, was abruptly dismissed after accusing the Ministry of Defence leadership of betraying his troops by failing to provide adequate support.²¹ Another example is Igor Girkin, a well-known Russian nationalist, who was detained by Russian investigators after publicly accusing President Vladimir Putin and the army's highest officials of failing to prosecute the war in Ukraine harshly or competently enough.²²

Among the critics of the Russian military decision-makers in Ukraine, Yevgeny Prigozhin should be particularly noted. Wagner PMC boss Prigozhin harshly criticized Shoigu and Gerasimov for not waging the war in Ukraine effectively. Simply, he wanted total mobilization in Russia to win the war.²³ In response, the Russian Defense Minister announced that private military

Eventually, the 'denazification' of Ukraine became one of the reasons behind Putin's Special Military Operation in Ukraine. However, like the 'demilitarization' of Ukraine, the war backfired, and Ukrainians, more than ever, united around their state and began to resist the invasion.

groups must sign a contract with the defense minister by July 1, 2023.²⁴ Refusing to sign the contract, Prigozhin launched a mutiny (he called it the ‘march of justice’) against the military decision-makers on June 23. After taking over the Southern Military District headquarters in the Russian city of Rostov-on-Don his army headed to Moscow but halted the mutiny 200 km away from the capital to avoid the Russian bloodshed. Although Prigozhin put an end to the uprising before it spiraled out of control, this seriously undermined President Putin’s authority in addition to that of Shoigu and Gerasimov. Therefore, his death came as no surprise to anyone when the plane he was aboard was shot down on August 23. All in all, it appears that Putin and his inner circle are more concerned with ‘stabilizing’ the front line in Ukraine than declaring full-scale mobilization of Russian society to continue the war under the guise of a ‘great war.’ In addition, Russia did not anticipate that the war would drag on or that the West would continue to support Ukraine in the long run. Hence, once the Kremlin failed to achieve its main goal in Ukraine, it now strives not to ‘lose’ the war by securing territorial gains.

The Position of the West

Throughout the course of the war, the West’s attitude toward Russia’s invasion of Ukraine underwent a significant shift. Even while Western countries have

consistently expressed their opposition to the invasion from the very beginning of the war, they have nonetheless made it clear that they will put up with the developing conditions in Ukraine. This meant that Ukraine was left alone when Russia began its full-scale invasion. For example, the Biden administration imposed economic sanctions on Russia in response to the invasion of Ukraine on February 24, 2022. When President Biden was asked about the effectiveness of the sanctions in terms of halting the invasion, he replied: “Let’s have a conversation in another month or so to see if they’re working.”²⁵

Another example is Germany’s initial position regarding invasion. Andriy Melnyk, the ambassador of Ukraine to Germany, asserted that German Finance Minister Christian Lindner opposed arming Ukraine because he thought it would fall apart in a matter of hours and was prepared to engage with the Russian puppet government in Kyiv.²⁶ Germany’s approach was echoed in reality when, on the eve of the invasion, it pledged to deliver 5,000 helmets to Ukraine instead of providing Ukraine with actual and efficient armaments to stave off the Russian invasion.²⁷ In the early months of the invasion, Germany constantly delayed sending heavy weapons to Ukraine and thereby adopted an ambiguous position which, in other words, meant that it was ready to accept new circumstances.²⁸ Macron’s France preferred to keep channels open with the Kremlin in the initial days of the war. The French president tried several times,

which was characterized by Zelenskyy as a 'waste of time', to persuade Putin to end the occupation.²⁹ While prioritizing dialogue or giving diplomacy a chance to achieve peace sounds great, it was clear that Putin would hardly change his mind after launching a full-fledged invasion. Therefore, it would not be wrong to claim that at the beginning of the war, the West's reaction to Russia's invasion of Ukraine was nothing more than an implicit acceptance of the new realities. Above and beyond all of this, implicit acceptance of the invasion by the Western countries was evident when they offered Zelenskyy evacuation rather than supplying Ukraine with weapons when the invasion started.³⁰

Nevertheless, the West's position towards the war in Ukraine began to change dramatically from April 2022 onwards. Understanding the reason behind the West's shifting position from implicitly endorsing the invasion to arming Ukraine to counter the invasion is extremely significant. It is no coincidence that the West began to shift its position immediately after the defeat of Russian troops by Ukrainian forces in the Battle of Kyiv. In this sense, it can be argued that Ukraine's month-long resistance paid off, persuading the West that backing Ukraine's defense against Russia was worthwhile. Once the risk of Kyiv falling no longer existed, the Western leaders began to visit the capital city one after another to demonstrate their support and pledge military and economic assistance to Ukraine.

British Prime Minister Boris Johnson was the first among the Western leaders who paid a visit to Kyiv immediately following the defeat of Russian forces at the Battle of Kyiv. It was reported that the Prime Minister visited Ukraine to express the UK's unwavering support for Ukraine and to have in-depth talks with President Zelenskyy on military and economic aid on April 9, 2022.³¹ Following the footsteps of the UK Prime Minister the presidents of Estonia, Latvia, Lithuania, and Poland met with Zelenskyy in Kyiv on April 13 to mobilize the international community to help Ukraine militarily.³² The Canadian prime minister, Justin Trudeau, visited Ukraine in May to discuss stepping up international aid in the form of financial, military, and humanitarian support for Ukraine.³³ In June, German Chancellor Olaf Scholz, French President Emmanuel Macron, Italian Prime Minister Mario Draghi, and Romanian President Klaus Iohannis arrived in Kyiv to show solidarity and meet Ukraine's requests to bolster its defense against the invasion.³⁴ Additionally, on the eve of the anniversary of Russia's full-scale invasion, US President Joe Biden paid a visit to Kyiv in an effort to "reaffirm [US] commitment to Ukraine's democracy, sovereignty, and territorial integrity."³⁵

These initial visits by Western leaders were followed by a gradually increasing flow of arms into Ukraine. Initially, aid deliveries contained anti-tank weaponry like

Without a doubt, the Ukrainian Armed Forces of today are far stronger than they were in February 2022. However, its capacity to carry on the counteroffensive is largely dependent on the continuation of Western weapons shipments into Ukraine.

Nlaw or Javelin, drones like Bayraktar TB2, and artillery like M777 howitzers or long-range rocket launchers like M142 High Mobility Artillery Rocket System (HIMARS). Furthermore, Ukraine started acquiring Western-made air defense systems including IRIS-T, Starstreak, NASAMS (National Advanced Surface-to-Air Missile System), S-300 (from Slovakia), and even the extremely effective Patriot missile system. Along with other military supplies, Western nations also provided Bradley M2, Marder, AMX-10 RC, and Stryker armored fighting vehicles to Ukraine.³⁶ Additionally, Ukraine started receiving Western-made tanks such as the M1 Abrams, Challenger 2, and Leopard 2; as of September 2023, the possibility of sending fighter aircrafts to Ukraine is also being discussed. As a result, it can be argued that Western nations, being convinced of Ukraine's resistance, began to shift their position from implicitly accepting the occupation of Ukraine to arming it for defending itself.

Conclusion

When Putin launched the full-scale invasion of Ukraine, he wanted the job done quickly and kept at the regional level. This would signal to the West that the post-Soviet space is Russia's sphere of influence. He miscalculated Ukraine's resistance, and as a result, the West's backing for Ukraine, which ultimately led to the prolongation of the war and prevented Russia from attaining its primary objectives. Under such circumstances, the Kremlin focused on not losing the war, which can allow Russia to gain time to regroup and restart the war when convenient conditions are met. The Kyiv authorities are well aware of the Kremlin's intention and therefore they are trying to avoid any negotiations with Kremlin officials that would cover up the war crimes committed in Ukraine and lead to the freezing of the war, which would eventually mean postponing the war to future generations. Nevertheless, political objectives are mostly attainable if they are backed up by military force, and for this very reason Ukraine's counteroffensive is of vital importance. Without a doubt, the Ukrainian Armed Forces of today are far stronger than they were in February 2022. However, its capacity to carry on the counteroffensive is largely dependent on the continuation of Western weapons shipments into Ukraine. Putin's

chances of avoiding defeat in the war also largely depend on how long the West sustains to support Ukraine. Even though history is littered with examples of nations being abandoned in the face of occupation, there is no indication that the West's support for Ukraine is dwindling. In contrast, Western military support for the country has consistently increased since the start of the war. There is concern that if Republicans such as Donald Trump or Ron DeSantis win the US presidential election in 2024, this tendency may shift. When asked if he would continue to support Ukraine if he won the election, Trump said he would end the war within 24 hours.³⁷ Republican presidential contender and governor of Florida, Ron DeSantis, has called the war in Ukraine a 'territorial dispute' that should not be of paramount importance to American national security.³⁸

Although such remarks would not be welcomed by anyone who sided with Ukraine against the invasion, it might be argued that Western support for Ukraine is unlikely to change depending on the outcome of the US election for several reasons: Russia's military capabilities are being slowly destroyed by Ukraine. As a result, the threat to NATO's eastern flank is significantly diminished. This should eventually enable the West to concentrate on China.³⁹ And it is called that it is "costing peanuts for the US to defeat Russia."⁴⁰ For example, the

United States Congress allocated \$45 billion in aid for Ukraine in 2023. This funding only accounts for 5% of the US defense expenditure for that year. In this context, Republican Senator Mitt Romney remarked that the US must continue to support Ukraine's military campaign since "decimating the Russian military" with merely 5% of the US defense budget is an "extraordinarily wise investment."⁴¹ It should also be noted that Russia's full-scale invasion of Ukraine has revived military-industrial complex of the West. For example, the United States has dramatically increased the production of 155mm artillery shells to meet Ukraine's demands.⁴² European nations have seen enormous growth in their defense spending as well.⁴³ It is interesting to observe how the military-industrial complex is making profits as a side effect of the war in Ukraine. For example, the USA delivered 18 HIMARS to Ukraine, which were used very effectively by the Ukrainian Armed Forces, and as a result, Poland ordered 486 HIMARS from the USA.⁴⁴ Therefore, even though the support from the West has been essential in helping Ukraine defend itself, the democratic world also benefits much from aiding the Ukrainian war effort. Since Western military assistance to Ukraine is unlikely to be cut off in the foreseeable future it can be concluded that the end result of the war will depend on Ukraine's success on the battlefield.

Endnotes

- 1 "Operational Information as of 06:00 03/16/2022 Regarding the Russian Invasion," Ministry of Defense of Ukraine, 2022, <https://www.kmu.gov.ua/news/operativna-informaciya-standomna-0600-16032022-shchodo-rosijskogo-vtorgnennya>.
- 2 Nathan Hodge et al., "Russia Says It Will Reduce Military Operations around Kyiv Following Talks with Ukraine," *CNN World*, 2022, <https://edition.cnn.com/2022/03/29/europe/russia-reduce-assault-kyiv-plan-intl/index.html>.
- 3 "Ukrainian Forces in Kharkiv Reach Russian Border," *Deutsche Welle*, May 16, 2022, <https://www.dw.com/en/ukraine-forces-in-kharkiv-push-through-to-russian-border-as-it-happened/a-61808824>.
- 4 "A Stunning Counter-Offensive by Ukraine's Armed Forces," *The Economist*, 2022, <https://www.economist.com/europe/2022/09/15/a-stunning-counter-offensive-by-ukraines-armed-forces>.
- 5 Jeremy Bowen, "Kherson: Inside the City Liberated from the Russians," *BBC News*, 2022, <https://www.bbc.com/news/world-europe-63615008>.
- 6 Kate Nicholson, "Zelenskyy Explains Why Ukraine's Counteroffensive Has Not Materialised Yet," *Huffpost*, May 11, 2023, https://www.huffingtonpost.co.uk/entry/ukraine-counteroffensive-volodymyr-zelenskyy-russia_uk_645cad1be4b0c10612e9bec6.
- 7 Roman Petrenko, "Ukrainian MoD Says There Will Be No Announcement about Beginning of Counteroffensive," *Ukrainska Pravda*, 2023, <https://www.pravda.com.ua/eng/news/2023/06/4/7405242/>.
- 8 Karolina Hird et al., "Russian Offensive Campaign Assessment, June 8, 2023," *Institute for the Study of War*, 2023, <https://www.understandingwar.org/backgrounder/russian-offensive-campaign-assessment-june-8-2023>.
- 9 Dan Sabbagh, "Ukraine Confirms Capture of Key Village on Zaporizhzhia Front," *The Guardian*, 2023, <https://www.theguardian.com/world/2023/aug/28/ukraine-confirms-capture-of-key-village-robotyne-zaporizhzhia-front>.
- 10 Alexander Khrebet, "Military Reports Advances on Flanks of Bakhmut," *The Kyiv Independent*, 2023, <https://kyivindependent.com/military-report-advancing-bakhmut-flanks/>.
- 11 Julian Borger, "Ukrainian Counteroffensive's Slow Going Offers Reality Check but Could yet Pay off," *The Guardian*, 2023, <https://www.theguardian.com/world/2023/aug/02/ukraine-counter-offensive-russia-war>.
- 12 Michael Kofman and Rob Lee, "Perseverance and Adaptation: Ukraine's Counteroffensive at Three Months," *War on the Rocks*, 2023, <https://warontherocks.com/2023/09/perseverance-and-adaptation-ukraines-counteroffensive-at-three-months/>.
- 13 Borger, "Ukrainian Counteroffensive's Slow Going Offers Reality Check but Could yet Pay off."

- 14 Kofman and Lee, "Perseverance and Adaptation: Ukraine's Counteroffensive at Three Months."
- 15 "The Law on Amendments to the Constitution Regarding the Course of Accession to the EU and NATO Entered into Force," European Integration Portal, 2019, <https://eu-ua.kmu.gov.ua/novyny/zakon-pro-zminy-do-konstytuciyi-shchodo-kursu-na-vstup-v-yes-i-nato-nabuv-chynnosti>.
- 16 "The Course towards Full Membership in the EU and NATO Remains the Unwavering Foreign Policy Priority of Ukraine - Volodymyr Zelensky," President of Ukraine, 2019, <https://www.president.gov.ua/en/news/kurs-na-povnopravne-chlenstvo-u-yes-i-nato-zalishayetsya-nez-55745>.
- 17 "NATO Recognises Ukraine as Enhanced Opportunities Partner," NATO, 2020, https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_176327.htm.
- 18 "White Book 2021: Defence Policy of Ukraine," Ministry of Defence of Ukraine, 2021, https://www.mil.gov.ua/content/files/whitebook/WhiteBook_2021_Defens_policy_of_Ukraine.pdf.
- 19 "Stenograma Zasadnannya RNBO Ukrainy u Zviazku z Pochatkom Rosiiskoi Ahresii v Krymu (Transcript of the National Security and Defense Council of Ukraine Meeting in the Aftermath of the Russian Aggression in the Crimea)," *Ukrainska Pravda*, 2016, <http://www.pravda.com.ua/articles/2016/02/29/0A2/7099911/>.
- 20 Vladimir Putin, "On the Historical Unity of Russians and Ukrainians," Kremlin.ru, 2021, <http://en.kremlin.ru/events/president/news/66181>.
- 21 Tim Lister, Uliana Pavlova, and Anna Chernov, "Russian General in Ukraine Says He Was Fired after Accusing Defense Ministry of Betraying Troops," *CNN World*, 2023, <https://www.cnn.com/2023/07/12/europe/russian-general-treachery-accusations-ukraine-intl-hnk/index.html>.
- 22 Andrew Osborn, "Pro-War Nationalist Putin Critic Girkin Charged with Inciting Extremism," *REUTERS*, 2023, <https://www.reuters.com/world/europe/russian-investigators-detain-pro-war-nationalist-putin-critic-igor-girkin-wife-2023-07-21/>.
- 23 Mary Ilyushina, "Criticizing Army Is a Crime in Russia — but Not for Mercenary Boss Prigozhin," 2023, <https://www.washingtonpost.com/world/2023/06/13/yevgeniy-prigozhin-mercenary-wagner-putin/>.
- 24 Neil MacFarquhar, "Prigozhin May Be Gone, but Not the Failings He Ranted About," 2023, <https://www.nytimes.com/2023/06/29/world/europe/prigozhin-shoigu-gerasimov-surovikin-russia-military.html>.
- 25 Olivier Knox and Caroline Anders, "Give the Russia Sanctions a Month, Biden Asks," *The Guardian*, 2022, <https://www.washingtonpost.com/politics/2022/02/25/give-russia-sanctions-month-biden-asks/>.
- 26 "Ambassador Says German Minister Was against Helping Ukraine, Thought It Would Fall within Hours," *Kyiv Post*, 2022, <https://kyivindependent.com/uncategorized/ambassador-says-german-minister-was-against-helping-ukraine-thought-it-would-fall-within-hours>.
- 27 Callie Pateson, "Germany Finally Sends 5K Helmets to Ukraine — Two Days into Putin's Invasion," *New York Post*, 2022, <https://nypost.com/2022/02/25/germany-finally-sends-helmets-to-ukraine-after-putins-invasion/>.
- 28 Judy Dempsey, "German Ambiguity Is Deciding Ukraine's Future," *Carnegie Europe*, May 2022, <https://carnegieeurope.eu/strategieurope/87215>.
- 29 "Macron Bucks Western Trend by Keeping Dialogue Open with Putin," *France 24*, 2022, <https://www.france24.com/en/europe/20220307-macron-bucks-western-trend-by-keeping-dialogue-open-with-putin>.
- 30 Isabelle Khurshudyan, "An Interview with Ukrainian President Volodymyr Zelensky," *The Washington Post*, 2022, <https://www.washingtonpost.com/national-security/2022/08/16/zelensky-interview-transcript/>.
- 31 "Prime Minister Pledges UK's Unwavering Support to Ukraine on Visit to Kyiv: 9 April 2022," GOV.UK, 2022, <https://www.gov.uk/government/news/prime-minister-pledges-uks-unwavering-support-to-ukraine-on-visit-to-kyiv-9-april-2022>.
- 32 Sanya Mansoor, "Here's All the World Leaders Who Have Visited Ukraine," *Time*, 2022, <https://time.com/6188365/scholz-macron-draghi-visit-ukraine/>.
- 33 "Prime Minister Visits Kyiv, Ukraine," The Prime Minister of Canada, 2022, <https://pm.gc.ca/en/news/news-releases/2022/05/08/prime-minister-visits-kyiv-ukraine>.
- 34 Mansoor, "Here's All the World Leaders Who Have Visited Ukraine."
- 35 "Why Joe Biden Visited Kyiv," *The Economist*, 2023, <https://www.economist.com/europe/2023/02/20/why-joe-biden-visited-kyiv>.
- 36 David Brown, Jake Horton, and Tural Ahmedzade, "Ukraine Weapons: What Tanks and Other Equipment Are the World Giving?" *BBC News*, 2023, <https://www.bbc.com/news/world-europe-62002218>.
- 37 Jack Forrest, "No Title Trump Won't Commit to Backing Ukraine in War with Russia," *CNN World*, May 11, 2023, <https://www.cnn.com/2023/05/10/politics/ukraine-russia-putin-trump-town-hall/index.html>.
- 38 "US Republican DeSantis Calls Ukraine War a 'Territorial Dispute,'" *Aljazeera*, 2023, <https://www.aljazeera.com/news/2023/3/14/us-republican-desantis-calls-ukraine-war-a-territorial-dispute>.
- 39 Taras Kuzio, "The West Reaps Multiple Benefits from Backing Ukraine against Russia," *Atlantic Council*, 2023, <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/ukrainealert/the-west-reaps-multiple-benefits-from-backing-ukraine-against-russia/>.
- 40 Timothy Ash, "It's Costing Peanuts for the US to Defeat Russia," *Center for European Policy Analysis*, 2022, <https://cepa.org/article/its-costing-peanuts-for-the-us-to-defeat-russia/>.
- 41 Francis Dearnley, "Mitt Romney Exclusive: Damage Caused to Russia Makes Ukraine Investment Worth It," *Telegraph*, 2023, <https://www.telegraph.co.uk/world-news/2023/09/14/mitt-romney-russia-ukraine-aid-re-election-retire-interview/>.
- 42 Jen Judson, "US Army Eyes Sixfold Production Boost of 155mm Shells Used in Ukraine," *Defence News*, May 28, 2023, <https://www.defensenews.com/digital-show-dailies/2023/03/28/us-army-eyes-six-fold-production-boost-of-155mm-shells-used-in-ukraine/>.
- 43 Andrew Naughtie and Sudesh Baniya, "Europe's Military Spending Soars, Fuelled by Ukraine War," *EuroNews*, 2023, <https://www.euronews.com/2023/04/24/europes-military-spending-soars-fuelled-by-ukraine-war>.
- 44 Jaroslaw Adamowski, "Poland to Buy 486 HIMARS Launchers from Lockheed Martin," *Defense News*, 2023, <https://www.defensenews.com/land/2023/09/11/poland-to-buy-486-himars-launchers-from-lockheed-martin/>.

THE CRIMEAN BRIDGE AS A (UN)LEGITIMATE MILITARY TARGET

When the bridge was built, the Russians controlled the flow of goods and services and directed maritime traffic to the central corridors, which, due to the bridge's low construction, were the only spaces to navigate.

Vlade Radulovic

President, Center for Geostrategic Research and Terrorism, Belgrade, Serbia

After the illegal annexation of the Crimean Peninsula in violation of international law in 2014, the Russian Federation's leadership decided to begin constructing a capital infrastructure project bridging the Kerch Strait to connect the Taman Peninsula of the Krasnodar Krai in Russia and Crimea. In question were two parallel and approximately 19-kilometer-long road and railway bridges, one for a four-lane road and one for a double-track railway. The first preparatory activities began in the spring of the following year, while the official work on the bridge's construction began in February 2016. Stroygazmontazh, a company headed by oligarch Arkady Rotenberg,¹ who was brought into a close relationship with Vladimir Putin, the President of the Russian Federation, was appointed to design and build a bridge as the only land connection of Russia with the annexed territory of Crimea.

For many people a historical project, this is the longest bridge in Europe in length.² It is first named the Kerch Bridge, after the strait over which it crosses. However, in addition to that name, names such as "Crimean Bridge," "Kerch Strait Bridge" or "Putin's Bridge" were also in circulation. When it was completed in 2018, the bridge and the access roads leading to it became part of the Russian highway A290 Kerch-Novorossiysk, i.e., R260 "Tavrida" Kerch-Simferopol-Sevastopol. Additionally, it

should be noted that when deciding to build the bridge, in addition to all the reasons presented to the public, the Russians also had a plan to close and control entirely the Sea of Azov, on which Mariupol, a Ukrainian city and one of the most important Ukrainian ports was located. When the bridge was built, the Russians controlled the flow of goods and services and directed maritime traffic to the central corridors, which, due to the bridge's low construction, were the only spaces to navigate. Based on the above, it can be concluded that the construction of the Crimean Bridge for Russia from the beginning was not exclusively for civilian purposes but also to hinder access to the Ukrainian coast of the Sea of Azov and the exit from Azov to the Black Sea.

However, from the very beginning of construction, the Crimean Bridge has had not just a significant strategic role in creating a direct transport connection between Russia and Crimea and control of access to the Sea of Azov, but also a symbolic meaning. The bridge was and remains a symbol of occupation and Russian aggression against Ukraine. At the same time, for Russia, it became a symbol of annexing the Crimean peninsula to the rest of the country. Because of this, as well as the conflict in Donbas, the construction of the bridge was covered by almost all the global media, but the special attention was undoubtedly paid to the ceremonial opening of the bridge by Vladimir Putin,³ who crossed from one side of the

The Crimea Bridge (Source: www.insightsonindia.com/2023/07/18/kerch-bridge-crimea)

coast to the other sitting behind the wheel of an orange KAMAZ heavy truck.⁴ It was a clear symbolism and a message of the whole project's importance to him personally.

Today, while Russian aggression against Ukraine continues, the Crimean Bridge, which constitutes the only land connection between Crimea and Russia, can be viewed from civil and military viewpoints.⁵ Therefore, there is a debate among experts whether this bridge is a civilian or military facility and, accordingly, whether or not it can be a legitimate military target. The starting point and answer to this question is in Protocol I of the Geneva Convention Article 52 paragraph 1, which prescribes the general protection of civilian objects. According to this Protocol, civilian objects cannot be the subject of attacks or reprisals, and under them are considered all objects that are not defined as military by paragraph 2 of the same article. On the other hand, paragraph 2 specifies that "military objectives are limited to those objects which by their nature, location, purpose or use make an effective contribution to military action" with the explanation that their "total or partial destruction, capture or neutralization, in the circumstances ruling at the time, offers a definite military advantage."⁶

However, the question arises, what if the bridge has the characteristics of both a civilian and a military facility?

Namely, through this land connection between Crimea and Russia, civilians, goods, and services are moved from both directions every day. Up to 40,000 vehicles can pass over the bridge within 24 hours, which reflects its importance from a civilian perspective.⁷ On the other hand, this bridge is strategically necessary from a military point of view, mainly because Russia uses this bridge to transport its troops and large quantities of weapons, ammunition, artillery and missile systems, heavy armored vehicles and tanks, as well as any other equipment that it is necessary for Russia in the Kherson and Zaporizhzhia directions in the current aggression against Ukraine.

As already mentioned, the qualification of the Crimean Bridge is the subject of debate by many authors. However, one of the alternative solutions is to qualify the bridges according to their use, purpose, location, or future purpose. Except in rare situations (when a bridge is built by engineering units of the army, exclusively for the needs of deployment of troops and military equipment), bridges do not fall under the category of inherently military objectives. This analogy suggests that the Crimean Bridge can be considered a military facility based on the parameters of its use and location. Namely, any military use of an object makes it a military objective, even if it was originally built for civilian purposes. In this case, the circumstances seem to be clear as this road-rail bridge has

Ukraine's goal of damaging and destroying the Crimean Bridge to prevent Russia from delivering military equipment and troops supports the argument that the bridge is a military facility.

been used daily as the primary line of communication for Russian forces since the moment it was built and put into traffic (initially to supply the occupation forces in Crimea and since the beginning of the aggression against Ukraine for supporting the operations of Russian troops in the south of this country). In addition, the bridge qualifies as a military target based on its location because it allows the supply and reinforcement of forces from Russia. Railway trains and military trucks use Crimea as a transit route to occupied Ukrainian territories where fighting is underway, so any disruption or damage to its use and function can significantly affect the situation on the battlefield.

Ukraine's goal of damaging and destroying the Crimean Bridge to prevent Russia from delivering military equipment and troops supports the argument

that the bridge is a military facility. Even just the damage to a part of the bridge, the repair of which can take several hours (which would not be such a problem if it was only a civilian object) during the war, can directly affect the course of the battle. But, even when the bridge qualifies as a military facility when we talk about an attack on it, that attack must be under the principle of proportionality of International Humanitarian Law from Protocol I of the Geneva Convention (Articles 51 and 57) and customary law. This rule prohibits "an attack that can be expected to cause accidental loss of civilians, injury to civilians, damage to civilian objects, or a combination thereof"⁸ and "which would be excessive in relation to the specific and direct intended military advantage."⁹

Attacks on the Bridge

Since the Russian army continuously supplies its troops in the Zaporizhzhia and Kherson regions via Crimea, this bridge represents the lifeblood of combat operations on this part of the front, and, as such, becomes a legitimate military target. That is why the Armed Forces of Ukraine are trying to damage or completely disable its functioning for road and rail traffic with various actions, including attacks with precision-guided missiles and unmanned platforms of air and sea bases. In this regard,

Picture 1 – Attack on the Crimea Bridge on 8 October 2022. Source: Cameron David (2022), After the attack on Kerch Strait bridge, Russia launches "massive strike" against Ukraine

special attention should be focused on two attacks on the bridge, one in October 2022 and the other in July 2023. It should also be noted that both attacks took place in the early morning hours when there was highly light traffic on the bridge, which is linked to the efforts of the Ukrainians to avoid collateral damage and mass casualties of civilians.

The first attack occurred the day after Putin's 70th birthday, on 8 October 2022, at 6:07 a.m. local time when a truck bomb exploded while crossing the Crimean Bridge. The satellite image (Picture 1) shows that the explosion extensively damaged the bridge, and two of the four roadway lanes collapsed into the water. In addition, the force of the explosion, in addition to damaging the structure, caused a fire and a chain reaction on railroad cars that were transporting fuel on a parallel track at the time of the bomb explosion. The explosion killed five people: the truck driver and four people in a civilian car passing by the truck at the time of the explosion.¹⁰

The day after the explosion, Russian President Vladimir Putin met with Alexander Bastrykin, who has been the head of the Investigative Committee of Russia since January 15, 2011. Putin gave Bastrykin the authority to investigate the attack. After the investigation, Bastrykin pointed out that forensics and explosives experts examined the location and determined that the truck with the bomb passed through Bulgaria, Georgia, Armenia, North Ossetia, and Krasnodar, as well as that they identified the persons who participated in organizing the movement of the truck and the suspects who organized the attack. On that occasion, he pointed out that it was a terrorist attack prepared by the Ukrainian special services to destroy a sizeable civilian facility that is of crucial importance for the Russian Federation, especially for Crimea.¹¹

It is debatable, however, whether this statement by Russia really represented its position on the Kerch Bridge as a civilian object or a prelude to the attacks that followed. That is, shortly after this event, Russia launched more than 80 missiles at command and communication centers and energy infrastructure facilities in Ukraine, during which more than 40 of them managed to break through Ukrainian air defenses and reach their targets, causing great damage.¹² In this attack, rockets hit facilities in 12 cities, including Kyiv, Lviv, Kharkiv, Dnipro, and Zaporizhzhia, after which Putin issued a statement stating that:

Forensic and other expert data, as well as operational information, show that the explosion on October 8 was an act of terrorism aimed at destroying the civilian and critical infrastructure of Russia. It is also clear that the Ukrainian special services were the organizers and perpetrators of the attack.¹³

Continuing, Russian President Vladimir Putin pointed out:

This morning, at the proposal of the Defence Ministry and in accordance with the plan of Russia's General Staff, a massive strike was launched with long-range precision air, sea, and land-based weapons against Ukrainian energy, military, and communications facilities. In the event of more attempts to stage terrorist attacks on our territory, Russia's response will be harsh and commensurate with the threats posed to the Russian Federation. Nobody should have any doubts about that.¹⁴

The second attack occurred on 17 July 2023, when two maritime drones packed with explosives struck the bridge in the early morning.¹⁵ Although Ukraine has not claimed responsibility for the attack, its security services have stated that details of the attack will be released after Ukraine wins the war.¹⁶ The statement of Andriy Yusov, a spokesperson for Ukrainian military intelligence, was also interesting because he said: "The Russians use the peninsula as a large logistical hub for moving forces and assets deep into the territory of Ukraine. Of course, any logistical problems are additional complications for the occupiers."¹⁷

This statement reflects the essence of treating the Crimean Bridge as a legitimate military objective for Ukraine's Armed Forces because it represents Russia's only land connection with Crimea as a "large logistical hub" for Russian forces. On the other hand, the question arises whether this kind of provocation addressed to Russia is actually for 'feeling the pulse' of Russia's readiness to defend the Crimean Bridge or is it just an expression of Ukraine's intention to damage, and then in the best scenario for them, destroy the bridge, which would greatly change the course of the war in their favor.

In response to this attack, Russia carried out a massive airstrike in a similar scenario from last October, this time on Odesa in southern Ukraine. In addition, Russia

In response to this attack, Russia carried out a massive airstrike in a similar scenario from last October, this time on Odesa in southern Ukraine. In addition, Russia announced that it was withdrawing from a United Nations-brokered agreement that allowed Ukraine to export its grain across the Black Sea, where Russia has implemented a naval blockade of Ukraine.

In the case of the attack on the Crimean Bridge, considering all the facts, it can be said that the attack was proportionate because there are justified expectations that the damage to the bridge will affect Russian military operations throughout the southern battlefield, as well as the military activities of Russian forces in Crimea.

announced that it was withdrawing from a United Nations-brokered agreement that allowed Ukraine to export its grain across the Black Sea, where Russia has implemented a naval blockade of Ukraine.

The July attack resulted in one part of the bridge being blown up, killing two people and injuring a child.¹⁸ A video released by Russian media showed part of the bridge tilted and hanging. Rail traffic was restored six hours after the attack, but the road was still closed for some time.¹⁹ Although Ukraine did not claim responsibility for the attack, Ukrainian President Volodymyr Zelensky said this was one of the more successful attacks by the Ukrainian army.

Proportionality in Attack

As mentioned earlier, when it comes to attacks on facilities used for military purposes, assessing proportionality is one of the biggest tasks facing the attacker. The reason for this is reflected in the fact that there is no predetermined formula or matrix that could include the expected and guaranteed military advantage of an attack and any expected collateral damage.²⁰ In the case of the attack on the Crimean Bridge, considering all the facts, it can be said that the attack was proportionate because there are justified expectations that the damage to the bridge will affect Russian military operations throughout the southern battlefield, as well as the military activities of Russian forces in Crimea. In both attacks, a total of seven people were killed, and one person was injured. Still, considering the military advantage that the attackers could reasonably expect from cutting this strategic communication (cutting Russian lines of supply of weapons, military equipment, and troops), the attack could be considered proportional. At the same time, damage to the bridge itself can hardly be qualified as collateral damage, although it is also used for civilian purposes. This thesis is also supported by the fact that when an object is used for military and civilian purposes, it is generally characterized as a legitimate military target. Of course, the attack was expected also to affect the civilian population regarding movement and supply.

However, these parameters have no significance for the analysis of proportionality, which in the text of the previously mentioned Protocol is limited to loss of life, physical injuries, and damage to exclusively civilian objects.

If, on the other hand, the Crimea Bridge is viewed exclusively as a civil infrastructure object, damage to it could be viewed as an attack on the civilian population. An example of this would be a situation where the attack led to famine or disease on a large scale, which did not happen in this particular case. Nevertheless, regardless of when in an attack against a military target, the expected collateral damage is minor compared to the expected military advantage, the activities undertaken must be under the obligation to take all precautionary measures so that the damage to civilian objects and civilians is minimal. In the previous attacks on the Crimean Bridge, which took place around six o'clock and three o'clock in the morning, the attackers intended to choose the moment for the attack when it was expected that there would be a minimal number of civilians or none on the bridge. Of course, this thesis cannot be asserted with certainty because it is not known whether the timing of the attack indicates a deliberate effort to comply with all measures of international humanitarian law, the given set of circumstances, or simply that the attackers did not have an alternative means of attacking the bridge that would have less impact on the civilian population.

Based on all of the above, it is clear that for Ukraine, the destruction of the Crimean bridge, the only land link between Russia and Crimea, is still one of the primary goals from the military point of view. However, on the other hand, this bridge is strategically and militarily crucial for Russia as it has been Russia's only road and rail link with Crimea for years. These circumstances gained additional importance after 24 February 2022, when Russia began its aggression against Ukraine. Since then, the bridge has increasingly served as a key military supply route, allowing Russian forces to service and supply their bases and troops in the Ukrainian territories they hold under their control.

The Crimean Bridge - Symbol of Russian occupation or Russian power

Regarding Russia, the bridge is a symbol of Crimea's annexation or the so-called return of Crimea to the Russian borders. The Crimea Bridge is also personally essential to Vladimir Putin and the Kremlin, as it symbolizes Putin's ability to implement large-scale infrastructure projects and his dreams of restoring Russia to its former greatness.²¹ On the other hand, for Ukraine, the Crimean Bridge is a symbol of Russian occupation and aggression, which is why it should not be surprising that the attack that took place in October 2022 was

ATACMS missile being launched by an M270 (Source: Wikipedia, <http://sill-www.army.mil>)

greeted with enthusiasm by many people throughout Ukraine.

Finally, there is another dimension through which the importance of the Crimea Bridge can be seen because its destruction represents a very important psychological moment for Ukraine. As mentioned, the bridge is an essential logistical item for Russia. So, although Ukrainian attacks caused only some damage, restriction, and interruption of traffic, the attacks showed that despite strong security measures, the bridge is still vulnerable. However, it seems there are some limitations regarding future attacks by Ukraine on this bridge. That is, the question is whether GMLRS missiles, which Ukrainians most often launch from the HIMARS system, can currently reach the Crimea Bridge. Instead of GMLRS missiles used by the Ukrainian Armed Forces, ATACMS missiles are much more powerful, but Ukraine has not yet received them at the time of the writing of this article. These missiles range 300 km, doubling Ukraine's ability to hit targets deep behind enemy lines, including the Crimea Bridge.²² On the other hand, the Storm Shadow cruise missiles, which have a longer range, can cause serious damage and cut off road and rail communication. Still, the question is how many of these missiles Ukraine

Nevertheless, a solid and decisive strike on Russian logistics through the Kerch Strait, when and if it occurs, will be of great importance for the Ukrainian counteroffensive because it will reduce Russia's combat power and capability on the defensive lines many times over, which must be breached if Ukraine wants to achieve success.

has in stock and whether the Russian defense systems around the bridge would completely thwart a potential smaller-scale attack.

Nevertheless, a solid and decisive strike on Russian logistics through the Kerch Strait, when and if it occurs, will be of great importance for the Ukrainian counteroffensive because it will reduce Russia's combat power and capability on the defensive lines many times over, which must be breached if Ukraine wants to achieve

success.²³ In the future, we can, therefore, expect further efforts by the Ukrainian army to destroy the Crimean Bridge, which would completely cut off the Russian troops in Crimea. This would put the Russian troops in a similar situation as when, due to the damage to the bridges on the Dnieper last year, Russian forces were forced to retreat from Kherson to the other side of the river with losses. Of course, if the bridge collapses or closes completely, Russia can still deliver supplies to its troops and population in Crimea through the occupied part of Ukrainian territory they hold under their control. It is a coastal highway that passes through Mariupol and

by the Sea of Azov, but it is risky and significantly longer than the route over the bridge.

Therefore, the question that arises is when that crucial Ukrainian strike will come. Analyzing the results of the battles so far, it seems that the most adequate moment would be immediately before or during the breakthrough of the key lines of the Russian defense in the Kherson and Zaporizhzhia regions (if that happens). With the further potential success of the Ukrainian offensive, the land corridor between Crimea and Donbas will also be significantly damaged, and the bridge will also be within the range of Ukrainian long-range artillery.

Endnotes

- 1 Leonid Kronidovich, the Deputy General Director of the Stroigazmontazh Company, was placed on the list of persons subject to international restrictive measures because he monitored the bridge's construction, which many countries interpreted his monitoring of the bridge construction as support for annexing Crimea to Russia.
- 2 Associated Press (2023), The bridge to Crimea is crucial to Russia's war effort in Ukraine and to asserting Moscow's control, ABC news, available at: <https://abcnews.go.com/International/wireStory/bridge-links-russia-crimea-key-supplying-ukraine-war-101336127>
- 3 Stanly Johny (2023), Explained Why is the Kerch Bridge attack significant?, The Hindu, available at: <https://www.thehindu.com/specials/text-and-context/explained-why-is-kerch-bridge-attack-significant/article67101627.ece>
- 4 Gleb Stolyarov (2018), Trucker Putin opens Russia bridge link with annexed Crimea, The Reuters, available at: <https://www.reuters.com/article/us-ukraine-crisis-crimea-bridge-idUSKCN1IG1TH>
- 5 The Russian land corridor created in the occupied territories by connecting Crimea and Donbas after the beginning of the Russian aggression against Ukraine in 2022 was not considered.
- 6 Protocols Additional To The Geneva Conventions Of 12 August 1949, International Committee of the Red Cross, available at: <https://ihl-databases.icrc.org/en/ihl-treaties/api-1977/article-52>
- 7 Neil MacFarquhar and Ivan Nechepurenko (2017), Putin's Bridge to Crimea May Carry More Symbolism Than Traffic, The New York Times, pn 4. available at: <https://www.nytimes.com/2017/11/11/world/europe/vladimir-putin-russia-crimea-bridge.html>
- 8 Protocols Additional To The Geneva Conventions Of 12 August 1949, International Committee of the Red Cross, available at: <https://ihl-databases.icrc.org/en/ihl-treaties/api-1977/article-51>
- 9 Protocols Additional To The Geneva Conventions Of 12 August 1949, International Committee of the Red Cross, available at: <https://ihl-databases.icrc.org/en/ihl-treaties/api-1977/article-57>
- 10 Olha Polishchuk & Ciro Murillo (2022), Ukraine Crisis: 8-14 October 2022, Regional Overview
- 11 Cameron David (2022), After attack on Kerch Strait bridge, Russia launches "massive strike" against Ukraine, available at: https://politicalscience.yale.edu/sites/default/files/2022-10-10-after_attack_on_kerch_bridge_russia_launches_massive_strike_against_ukraine.pdf
- 12 Ibid.
- 13 Ibid.
- 14 Ibid.
- 15 Grace Mappes, Karolina Hird, Nicole Wolkov, Christina Harward, and Frederick W. Kagan, (2023), Russian Offensive Campaign Assessment, Institute for the Study of War and AEI's Critical Threats Project 2023.
- 16 Stanly Johny (2023), Explained Why is the Kerch Bridge attack significant?, The Hindu, available at: <https://www.thehindu.com/specials/text-and-context/explained-why-is-kerch-bridge-attack-significant/article67101627.ece>
- 17 Shaun Walker, Emma Graham-Harrison and Andrew Roth (2023), Two dead after explosions on Kerch Bridge linking Crimea and Russia, available at: <https://www.theguardian.com/world/2023/jul/17/explosions-reportedly-hit-crimeas-kerch-bridge-as-russia-cites-emergency-situation>
- 18 Stanly Johny (2023), Explained Why is the Kerch Bridge attack significant?, The Hindu, available at: <https://www.thehindu.com/specials/text-and-context/explained-why-is-kerch-bridge-attack-significant/article67101627.ece>
- 19 Ibid.
- 20 Marko Milanovic & Michael N. Schmitt, (2022), Ukraine Symposium – The Kerch Strait Bridge Attack, Retaliation, and International Law, Lieber Institute, West Point.
- 21 Sampson M. Nathanailidis (2021), The Crimean Bridge and Its Effect in Vladimir Putin's Image as a Strong Leader, International Journal of Political Science, pn.35
- 22 Richard Kemp (2023), The Kerch Bridge strike shows there is no safety for Russians in Ukraine, The Telegraph, available at: <https://www.telegraph.co.uk/news/2023/07/17/why-kerch-bridge-crimea-attack-significant-ukraine-russia/>
- 23 Ibid.

RUS TOPLUMUNUN, SEÇKİNLERİN VE DÜŞÜNSEL BİLEŞENLERİN UKRAYNA SAVAŞINA YAKLAŞIMLARI

Rus seçkinlerini oluşturan düşünsel, ekonomik ve siyasi grupların ve/veya koalisyonların Ukrayna'nın gelecekteki rolü ve konumu ile ilgili projeksiyonlarında farklılıklar vardır. Seçkinler arasındaki yaklaşım farklılıklarına rağmen, Rus toplumunda savaşa dair zihinsel ve stratejik bir konsensüsün söz konusu olduğu gözlemlenmektedir.

Doç. Dr. Halit Hamzaoğlu

Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü, Kars Kafkas Üniversitesi, Kars, Türkiye

Rusya'nın Ukrayna'ya yönelik emperyal politikalarının başlangıç noktası sadece reel politik dinamiklerle açıklanması mümkün olmayan bir dizi etkeni içinde barındırmaktadır. Bu etkenler Rus toplumunun, seçkinlerin ve entelektüellerin Ukrayna'yı dünya siyasi haritasında nerede konumlandığı ile birebir bağlantılıdır.

Rusya'daki liberal veya sol eğilimli entelektüellerin bile Ukrayna'nın varoluş hakkına kuşkuyla yaklaşmaları bu noktada dikkat çekici bir gerçekliktir. Muhafazakârlar ve komünistler ise Rusya'nın Ukrayna'ya karşı yürüttüğü savaşı, kolektif Batı'ya karşı bir mücadele olarak ele almaktadır. Bu bağlamda Ukrayna siyasi yönetimini Rusya'yı stratejik yıpratma operasyonunun işlevsel aktörleri olarak tanımlamaktadırlar. Rus seçkinlerini oluşturan düşünsel, ekonomik ve siyasi grupların ve/veya koalisyonların Ukrayna'nın gelecekteki rolü ve konumu ile ilgili projeksiyonlarında farklılıklar vardır. Seçkinler arasındaki yaklaşım farklılıklarına rağmen, Rus toplumunda savaşa dair zihinsel ve stratejik bir konsensüsün söz konusu olduğu gözlemlenmektedir. Bu çalışmada zihinsel ve stratejik konsensüsün hangi şartlarda sağlandığı hususu ele alınmaktadır.

Çalışmamızda Rus toplumunun, seçkinlerin ve ana akım ideolojilerin Ukrayna'ya ve savaşa olan bakış açıları

irdelenmektedir. Çalışmanın ilk bölümünde Rus toplumunun Ukrayna'ya bakışını tayin eden öğeler irdelenmektedir. İkinci bölümde, Rus siyasi seçkinleri üzerinde de büyük etkisi olan ana akım ideolojik bileşenlerin savaşa yaklaşımı analiz edilmiştir. Rus siyasi sisteminde uzun yıllar var olan muhafazakâr-liberal dengenin dönüşümünde, Ukrayna etrafında cereyan eden olayların kuşkusuz büyük bir öneme sahip olduğu açıktır. Bu çerçevede Kremlin politikaları üzerindeki etkisi giderek artan Rus muhafazakarlığının, savaşa yönelik yaklaşımının muhtevasından bahsedilmiştir. Üçüncü bölümde, esasında farklı siyasi, ekonomik, kültürel ve düşünsel/ideolojik koalisyonlardan oluşan Rus seçkinlerinin savaşa dair beklentileri ve görüşleri incelenmiştir. Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin'in Rus siyasi sistemindeki rolünün, söz konusu seçkinler arasındaki denge mekanizmasına bağlı olduğu vurgulanmıştır.

Rus Toplumunun Ukrayna'ya Bakışını Belirleyen Öğeler

Ukrayna ve/veya geniş anlamıyla Ukrayna coğrafyası, Rus tarihinin temel gelişim istikametinde gayet belirleyici bir öneme sahiptir. Ukrayna coğrafyası, Rus tarihinde

devletin tarihsel çekirdeğinin bir parçası olarak görülmektedir. Ukrayna başkenti Kyiv, yaygın olarak 'Rus şehirlerinin anası' olarak tanımlanmaktadır. Rus tarihinde Ukrayna konusundaki en önemli vurgu, Ruslarla Ukraynalıların 'tek bir halk' olduğu iddiasıdır. Rusya tarihi için Ukrayna sadece bir devlet veya mekânsal öge olarak değil, aynı zamanda özel kültürel ve tarihsel bir tür anlamı ihtiva etmektedir. "Bu bakımdan Ukrayna, Rusların kendilerini ve tarihsel yollarını idrak etmek için ve hassaten Rus özbilincinin anlaşılması ve inşası açısından önemlidir."¹

18 Ocak 1654 tarihinde yapılan Pereyaslav Antlaşması ile Bogdan Hmelnitski liderliğindeki Ukrayna toprakları (Zaporijya Kazaklığı) Rusya Çarlığına bağlanmıştır. "Böylece Ruslar ve Ukraynalılar siyasi bir durum sayesinde değil, buna rağmen birleşmiştir."² Sonuçta, "Pereyaslav Antlaşması bütün Doğu Avrupa tarihinde ve Rus İmparatorluğu'nun gelişim istikametinde bir dönüm noktası haline" gelmiş³ ve Rusya, Ukrayna coğrafyasında elde ettiği kazanımlarla büyük bir imparatorluğa dönüşmüştür. Kuşkusuz bu kazanımlar Ukrayna'nın Rusya tarihindeki özel konumunu pekiştirmektedir.

Rusya İmparatorluğu döneminde *Malorossiya* (Küçük Rusya) kavramı, neredeyse Ukrayna coğrafyasını tanımlamak için kullanılmaktaydı. Bu bağlamda Ruslar kendilerini *Velikorossiya* (Büyük Rusya) olarak

tanımlarken, Malorossiya yaklaşımı Ukrayna'nın genel Rus kimliğinin bir parçası olduğuna işaret etmekteydi. Malorossiya, Dinyeper'in orta kesimlerindeki toprakları (modern Ukrayna'nın Kyiv, Cherkassy, Poltava ve Çernigev bölgelerini, aynı zamanda bazı komşu toprakları) içermekteydi. Ayrıca XVIII. Yüzyılın ikinci yarısında Polonya'nın paylaşılması sonucu Rusya tarafından ele geçirilen Volyn ve Podoliya bölgeleri Malorossiya olarak tanımlanmaktaydı. XIX. Yüzyılda kadar Velikorossiya ve Malorossiya arasındaki kültürel farklılıklar Rusya İmparatorluğu'nun izlediği politikalar sonucunda büyük ölçüde ortadan kalkmıştır. Zamanla Ukrayna dili Rusça'nın bir lehçesi olarak ele alınmış ve böylece hem dini (Hristiyan Ortodoks) hem de dil bakımından bir ortak kültür alanı meydana çıkmıştır.

Rusya İmparatorluğu'nun etki alanı dışında kalan Lviv merkezli Batı Ukrayna ise farklı dinamiklerle gelişim göstermiştir. Avusturya-Macaristan egemenliğindeki Batı Ukrayna, Fransız ihtilalinin de etkisiyle Avusturya-Macaristan egemenliğine karşı oluşan milliyetçiliğin merkezi haline gelmiştir. Daha sonra bu milliyetçilik Lehlere karşı yükselmiştir. Nihayetinde ise Rusya'nın yayılmacılığına karşı Batı Ukrayna bölgesi milliyetçi akımların ana üssü olmuştur. Özellikle iki savaş arasındaki dönemde bu milliyetçi akımların faaliyetleri oldukça yoğundu. Özetle Avusturya-Macaristan, Rusya ve Leh karşıtlığı Batı Ukrayna'da milliyetçiliğin temel argümanını

oluşturmuştur. İkinci Dünya Harbi'nden sonra Ukrayna topraklarındaki milliyetçi dalga giderek güç kaybetmiştir. Ancak 1991'de Ukrayna'nın bağımsızlığını elde etmesinden sonraki süreçte, özellikle Ukrayna'nın batısında var olan tarihsel milliyetçi perspektif ulus inşası bakımından bir katalizatör rolünü oynamıştır.

Yaşanan tarihsel süreç sıradan bir Rus'un Ukrayna'ya olan bakış açısını doğrudan şekillendirmektedir. Ruslar, iki halk arasındaki çok sayıdaki aile birliğinin mevcudiyeti, dilsel ve kültürel yakınlık nedeniyle Ukrayna'yı pratikte düşman bir bölge ve hatta "başka bir devlet olarak görmemekteydiler."⁴ En azından savaşa kadar bu bakış açısı egemendi. Ruslar Ukrayna'nın bağımsızlığının geçici bir şey olduğuna ve eninde sonunda Rusya'ya 'tekrar geri döneceğine' inanmaktaydılar. Bağımsız Ukrayna'nın siyasi karar alıcıları ise ilk günden beri aynı duyguları paylaşmamaktaydılar ve bu çerçevede ulus inşası sürecini hızlı bir şekilde tamamlamayı öncelikleymekteydiler.

Sovyet döneminde fiilen Ruslar, Ukraynalılar ve Belaruslar Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin (SSCB) kurucu halkları olarak nitelendirilmekteydiler. Dolayısıyla söz konusu üç halk SSCB egemenliğindeki diğer halklara tahakküm edilmesi sürecinde aynı işlevi görmekteydiler. Bu durum Ruslar ve Ukraynalılar arasındaki 'tek halk' söyleminin pekişmesine yardımcı olmaktadır. SSCB bu pekişmeyi daha da konsolide etmek için demografiyi de kullandı.

Yukarıda bahsi geçen tarihsel arka plan, 1991'den sonra Ukrayna'nın 'Rus Dünyası' (*Russkiy Mir*) düşüncesindeki rolünü belirleyici hale getiren öğelerin olgunlaşmasına zemin hazırlamıştır. "2014'te Kırım'ın ilhakı sürecinde ve genel olarak Ukrayna'ya karşı saldırgan politikalarda söz konusu düşünce temel meşrutiyet aracına dönüştürülmüştür."⁵ Bu düşünce esasında Rus toplumu tarafından da kabul görmüş ve onaylanmıştır. Çünkü Rus toplumu tarihsel sürecin etkisiyle, Ukrayna'da yaşanan gelişmeleri bir iç meselesi olarak görmeyi sürdürmüştür. Yani, tarihsel süreçte ortaya çıkan ve dinamik olan alışkanlıklar bu noktada belirleyici rol oynamıştır. Rusya'nın 2008'de Gürcistan'a yaptığı müdahale bir dış politika meselesi olarak görülürken, Ukrayna'daki objektif ve/veya subjektif herhangi bir gelişme, 'iç mesele' olarak algılanmıştır. Rus siyasi ve askeri karar alıcılarının Ukrayna meselesini gündemde tutmak ve Rus toplumuna onaylatmak açısından, tarihsel arka plan bir tutkal rolünü oynamıştır. Bu durum, Rus emperyalizminin tarihsel süreçte olgunlaşan temel karakteristik özelliklerinin işlevsellik kazanmasına zemin hazırlamıştır.

Ana Akım İdeolojilerin Savaşa Yaklaşımı

Rus siyasi hayatında etkili olan ideolojilerin ve bu ideolojilerin entelektüel sözcülerinin savaşa dair görüş ve

Rusya'nın 2008'de Gürcistan'a yaptığı müdahale bir dış politika meselesi olarak görülürken, Ukrayna'daki objektif ve/veya subjektif herhangi bir gelişme, 'iç mesele' olarak algılanmıştır.

söylemleri gayet önemlidir. Öncelikle, Rus toplumsal ve siyasi hayatında etkili olan belli başlı ideolojilerden bahsetmekte fayda vardır.

2014'ten sonra Rus muhafazakârlığının hem siyasi seçkinler hem de toplum nezdinde etkili bir konuma yükseldiğini gözlemek mümkündür. Kırım'ın ilhakı sonrası muhafazakârlık, içinde milliyetçi-ulusalci görüşleri de ihtiva eden belirleyici bir ideolojik bileşen haline gelmiştir. Rusya'daki muhafazakârlar tarihin neredeyse her döneminde emperyal bir çizgide hareket etmiştir. Rus muhafazakârlığı emperyal amaçlarına ulaşmak için liberallerle, milliyetçi ve hatta sol-devrimci gruplarla bile iş birliği yapmaktan imtina etmemişlerdir. Rus muhafazakârlığı, tarihsel bağlamda Rus siyasi tarihindeki önemli olayların merkezinde yer almıştır. Sadece Ekim Devrimi bu bakımdan istisna teşkil etmektedir.

Yeltsin döneminde liberallerle ittifak yapan muhafazakârlar, birçok kazanım elde etmişlerdir. Muhafazakârlar, Putin'in Devlet Başkanlığı'nın ilk dönemlerinde liberallerle olan çapraşık ilişkilerini sürdürmüşlerdir. Ancak, Kırım'ın ilhakı muhafazakârla liberaller arasındaki dış politikadaki fikir ayrılıklarını su yüzüne çıkarmıştır. Her ne kadar liberaller Kırım'ın ilhakını destekleseler de muhafazakârlar ile ciddi bir ihtilafa düşmüşlerdir. Muhafazakârlar, Kırım'ın ilhakı sonrası Ukrayna'nın Odesa, Kharkiv ve Dnepr gibi Rus kültürel etkisindeki bölgelerine yönelik de bir beklenti içerisindeyken, liberallerin Kremlin politikalarındaki belirleyici rolü bu beklentinin hayata geçmesini büyük ölçüde engellemiştir.

Rus muhafazakarlarının önemli bir kanadını oluşturan Avrasyacılar da aynı emperyal saiklerle hareket etmektedirler. Avrasyacılar, Doğu ve Batı unsurlarını birleştirmeye çalışan ve özgün Rusya/Avrasya medeniyetinin histografik ve kültürel temellerini kavramsallaştırmaya çalışmaktadırlar. Avrasyacı düşünce, medeniyetlerin çoğulculuğu ve polisentrizm ilkesi bağlamında Rusya'nın Doğuya ve Batıya ait olmayan özel bir alt kıta tarafından üretilen bağımsız bir tarih ve coğrafi dünya olarak Avrasya olduğunu formüle etmekteydiler.⁶ Avrasyacılar, en başından beri Ukrayna'daki bağımsızlık hareketlerine karşı çıkmakta ve Ukrayna kültürünün ve folklorunun varlığını dar sınırlar çerçevesinde onaylamaktaydılar.⁷ Bu bağlamda önde gelen Avrasyacı entelektüellerin Rusya'nın geleceğini Ukrayna olmadan

Muhafazakârlar, Rusya'nın özgün ve bütünsel bir medeniyet olarak var olduğunu iddia etmektedirler. Buna göre, Rusya hiçbir uygarlık içerisinde yer almamaktadır ve her zaman büyük ölçüde benzersiz ve izole var oluşunu sürdürmüştür.

tasavvur etmedikleri açık bir şekilde ortadadır. Avrasyacılar da diğer muhafazakâr ideolojik bileşenler gibi Ukrayna'yı tarihsel Rusya'nın yapı taşı olarak tanımlamaktaydılar.

Günümüz Rus muhafazakârları, Rusya ile Batı arasındaki tarihsel kavga'nın hiç bitmediğini ve bir aşamadan diğerine geçtiğini vurgulamaktadırlar. Tarihsel bağlamda muhafazakârların teorik yapılarında, Rus tarih felsefesinin gelişiminin başlangıç noktası olan 'Rusya-Batı' ikiliği merkezi bir yeri işgal etmekteydi. Bu çerçevede Rusya'nın Batılı ülkelerle yaşadığı çatışmalar, muhafazakârlar tarafından tarihsel olarak belirlenmiş geleneksel çelişkilerin bir tezahürü olarak ele alınmaktadır.⁸

Muhafazakârlar, Rusya'nın özgün ve bütünsel bir medeniyet olarak var olduğunu iddia etmektedirler. Buna göre, Rusya hiçbir uygarlık içerisinde yer almamaktadır

ve her zaman büyük ölçüde benzersiz ve izole var oluşunu sürdürmüştür. Muhafazakârlar, söz konusu izolasyonun devam etmesini savunmaktadırlar. Rus muhafazakârları, Hristiyan Ortodoksluğu bu izolasyon sürecinde ana hat olarak görmektedirler. Böylece Ortodoksluk Rus düşüncesinin temel yapılarından birisini oluşturmakta ve bu düşüncenin özgünlüğünü sağlamaktadır.

Rus muhafazakârlığı aynı zamanda kendisini radikal sol ve aşırı milliyetçi anlayışlara karşı bir alternatif olarak görmektedir. Bu çerçevede hem radikal solun hem de aşırı milliyetçiliğin, Rusya'yı besleyecek soyut ve somut kavramlardan yoksun olduğuna inanmakta ve bu anlayışların popülerlik kazanmasının toplumsal dokuyu olumsuz etkileyeceğine kanaat getirmektedir.

Hem Kremlin'in politikalarında hem de toplumsal entelektüel dünyada etkili olan liberaller ve/veya liberal eğilimli ideolojiler arasında Ukrayna savaşına dair çeşitli yaklaşımlar vardır. Liberallerin büyük çoğunluğu, Ukrayna'ya karşı savaşın başlangıcına kadar esasında eleştirel bir tutum sergilemekteydiler. Ancak savaşın başlamasıyla belli konularda eleştirilerini sürdürseler de, genel anlamda Ukrayna'nın geleceğine dair muhafazakârlarla benzer düşünceye sahiptirler. Liberal entelektüellerin büyük çoğunluğu Putin'i iç ve dış politika bağlamında eleştirmektedirler. Ancak Rusya'nın büyük bir güç olduğunu ve dolayısıyla dış politikada kendi çıkarlarını savunmak zorunda olduğuna inanmaktadırlar. Bunun yanında liberaller, muhafazakârlardan farklı olarak dış politikayı 'Batı karşıtlığı' üzerinden değil, Rusya'nın

büyük güç statüsünün farklı iş birliği mekanizmalarıyla geliştirilmesi ve desteklenmesi üzerinden okumaktadırlar. Örneğin, Kırım'ın Rusya tarafından ilhakı Rus liberalleri tarafından coşkuyla karşılanmıştır. Ancak liberaller, Rusya'nın Donetsk ve Lugansk'a etkin bir biçimde angaje olmaması gerektiği hususunda da ciddi eleştiriler yapmışlardır.

Bununla birlikte, Rusya'da Rus liberalizminden doğrudan farklılaşan ve Rusya'nın Ukrayna'daki bütün eylemlerini ağır bir şekilde eleştiren gruplar da mevcuttur. Ancak bu grupların bir kamuoyu oluşturma potansiyelleri yok denecek kadar azdır. Bunun temel nedeni bu grupta yer alan kişilerin sayıca azlığı ve kendilerini ancak sadece sosyal medya gibi iletişim araçlarıyla duyurabilmeleridir. Bu grupların toplumsal tabanı olmadığı için daha çok Batılı kurumlarla iş birliği yaparak ayakta kalma şansları vardır.

Rusya'daki liberal gelenek Batı'dakinden farklıdır, çünkü kendine özgü tarihsel arka plana sahiptir. Rusya'daki liberal entelektüeller veya bu ideolojiden yola çıkan sivil toplum kuruluşları gerçekten de Putin veya Kremlin'deki diğer karar alıcıları sert bir şekilde eleştirmektedirler. Ancak 'Rusya'nın büyüklüğü' ve 'muktedir bir biçimde var olması' konularında diğer ana akım ideolojilerle hemfikirdirler. Temel farklılık kavramlarla ve yöntemlerle ilgilidir.

Liberaller, muhafazakârların kullandıkları kavramların içini farklı şekillerde doldurmaktadırlar. İki ideolojinin örneğin vatanseverlik (*patriyotizm*) kavramının tanımı ile ilgili düşünsel farklılıkları vardır. Muhafazakârlar, vatanseverliğin temel gayesini Rusya'nın egemen ve tek başına/kendi iradesiyle egemen bir mekân inşa etmesiyle açıklamaktadırlar. Bu çerçevede inşa edici bir formülasyonla bağımsız bir güç merkezi olarak kalmasıyla Rusya'nın büyük güç statüsünü muhafaza etmeyi önceliklendirmektedirler. Liberaller ise Rusya'nın ekonomik ve siyasi olarak açık bir ülke olmasının vatanseverliği olumsuz etkilemeyeceğini savunmaktadırlar. Liberallere göre İmparatorluk Rusya'sı, o dönemki koşullarda Avrupa ile iç içeydi ve bu durum Rusya'yı daha güçlü kılmıştır. Liberaller, muhafazakârların üzerinde durduğu en önemli kavramlardan birisi olan Rus medeniyetinin özgünlüğüne de karşı çıkmaktadırlar. Bu bağlamda Rusya'nın Çar I. Petro'dan beri büyük ölçüde Avrupa medeniyetinin bir parçası olduğuna inanmaktadırlar. Muhafazakârlar ise Avrasya medeniyeti formülü üzerinde durmaktadırlar. Rusya'nın gelecek projeksiyonunun Avrasya ile ilgili olmasının önemine vurgu yapmaktadırlar.

Post-Sovyet Rus liberalizmi milliyetçiliği daha 'ilerici' bir şekilde ele almaktadır. Bu bakımda örneğin Rus liberali olduğunu iddia eden Aleksey Navalny esasında aşırı milliyetçi bir söyleme sahiptir. Muhafazakârlar ise yaygın olarak vatanseverlik terimini kullanmayı tercih etmektedirler. Bu bağlamda muhafazakâr Rus 'ideası' ile

liberal Rus tasavvuru arasında önemli entelektüel farklılıklar mevcuttur.

Rusya tarihine bakıldığında, muhafazakârlarla liberallerin zorunlu veya gönüllü birçok kez düşünsel, siyasi ve iktisadi koalisyonlara girdiği görülmektedir. Örneğin, Çariçe II. Katerina döneminde Rusya'ya kök salmaya başlayan liberalizmin muhafazakârlarla iş birliği yaptığını söylemek mümkündür. Yine XIX. Yüzyılın ortalarından itibaren, Rusya'da artan devrimci hareketlere karşı liberaller ve muhafazakârlar arasında bir fikirsiz koalisyon sağlanmıştır. Ekim Devrimi sürecinde de iki ideoloji Bolşeviklere karşı aynı tutum içerisinde olmuşlardır. Özetle, İmparatorluk Rusya'sı (I. Nikolay dönemi istisna olmakla) muhafazakârla liberaller arasındaki düşünsel koalisyonlar çerçevesinde kendine yeni alanlar açmış ve Rus devlet mekanizması bu iki ideolojiden oldukça faydalanmıştır.

Rus Seçkinleri ve Ukrayna Savaşı

Rusya toplumsal yapısının Ukrayna konusunda belirli bir uzlaşmaya sahip olduğu gözlemlense de benzer bir uzlaşmayı seçkinlerin tutumunda görmek mümkün değildir. Bunun birkaç önemli nedeni vardır. Öncelikle, Rus siyasi ve iktisadi seçkinlerinin bir kısmı eski Devlet Başkanı Boris Yeltsin döneminden beri etkili figürlerden oluşmaktadır. Rus seçkinlerinin diğer kısmı ise Vladimir Putin döneminde oluşan figürlerdir. Yeltsin'in başkanlık döneminden beri etkili olan siyasi karar alıcıların birçoğu Rusya'yı küreselleşmenin önemli bir parçası olarak görmektedirler. Ağırlıklı olarak oligark kökenli ve aynı zamanda Batı'ya ılımlı bakan ekonomik kadrolardan oluşan bu seçkinler liberal eğilimli politikaları hala önemsemektedirler. Putin döneminde ortaya çıkan yeni siyasi seçkinler ise daha ulusalcı-muhafazakâr tutuma sahiptirler. Putin döneminde güç kazanan siyasi seçkinlerin temel özelliği ise *siloviki* (güvenlik bürokrasisi) kökenli olmalarıdır. Bu iki grup arasındaki ayrılıkları ve rekabeti keskin ve uzlaşmaz olarak nitelendirmek yanlış olacaktır. Ancak seçkinler arasındaki bu rekabetin, Ukrayna'ya karşı yürütülen savaşı etkileyen bir faktör olduğunun da altı çizilmelidir. Aynı zamanda seçkinler arasındaki rekabet sadece Ukrayna konusu ile sınırlı değildir. 2024'te yapılacak olan Devlet Başkanlığı seçimi de söz konusu rekabetin belirleyici unsurları arasındadır.

Öncelikle, Rus siyasi ve iktisadi seçkinlerinin bir kısmı eski Devlet Başkanı Boris Yeltsin döneminden beri etkili figürlerden oluşmaktadır. Rus seçkinlerinin diğer kısmı ise Vladimir Putin döneminde oluşan figürlerdir.

Rus siyasi seçkinleri arasındaki rekabetin en önemli alanlarından biri de dış politikaya dair öne sürülen farklı görüşlerde kendini göstermektedir. Bu noktada muhafazakâr ve liberal eğilimli iki farklı perspektifin öne çıktığını gözlemek mümkündür. “Liberaller, Batı ile yeni bir Brest barışını kaçınılmaz ve arzu edilir bulurken, muhafazakârlar Batı ile mücadeleyi öncelemekte ve bu mücadeleyi kendi lehlerine çevirmeye hazır bir görüntü vermektedirler.”⁹

Rusya, merkezinde Putin’in bulunduğu fikrinsel, iktisadi, politik ve toplumsal koalisyonlar aracılığıyla yönetilen bir ülkedir. Rusya tarihine baktığımızda bu olgu yeni bir hadise değildir. Rusya tarihsel olarak birkaç istisnai dönem dışında, esasında siyasi seçkinler arasındaki koalisyonlar tarafından yönetilen bir ülke olagelmıştır. Bu koalisyonlar sadece iktisadi paylaşımı değil, aynı zamanda düşünsel-entelektüel birlikteliği de kapsamaktadır.

Liberal eğilimli seçkinler, Ukrayna’ya karşı yürütülen savaşın sınırlı tutulması ve bu çerçevede savaş ekonomisine geçilmemesi yönünde bir pozisyona sahiptirler. Bunlar, topyekün seferberliğin veya tam teşekküllü savaşın olası fesatlarına vurgu yapmaktadırlar. Muhafazakârların önemli bir kısmı ise Ukrayna’ya karşı tam teşekküllü bir savaşı savunmaktadırlar. Bu çerçevede, savaşın ilk yılında Putin’in ‘sınırlı bir savaşı’ savunan gruba yakın bir çizgide olduğunu söylemek mümkündür. Ancak Putin’in bu tutumu, Ukrayna’nın Kırım köprüsüne yaptığı saldırılarla değişime uğramıştır. Bu değişimin temel nedeni, Kırım meselesinin Rusya’nın jeostratejik hedefleri açısından arz ettiği önemle birebir bağlantılıdır.

Kırım yarımadasının stratejik konumu Ukrayna’nın Karadeniz’e erişimini kısıtlaması bağlamında önem taşımaktadır. Çünkü savaşın başlangıcında Ukrayna’nın Karadeniz ve Azak Denizlerine olan erişiminin kesilmesi birincil hedefler arasında yer almaktaydı. Liberal eğilimli seçkinler, Rusya’nın bu hedefe ulaşması için ‘ne pahasına olursa olsun’ temelli bir stratejiyi benimsemesini sakıncalı bulmaktaydılar. Muhafazakârlar ise Rusya’nın tarih boyu yaptığı savaşlarda elde ettiği kazanımların, temelde deniz jeopolitiği ile bağlantılı olduğuna inanmaktaydılar. Bu nedenle savaş stratejisine dair liberallerle muhafazakârlar arasında ciddi bir fikir ayrılığı mevcuttu.

Öte yandan, muhafazakârlar ve liberallerin kendi içlerinde de belli düzeylerde fikir ve çıkar çatışması içinde oldukları gözlemlenmektedir. Bu bağlamda, Rus seçkinleri arasında üç özel çıkar grubunun giderek daha da görünür hale geldiğini söylemek mümkündür. Bu çıkar grupları ‘savaşçılar,’ ‘tüccarlar’ ve ‘spiritüalistler’ olarak tanımlayabiliriz. Birinci çıkar grubu silovikilerden, ikinci çıkar grubu büyük şirketlerden ve oligarklardan, üçüncü çıkar grubu ise manevi söylemler, Ortodoksluk ve geleneksel değerleri bir araya getiren muhafazakârlardan oluşmaktadır.¹⁰ Muhafazakârların 2014’ten başlayarak Rus siyasi sisteminde baskın bir güce dönüştüğünü ve sistemin koruyucusu rolünü icra ettiğini söylemek mümkündür. Ukrayna savaşı özelinde ise muhafazakâr ile silovikilerin arasında bir ittifakın oluştuğu görülmektedir. Bu ittifak ikinci çıkar grubunda yer alan ve hem Yeltsin hem de Putin döneminde konsolide olan iktisadi güç merkezlerinin Kremlin politikalarındaki egemenliğini kaybetme korkularını tetiklemektedir. Bu korku savaşın

gidişatını önemli ölçüde etkilemektedir. Kremlin'in Ukrayna'ya karşı gerçekleştirilen savaşı, "özel askeri operasyon" olarak tanımlamasının nedenlerinden birisi de doğrudan seçkinler arası dengenin kurulmasıyla ilgilidir. Çünkü "özel askeri operasyon" tanımı, liberalleri oldukça rahatsız eden 'savaş' tanımından daha öngörülebilir ve sınırlı bir içeriğe sahiptir. Fakat Wagner olayında görüldüğü gibi bu denge oldukça kırılan ve hassastır.

Örneğin, Putin'in çevresindeki iddialı oligarklardan biri olan Yevgeny Prigojin, esasında Wagner'i bir ticari organizasyon olarak görmekteydi. Wagner'in askeri kapasitesini tamamen kendi ticari amaçları için kullanan Prigojin, özellikle Afrika'da ciddi iktisadi kazanımlar elde etmişti. Prigojin'in Ukrayna savaşında sıradan oligarktan öte bir ulusal kahraman olarak Rus toplumuna sunulması silovikler arasında ciddi bir rahatsızlığa neden olmaktadır. Bu bağlamda 23 Haziran 2023'te başlayan Wagner ayaklanmasını silovikler iç savaşa zemin hazırlayan bir ihanet olarak değerlendirmişlerdir.¹¹ Prigojin'in iç savaş çıkarma gibi bir hedefinin olup olmadığı sorusu meşru bir soru olsa da, bu ayaklanma Rus seçkinleri arasındaki sistemsel mücadelenin boyutlarını ortaya koyan çarpıcı bir örnek olarak karşımızda durmaktadır.

Sonuç

Ukrayna toplumsal düzeyde Rusya için büyük önem arz etmektedir. Bu önemin tarihsel ve kültürel arka planı vardır. Kyiv, Rus 'Devleti'nin kurucu unsurları olan Slav kabileleri arasındaki etkileşim bu süreçte belirleyici rol oynamıştır. Rusya imparatorluğu döneminde iki halk Ortodoksluk ve Slavcılık temelinde bir araya gelmiştir. Ancak Rus politika yapıcılar zamanla Ukraynalıları ve bu halkın kültürel özelliklerini görmezden gelmeye başlamışlardır. Sadece folklorik özelliklerinin gelişmesine olanak tanımışlardır. Ukrayna'nın batısında ise Lehler ve Avusturya-Macaristan imparatorluğu aynı yolu izlemeye çalışmışlardır. 1917 Devriminin başlangıcında,

Ukraynalıların dil ve kültürel özerkliğine yönelik bir dizi olumlu gelişmeler yaşansa da daha sonraları Stalin'in baskıcı politikalarıyla birlikte bu süreç kısa sürmüştür. Bununla birlikte İkinci Dünya Savaşı sonrası Ukraynalılar diğer Slav halkları (Ruslar ve Belaruslar) ile SSCB'nin politikalarının şekillenmesinde belirleyici rol oynamışlardır.

Rus toplumsal algısında Ukrayna aynı veya benzer kültürel dokuya sahip, Rusça'yı farklı bir vurguyla konuşan, Ortodoks Rusya ile aynı fiziksel özellikleri taşıyan bir coğrafya olarak görülmektedir. Özellikle SSCB'deki sanayileşme sürecinde ortak ailelerin oldukça fazla olması ve ülke içi göçler nedeniyle bu algı yerleşik bir çerçeve kazanmıştır.

Kuşkusuz bu toplumsal algının sağlanmasında imparatorluk, SSCB ve Rusya Federasyonu dönemlerindeki Kremlin seçkinlerinin politik konfigürasyonları belirleyici bir rol oynamıştır. Rus siyasi, iktisadi ve kültürel seçkinleri arasındaki düşünsel koalisyonlara ve bu koalisyonların farklı perspektiflerine rağmen, Ukrayna'ya bakış tarihsel ve stratejik bir süreklilik göstermektedir. Bu durum Rus siyasi hayatındaki ana akım ideolojiler için geçerlidir.

Rusya'daki ana akım ideolojiler arasındaki tartışmalarda savaşın boyutları, ölçeği ve amaçları konuları merkezi bir yer kapsamaktadır. Örneğin, liberaller sınırlı bir savaşın daha makul olduğunu savunurken, muhafazakârlar Rusya'nın Ukrayna'da daha agresif bir stratejiyi benimsemesini arzulamaktadırlar. Liberallerin aksine muhafazakâr bileşenler, Rusya'nın Ukrayna'daki "özel askeri operasyonu"nun çok yavaş ve belirli tereddütler içeren bir boyutta gerçekleştiğini iddia etmektedirler. Liberaller ise topyekûn bir savaşın Rusya ekonomisi üzerindeki olası etkileri üzerinde durmaktadırlar. Söz konusu ideolojik tartışmalar, farklı düşünsel koalisyonlardan oluşan Rus seçkinleri arasındaki rekabete büyük ölçüde yansımaktadır.

Sonnotlar

- 1 Andrey Marchukov, *Ukrayina v russkom soznaniyi*. Nikolay Gogol i ego vremya, Regnum, Moskova, 2011, s. 13-14.
- 2 Lev Gumilyev, *Ot Rusy k Rossii*, Eksmo, Moskova, 2021, s. 111.
- 3 Vyechaslav Tarbeyev, *1954'y god, Ukrayina: 300 let vmeste v russkim narodom, Stranitsii istoriyii, Rossiyskoye Istoricheskoye Obshestvo*, 2022.
- 4 Artur Bulatov, *Rossiya v 2023 godu: smena politicheskoy elit, Voyennoye Obozreniye, Topwar*, 2023.
- 5 Marlene Laruelle, *The "Russian World" Russia's Soft Power and Geopolitical Imagination*, Center on Global Interests, Washington, 2015, s. 1.
- 6 Semyonova, Y. (2007). *Klassicheskoe evraziystvo: prostranstvenniy obraz Rossii*. Summa Filosofii, (7), 2007 s. 217
- 7 Aleksander Posacki, *Slavyanskaya voyna tsivilizatsiyi? Sovremennoye Neoevraziystvo i ukrayinskiy konflikt*, Polska Akademia Umiejetnoscy, Kultura Slowian. Rocznik Komisji Kultury Slowian Pau, 2017, s. 82.
- 8 Elena Linykova, *Otechestvenniye konservatory XIX v. O voyne i ee smyslah: "ochisheniye", "neobhodimosty" i "dolg dlya gosudarstva"*, Setevoye izdaniye Chentra issledovaniyi i analitiki Fonda istoricheskoy perspektivi, 2022.
- 9 Dmitry Trenin, *Rossiya budet nahoditsya v sostoyaniyi konfrontatsiyi s Zapadom eshe dovolna dlitelniye vremya*, Kommersant, 2021.
- 10 Tatyana Stanovaya, *Pyty putinskiy elit na fone tranzita*, Carnegie Endowment for International Peace, 2020.
- 11 Patrushev zayavil, *chto iz-za myateja Prigojina strana byla na grani grajdanskogo konflikta*, Interfax, 2023.

UKRAYNA SAVAŞININ ORTA ASYA'YA ETKİSİ

24 Şubat 2022 tarihinde Rusya Federasyonu'nun Ukrayna'ya karşı başlattığı savaştan en çok etkilenen bölgelerin başında Orta Asya gelmektedir.

Doç. Dr. Anar Somuncuoğlu

Uluslararası İlişkiler Bölümü, Hacettepe Üniversitesi, Ankara, Türkiye

24 Şubat 2022 tarihinde Rusya Federasyonu'nun Ukrayna'ya karşı başlattığı savaştan en çok etkilenen bölgelerin başında Orta Asya gelmektedir. Bunun başlıca sebebi, Orta Asya ülkelerinin Ukrayna gibi SSCB'nin dağılması sonucunda bağımsız ülkeler haline gelmeleri sebebiyle Rusya'nın etki alanı olarak gördüğü 'eski Sovyet alanında' bulunmalarıdır. Bundan dolayı, savaşın sebebi konusunda hangi tarafı haklı bulduklarından bağımsız olarak Orta Asya ülkeleri, Rusya'dan tehdit algılamaktadırlar. Buna ek olarak Orta Asya ülkeleri Rusya'ya uygulanan yaptırımlardan da derinden etkilenmiştir. Bunun sebepleri Kazakistan ve Kırgızistan'ın Rusya ile ekonomik birlik içinde olmaları; Kırgızistan, Tacikistan ve Özbekistan'dan birkaç milyon kişinin Rusya'da göçmen işçi olarak bulunması; Rusya'nın halen Orta Asya ülkelerinin en büyük veya en büyük ikinci ticaret partneri olması; ve Orta Asya ülkelerinin bölge dışı ticaretlerinde Rusya'dan geçen ulaştırma yollarına bağımlı olmalarıdır. Bütün bunlar göz önünde bulundurularak, bu yazıda devam eden Ukrayna savaşının 1,5 yılının Orta Asya ülkeleri üzerindeki siyasi etkileri incelenmektedir.

Savaş Öncesi Rusya'nın Orta Asya'daki Etkisi

Ukrayna savaşı öncesinde Orta Asya ülkeleri çelişkili bir süreç içerisindeydi; bir taraftan bağımsızlıklarının içini doldurmaya çalışırken diğer taraftan Rusya'nın şekillendirdiği 'eski Sovyet bölgesinde kalmaya' devam

etmekteydiler. SSCB'nin dağılmasından bu yana Kazakistan, Kırgızistan ve Tacikistan, hemen hemen tüm Rusya merkezli güvenlik ve ekonomik bütünleşme mekanizmaları içerisinde yer almıştı. Bugün bu üç ülke Rusya'nın oluşturduğu Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü (KGAÖ) üyesi olup, Kazakistan ve Kırgızistan ise Avrasya Ekonomik Birliği (AEB) üyesidir. Bu ülkelerin güvenlik kaygıları ve ekonomik şartları farklılık göstermekle birlikte, Rusya olmadan kendi güvenliklerini ve ekonomik gelişmelerini sağlayamayacakları kanısı yaygındı. Bu ülkelerin, Rusya'yı güvenlik sağlayıcısı olarak görmelerinin sebebi toplumsal ve siyasal yapılarındaki zayıflıklar ve dışarıdan algıladıkları tehditlere karşı kendilerini savunmasız hissetmeleridir. Ekonomik gelişmelerini tamamen Rusya merkezli olarak görmelerinin sebebi ise, sadece Sovyet döneminden kalma ekonomik, siyasi ve altyapısal olarak Rusya'ya bağımlı olmaları değil, zihinsel olarak da Rusya'dan kopamamalarıdır.

Diğer Orta Asya ülkelerinden farklı dış politika tercihlerine sahip olan Türkmenistan ve Özbekistan ise, Ukrayna savaşından hemen önceki yıllarda ekonomik ve güvenlik alanlarında Rusya ile ilişkilerini geliştirmeye yönelmişlerdi. 1995'de Bağlantısızlar Hareketi'ne katılan ve daimi tarafsızlık statüsünü BM nezdinde tanıtan Türkmenistan, bunu sadece kendini bölgesel ve küresel problemlerden soyutlamak için değil, aynı zamanda başta Rusya olmak üzere büyük güçlerin etkisinden sıyrılmak amacıyla da sürdürmektedir. Özbekistan ise 1992-1999

yıllarında Türkmenistan hariç diğer Orta Asya ülkeleri gibi Rusya'nın bölgenin güvenlik sağlayıcısı olmasını sağlayan Kolektif Güvenlik Anlaşması'na taraftı. 1999'da anlaşmadan çekilen Özbekistan, Rusya'ya karşı ortak cephe oluşturmaya çalışan GUAM (Gürcistan, Ukrayna, Azerbaycan, Moldova) ülkeleriyle bir araya gelmiş, 2001'de ise ABD'ye askeri üs sağlamıştı. Ancak 2005 Andican olaylarında ABD'nin kendisini devirmeye çalıştığına ikna olan Özbekistan'ın ilk cumhurbaşkanı İslam Kerimov, ABD üssünü kapattı ve 2006'da AEB'in öncüsü olan Avrasya Ekonomik Topluluğu'na (AET) ve KGAÖ'ye katıldı. AET'ten 2008'de¹, KGAÖ'den ise 2012'de² ayrılarak Rusya'dan uzaklaşan Özbekistan, ilk cumhurbaşkanı İslam Kerimov'un ölümünden sonra Rusya ile yeniden yakınlaşsa da, Rusya'nın ısrarlarına rağmen bu sefer anılan örgütlere girmemeyi tercih etti. Savaştan önceki birkaç yılda Özbekistan ve Türkmenistan'ın Rusya ile güvenlik işbirliğini sıkılaştırmalarının önemli bir sebebi, ABD'nin Afganistan'dan çekilme sürecinin yarattığı belirsizliktir. 2021'de ABD'nin kurduğu Afganistan ordusunu ortada bırakarak hızlıca çekilmesi ve Taliban'ın bütün Afganistan'ı kolayca ele geçirmesi, bölgedeki endişeleri haklı çıkarmıştır. Tacikistan dışındaki Orta Asya ülkeleri, Taliban hükümetiyle iyi geçinme politikasına yönelseler de Afganistan'dan tehdit algılamaya devam etmektedirler.

Savaş öncesinde Kazakistan, Kırgızistan ve Tacikistan'ın Rusya'yı güvenilir müttefik ve güvenlik

sağlayıcısı olarak görmelerinin göstergesi, bu ülkelerin sadece dış değil, iç güvenlik tehditlerine karşı da Rusya'nın yardımına başvurmak istemeleridir. Rusya'nın bölgedeki tek kuvvet kullanım örneği, 1992-1997 Tacik İç Savaşı sırasında gerçekleşmiş, Rusya İmamalı Rahmonov yönetiminin iç savaşta galip gelmesine yardımcı olmuştur. 2010'lu yıllarda KGAÖ iç güvenlik krizlerinde Rusya'nın müdahalesini mümkün kılan bir örgüt haline gelmiştir. 2010'da Kırgızistan'ın güneyindeki etnik çatışmalar sırasında Kırgızistan Rusya'dan yardım istese de KGAÖ'nün ilk müdahalesi Ocak 2022'de Kazakistan'daki halk protestoları sırasında gerçekleşmiştir.

Rusya'dan Zihinsel Uzaklaşma

Rusya'nın Ukrayna'ya saldırısı ve Kırım'a ek olarak Ukrayna'nın dört bölgesine talip olması, Orta Asya'da deyim yerindeyse şok etkisi yaratmıştır. Her ne kadar bu süreç 2014'de Kırım'ın yasadışı ilhakıyla başlamışsa da Rusya halen açıkça kendi ordusuyla birkaç yönden Ukrayna'yı işgale girerek Ukrayna'nın dört ilini ilhak etmeye çalışmaktadır. Meselenin gelmiş olduğu noktada Orta Asya ülkeleri açısından bu savaşın NATO'nun genişlemesi ve Amerikan politikasıyla ilgili olup olmadığının çok fazla bir önemi yoktur. Zira her haliyle Rusya, SSCB'nin dağılmasından sonra oluşan durumu - ki buna Orta Asya ülkelerinin bağımsızlıkları da dâhildir - kabul etmediğini göstermektedir.

Diğer Orta Asya ülkelerinden farklı dış politika tercihlerine sahip olan Türkmenistan ve Özbekistan ise, Ukrayna savaşıdan hemen önceki yıllarda ekonomik ve güvenlik alanlarında Rusya ile ilişkilerini geliştirmeye yönelmişlerdi.

Savaşın bölgedeki en önemli sonuçlarından birisi, Kazakistan'ın zihnen Rusya'dan kopmaya başlamasıdır. Halkın önemli bir kısmı açısından Rusya bir anda geçmişi paylaştıkları bir komşudan saldırgan ve işgalci bir ülkeye dönüşmüştür. Her ne kadar Orta Asya'da yapılan kamuoyu araştırmaları Rusya imajının diğer bölge ülkelerinde de zarar gördüğünü gösterse de, en büyük kopuş Kazakistan'da gerçekleşmiştir.³ Bunun başlıca sebebi Kazakistan'ın durumunun birçok açıdan Ukrayna'ninkine benzer olmasıdır.

Orta Asya, karasal olarak, sadece Kazakistan dolayısıyla Rusya ile sınırdır. Bu dünyanın en uzun kesintisiz karasal sınırı (yaklaşık olarak 7600 km) olmanın yanında neredeyse tamamı coğrafi engellerin olmadığı düz bir bölgeden geçmektedir. Bağımsızlığın başında yaklaşık olarak % 40 olan Rus nüfusu bugün resmi hesaplamalara göre % 15'e düşüyse de bu nüfus yoğunlukla Rusya ile sınır olan bölgelere yoğunlaşmıştır. Bu bölgelerin tarihi Rus toprakları olduğunu iddia eden Rus söylemi de son zamanlarda özellikle yaygınlık kazanmıştır. Ayrıca, son on yılda Rusya'da emperyal milliyetçilik söylemi Rus medyasında hâkim olmuştur. Kazakistan'da Rus haber kaynaklarının yaygın olması, sınır bölgelerindeki Rusları Rus propagandasına açık hale getirmektedir. Buna benzer sebeplerle bir kamuoyu araştırmasına göre Kazakistan halkının % 38'i seferberlikten kaçmak amacıyla ülkeye Rus vatandaşlarının akın etmesine olumsuz bakmaktadır.⁴ Öyle ki, Eylül-Ekim 2022'de Rusya'da ilan edilen kısmi seferberlikten kaçan Rus vatandaşlarının Kazakistan'a ve diğer komşu ülkelere akın etmesi, Orta Asya içinde özellikle Kazakistan'da endişeye sebep olmuştur.

Rusya'nın Orta Asya politikası konusunda anlaşılması gereken en önemli konulardan birisi, Rusya'nın bölgeye 'Orta Asya ve Kazakistan' olarak baktığıdır. Rusya'nın Orta Asya güvenliğini kendi güvenliğinin bir parçası olarak gördüğü temelde doğrudur. Bununla birlikte Rusya esas olarak kendisiyle sınır olan eski Sovyet ülkelerini 'vazgeçilemez' olarak algılamaktadır. Bugüne kadar Kazakistan'ın dış politik tercihi de Rusya'dan yanaydı. O kadar ki, Kazakistan'ın ilk cumhurbaşkanı Nursultan Nazarbayev, daha 1994'de BDT ülkeleri arasında bir Avrasya birliğinin kurulmasını önermişti.⁵ Ne var ki, aslında Kazakistan'ın Avrasya Birliği fikri Rusya'ninkinden oldukça farklıdır.

Kazakistan, Rusya tarafından eşit ortak olarak kabul edilmek istemektedir.

Orta Asya Ülkelerinin Denge Politikaları

Ukrayna savaşıdan önce de Orta Asya'nın geleceği ile ilgili belirsizlik hâkimdi. Belirsizliği oluşturan faktörler, ABD'nin Afganistan'dan çekilmesi, Afganistan'da Taliban'ın iktidara gelmesi, Orta Asya'ya komşu olan iki büyük gücün de ABD ile cepheleşme içinde olması olarak sıralanabilir. Savaştan hemen önce bölgesel sınır ve su sorunlarının sıcak çatışmalara dönüştüğü olayların (Ocak 2022 Kırgızistan-Tacikistan sınır çatışmaları) yaşandığını da kaydetmek yerinde olacaktır. Bölgenin en istikrarlı ülkesi Kazakistan'da büyük çaplı halk protestolarının çıkması ve bastırılması sonucunda resmi rakamlara göre 227 kişinin ölmesi, Orta Asya ülkelerinin iç istikrar konusunda sorunlar yaşadıklarına işaret etmektedir.

Ukrayna savaşı, bölgede hâkim olan belirsizliği artırmış ve daha önce müttefik veya ortak olarak görülen Rusya'nın potansiyel tehdit olarak algılanmasına yol açmıştır. Çelişkili gibi görünse de, Rusya'nın savaştaki performansı, Orta Asya'yı dış güvenlik tehditlerine karşı koruma kapasitesinin sınırlı olduğunu da göstermiştir. Buna savaş sırasında Rusya'nın mühimmat ve eğitilmiş asker sıkıntısı çekmesi ve genel anlamda Avrupa bölgesine yoğunlaşmasını da ekleyebiliriz.

Ukrayna savaşı dolayısıyla Rusya'ya yaptırımlar uygulanmaya başladıktan sonra Orta Asya, yaptırımlara tabi malların ulaştırıldığı güzergahlardan birisi haline geldi. Savaş başladıktan sonraki 18 ayda AB'nin Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan, Azerbaycan, Gürcistan ve Ermenistan'a ihracatı bir anda % 80 arttı. Bu artışın önemli bir kısmının bu ülkeler üzerinden Rusya ile ticaretten dolayı olduğu düşünülmektedir.⁶ Aslında Orta Asya ülkeleri Rusya'ya uygulanan yaptırımlara katılmamakla birlikte, onlara uyacaklarını defalarca belirtmişlerdir. Her ne kadar ABD, bu ticarete yer alan ülkeleri ikincil yaptırımlarla tehdit etse de, şimdiye kadar sadece bir durumda ikincil yaptırım uygulanmıştır.

Savaşın oluşturduğu yeni riskler ve belirsizlik ortamında Orta Asya ülkeleri Rusya ile ilişkilerini bozmamaya özen gösterirken, diğer aktörlerle daha yoğun işbirliğine girerek Rusya'ya bağımlılıklarını azaltmaya yöneldiler. Savaştan sonraki 1,5 sene içerisinde ilk defa AB-Orta Asya ve Çin-Orta Asya zirveleri yapıldı. Ayrıca, ABD-Orta Asya zirvesi planlanmaktadır. Türkiye ve Orta Asya Türk cumhuriyetleri arasında gelişen savunma işbirliği de, savunma alanındaki Rusya ağırlığının dengelenmesi açısından önemlidir.

Savaşın yarattığı durum, Orta Asya bütünleşmesi ve buranın ortak çıkara sahip olan bir bölge olarak ortaya çıkmaya başlaması süreçlerine olumlu katkıda

bulunmuştur. Aslında Orta Asya ülkelerinin ilk zirvesi SSCB dağılmadan 1990'da Almatı'da gerçekleşmiş, 1993'de Orta Asya Topluluğu kurulmuştur. Çeşitli adlar altında devam eden bu girişim, 2004'de Rusya'nın örgüte üye olması ve 2005'de Rusya yönetimindeki Avrasya Ekonomik Topluluğu ile birleştirilmesiyle ortadan kalktı. Farkhad Tolipov'a göre bu aslında Rusya'nın zaferi değil, Orta Asya'nın teslimiyetiydi.⁷ Yani temel mesele, siyasi irade ile ilgiliydi. Bugün, Orta Asya uzmanlarının da kaydettiği gibi, bölgenin en güçlü iki ülkesi Özbekistan ve Kazakistan, bu yönde siyasi irade göstererek Orta Asya'daki bütünleşmenin alt yapısını oluşturmaktadır. Belki daha da önemlisi, toplumlarda da Orta Asya birliğinin oluşması yönündeki bilincin oluşmaya başladığını gösteren emareler bulunmaktadır.

Orta Asya ülkelerinin bağımsız birer aktör olarak verdikleri mücadelenin en önemli yansıması, ulaştırma koridorlarının geliştirilmesinde kendisini göstermektedir. Denizlere çıkışı olmayan Orta Asya'yı dünya ile bağlayan ulaştırma koridorlarını arama süreci daha Sovyetler Birliği yıkılmadan, perestrojka döneminde başlamıştır.⁸ O dönemde bile jeopolitik sıkışmışlığının farkında olan Kazakistan, Rusya'ya alternatif ulaştırma yollarının araştırılması ve ilgi ülkelere tanıtılması için çaba sarf etmiştir. Kazakistan ve Özbekistan, kendi bölgeleri arasındaki ulaşım kopukluğunu aşmaya çalışırken bile, bu yolların uluslararası transit yolları olarak kullanılabileceğinin farkındalardı. Bugüne kadar AB, ABD, Japonya, Asya Kalkınma Bankası gibi çok sayıda aktör Orta Asya'yı dünyaya bağlamak için çok sayıda proje yürütmüştür. Ancak hiçbirisi Orta Asya'nın Rusya'ya olan ulaştırma bağımlılığına alternatif oluşturamamıştır. Kuşak ve Yol İnisiyatifi ile Çin'in Kazakistan ve Rusya'dan geçen Kuzey Koridoru'na önem vermesi, diğer koridor projelerini gölgede bırakmıştı. Çin'in Kuşak ve Yol İnisiyatifi'ni açıklanmasından sonra 7 Kasım 2013'de Azerbaycan, Gürcistan ve Kazakistan devlet demiryolu şirketleri, Hazar geçişi multi-modal ulaştırma koridorunun geliştirilmesi için koordinasyon komitesini oluşturmuşlardı. Bu yönde yoğun mal akışını sağlayabilecek olan AB ve Çin, ancak Ukrayna savaşından sonra Hazar koridoru (Orta Koridor) ile yakından ilgilenmeye başladılar. Bu ilginin sonucunda 2023'ün ilk beş ayında Orta Koridor'dan geçen malların miktarı geçen yılın aynı dönemine göre % 64 artış gösterdi.⁹ Bölgeden uzanan Hazar geçişi ve Rusya'ya alternatif diğer koridorlar gelişme ivmesini yakalasa da, Orta Asya ülkeleri halen büyük ölçüde Rusya üzerinden dünya piyasalarına bağlıdır. Mesela Kazakistan'ın ihraç ettiği petrolün % 80'i Rusya transitli Tengiz-Novorossiysk boru hattından geçmekte ve Rusya'ya Kazakistan'a karşı avantaj sağlamaktadır. Yakın zamanda bu bağımlılığın aşılması ile ilgili bir emare bulunmamakla birlikte, alternatif yolların geliştirilmesi Orta Asya ülkelerinin bağımsızlığını güçlendirecektir.

Çin Etkisi

Diğer güçlerden farklı olarak Çin, baştan beri Rusya ile koordineli bir şekilde Orta Asya'da faaliyet gösteriyordu. 1990'ların ikinci yarısında Çin ile sınır olan Rusya, Kazakistan, Kırgızistan ve Tacikistan, Şangay Beşlisi olarak anılacak olan Çin ile sınırdaki güven tesis etme çalışmalarında bulunmuştu. Bu kapsamda sınırın iki tarafından da askeri birlikler çekilmişti. 2001'de kurulan Şangay İşbirliği Örgütü (ŞİÖ) ile Çin, Orta Asya'daki güvenlik çıkarlarını Doğu Türkistan ile alakalandırarak, Rusya'nın bölge güvenliğindeki baskın rolünü sorgulayacak hiçbir harekette bulunmamıştı. Buna ek olarak Rusya ve Çin ŞİÖ'yü dünyadaki Amerikan politikalarını sorgulamak ve ABD'yi Orta Asya'dan uzaklaştırmak amacıyla kullanılmıştı. Ancak Çin'in ŞİÖ ezinde kalkınma bankasını kurma girişimine Rusya'nın sıcak bakmaması, Rusya'nın Çin'in bölgedeki ekonomik etkisine şüpheyle yaklaştığını da gösteriyordu. Ne de olsa Rusya'nın Orta Asya enerji kaynakları üzerindeki tekeli kırılan ülke Çin'di. Kazakistan-Çin petrol boru hattı ve Türkmenistan-Çin doğal gaz boru hattı, bölgeden uzatılan ilk alternatif büyük çaplı boru hatları olmuştur. 2013'de ilan edilen Kuşak ve Yol İnisiyatifi de potansiyel olarak Çin'in bölgedeki ekonomik etkisinin Rusya'nunkini geçmesini sağlayabilirdi. Ancak Çin, Rusya yönüne alternatif olan Orta Koridor'a değil, Kazakistan ve Rusya üzerinden geçen Kuzey Koridor'a öncelik verdi. Ayrıca bölgenin en büyük ekonomisine sahip Kazakistan'ın Rusya ile ekonomik bütünleşme yolunda olması, Rusya'nın ekonomik alanda etkili olmaya devam edeceğini gösteriyordu.

2022 yılından başlayarak Çin, sadece ekonomik alanda değil güvenlik alanında da Orta Asya'da var olduğunun sinyallerini verdi. Kazakistan'daki 2022 Ocak olayları sırasında Çin, güvenlik alanında işbirliğini önerdi. Çin Devlet Başkanı Xi Jinping'in Eylül 2022'de Semarkand ŞİÖ zirvesine giderken Kazakistan'a devlet ziyaretinde bulunması ve Kazakistan'ın bağımsızlığını ve toprak bütünlüğünü desteklediği vurgulanması, bölge uzmanları açısından Rusya'ya mesaj olarak yorumlandı. Ziyaretten bir buçuk ay önce Rusya eski cumhurbaşkanı Dmitriy Medvedev'in kendi Telegram kanalında Kazakistan topraklarının tarihi Rus toprakları olduğunu iddia etmesi, Rusya'nın Kazakistan'a örtülü tehdidi olarak algılanmıştı.¹⁰ Rus siyasetçileri zaman zaman Kazakistan'ın toprak bütünlüğünü sorgulasa da, Medvedev'in yaptığı çıkış (her ne kadar Medvedev bu sözleri hacking olarak sunsa da) bugüne kadar bu tarz en üst düzey açıklamaydı. Xi Jinping'in Kazakistan ve

Diğer güçlerden farklı olarak Çin, baştan beri Rusya ile koordineli bir şekilde Orta Asya'da faaliyet gösteriyordu.

2022 ЖЫЛҒЫ 14 ҚАЗАН, АСТАНА

САММИТ «ЦЕНТРАЛЬНАЯ АЗИЯ – РОССИЯ»

АСТАНА, 14 ОКТЯБРЯ 2022 ГОДА

2013'de ilan edilen Kuşak ve Yol İnişiyatifi de potansiyel olarak Çin'in bölgedeki ekonomik etkisinin Rusya'ninkini geçmesini sağlayabilirdi. Ancak Çin, Rusya yönüne alternatif olan Orta Koridor'a değil, Kazakistan ve Rusya üzerinden geçen Kuzey Koridor'a öncelik verdi.

Özbekistan'a 2022'de yaptığı devlet ziyaretlerinde, Semarkand ŞİÖ zirvesi sırasında ve Mayıs 2023'de Çin'in Şian şehrinde gerçekleşen ilk Çin-Orta Asya zirvesinde sürekli olarak Orta Asya ülkelerinin egemenliklerini ve toprak bütünlüklerini desteklediğini açıklamaları önemli görünmektedir. Çin-Orta Asya zirvesinin ihtişamlı törenlerle gerçekleştirilmesi, savaştan dolayı kendilerini güvensiz hisseden Orta Asya ülkeleri tarafından memnuniyetle karşılandı. Bununla birlikte, Çin ile sınır olan Kazakistan ve Kırgızistan'da Çin karşıtlığı yaygın olmaya devam etmektedir. Son yıllarda bunun en önemli sebeplerinden birisi, Çin'in Doğu Türkistan'da uyguladığı

asimilasyon ve baskı politikasıdır. Orta Asya yönetimleri de, savaş ortamında Çin'in desteğinden memnun olsalar da, sadece Çin ile değil, diğer aktörlerle de işbirliğini geliştirmeye dikkat etmektedir.

Sonuç

Orta Asya ülkelerinin savaş ortamındaki temel dış politik amaçları, dengeli politika yürüterek hem komşuları Rusya ile iyi ilişkileri sürdürmek hem de kendilerinin hareket alanını genişleterek diğer güçlerle ve birbirleriyle işbirliğini sıkılaştırmaktır. Bu sadece yönetimlerin tercihleri olmayıp, yukarıda zikredilen kamuoyu araştırmaları da bu yöndedir. Bu bağlamda, başta Kazakistan olmak üzere Orta Asya ülkeleri yaptırım altındaki Rusya için dış dünya ile bağlantı rolünü oynamakta ve aslında Rusya ile ilişkileri sürdürmek isteyen taraflar için alan sağlamaktadır. Aslında Rusya ile iyi ilişkileri sürdürmek, Orta Asya açısından bir tercih değil, mecburiyettir. Orta Asya ülkelerinin Ukrayna ile karşılaştırılmaları birçok açıdan, ama özellikle askeri güç ve jeopolitik açıdan yersizdir. Zira Ukrayna, herhangi bir eski Sovyet ülkesi değil, Sovyet askeri sanayinin üçte birini

devralan, AB ve NATO ile sınır olan ve Karadeniz'e çıkışı bulunan bir ülkedir. Rusya'nın açıkça bütün eski Sovyet ülkelerinin egemenliklerini sınırlı olarak görmesi Orta Asya ülkeleri açısından temel güvenlik risklerinden biri haline geldiyse de, Afganistan kaynaklı riskler ve bölgesel güvenlikle ilgili diğer riskler de devam etmektedir. Özellikle Afganistan konusunda bölge yönetimleri Rusya ile işbirliğini sürdürmektedir.

Ukrayna savaşının ilk 1,5 yılının sonucu olarak Orta Asya bölgesinde Rusya'nın etkisi azalmıştır. Bunu Çin başta olmak üzere farklı aktörlerin Orta Asya ülkeleriyle daha yoğun işbirliğine yönelmelerinden ve Orta Asya ülkelerinin Rusya'yı dengeleyecek güçlerle ve birbirleriyle yoğun diplomasi trafiğinin içine girmiş olmalarından görmek mümkün. Orta Asya halklarının Rusya'yı tehdit olarak algılamaya varan Rusya'ya olumsuz bakışlarının artması ve bunun sonucu olarak Rus söyleminin daha önceki ağırlıklı gücünü yitirmesi, buna karşılık Batı söyleminin etkisinin artması da bölgedeki Rusya imajının

Ukrayna savaşının ilk 1,5 yılının sonucu olarak Orta Asya bölgesinde Rusya'nın etkisi azalmıştır. Bunu Çin başta olmak üzere farklı aktörlerin Orta Asya ülkeleriyle daha yoğun işbirliğine yönelmelerinden ve Orta Asya ülkelerinin Rusya'yı dengeleyecek güçlerle ve birbirleriyle yoğun diplomasi trafiğinin içine girmiş olmalarından görmek mümkün.

olumsuz etkilendiğini göstermektedir. Bu bağlamda, Orta Asya ülkelerinin dünya piyasalarına ulaşmak için Rusya'ya alternatif yollar arayışlarını artırmaları, bu güç azalmasının belli başlı göstergelerinden birisidir.

Sonnotlar

- 1 Gregory Gleason, "Uzbekistan: Evaluating Tashkent's Reason for Leaving the Eurasian Economic Community", 25 Kasım 2008, <https://eurasianet.org/uzbekistan-evaluating-tashkents-reason-for-leaving-the-eurasian-economic-community>, Erişim tarihi 25 Ağustos 2023.
- 2 İvan Kartaşov, "Uzbekistan Zayavil o Vihode iz ODKB", *Rossiyskaya Gazeta*, 29 Haziran 2012, <https://rg.ru/2012/06/29/uzbekistan-site.html>, Erişim tarihi 20 Ağustos 2023.
- 3 Tlegen Kuandykov, "Shifting Tides: Do Kazakhs Still Like Russia?", *Vlast.kz*, 6 Eylül 2023, <https://vlast.kz/english/56638-shifting-tides-do-kazakhs-still-like-russia.html>, Erişim tarihi 6 Eylül 2023.
- 4 Congressional Research Service, *Central Asia: Implications of Russia's War in Ukraine*, 9 Haziran 2023, s.19, https://www.everycrsreport.com/files/2023-06-09_R47591_413005fcf9f50f911a7b7c2b56d1d6e5087df45e.pdf, Erişim tarihi 24 Ağustos 2023.
- 5 Gov.kz, "EAEU", 16 Ekim 2019, <https://www.gov.kz/memleket/entities/mfa/press/article/details/583?lang=en#:~:text=The%20Republic%20of%20Kazakhstan%20is,Kazakhstan%20Nursultan%20Nazarbayev%20in%20199>, Erişim tarihi 15 Eylül 2023.
- 6 Pierre Briancon, "Shady Export Leaks Suggest Russian Sanctions Work", 29 Ağustos 2023, <https://www.reuters.com/breakingviews/shady-export-leaks-suggest-russian-sanctions-work-2023-08-29/>, Erişim tarihi 13 Eylül 2023.
- 7 Farkhad Tolipov, "Geopolitical Stipulation of Central Asian Integration", *Strategic Analysis*, 34:1, 2010, 111.
- 8 Bu konuda bkz. Anar Somuncuoğlu, "The Role of Regional States in the "Silk Road" Projects", *Uluslararası Geçmişten Geleceğe İpek Yolu Sempozyumu Bildiri Kitabı*, 10-12 Ekim 2022, Ankara: Ankara Hacı Bayram Üniversitesi TODAİE Yayınları, [https://hacibayram.edu.tr/api/files/1/Hac%C4%B1bayram%20AHBV/ipekyolusempozyumu\(tr-TR\)/Bildiri%20Kitabii.pdf](https://hacibayram.edu.tr/api/files/1/Hac%C4%B1bayram%20AHBV/ipekyolusempozyumu(tr-TR)/Bildiri%20Kitabii.pdf), 627-633, Erişim tarihi 1 Eylül 2023.
- 9 Meray Ozat, Haley Nelson, "The Middle Corridor: The Beginning of the End for Russia's Northern Corridor?", 30 Haziran 2023, <https://www.caspianpolicy.org/research/energy-and-economy-program-eep/the-middle-corridor-the-beginning-of-the-end-for-russias-northern-corridor>, Erişim tarihi 30 Ağustos 2023.
- 10 Natalia Konarzewska, "China Backs Kazakhstan Against Russian Threats", *The Central Asia-Caucasus Analyst*, 12 Ocak 2023, <https://www.cacianalyst.org/publications/analytical-articles/item/13741-china-backs-kazakhstan-against-russian-threats.html>, Erişim tarihi 10 Eylül 2023.

PERSPECTIVES FROM THE GLOBAL SOUTH: RUSSO- UKRAINIAN WAR, ENERGY CRISIS AND NEW APPROACH TO GLOBAL INTEGRATIONS

The origin of the term Global South can be attributed to Carl Ogelsby, an American writer and activist of the New Left who coined the term in 1969.

Pavle Kosic

Associate Researcher, Center for Geostrategic Research and Terrorism, Belgrade, Serbia

This article will focus on the countries of the Global South, the origin of the term and how it evolved over time, and the positions of the countries of the Global South on the current issues in international affairs namely the Russo-Ukrainian war and the BRICS integration and collaboration. Also, we will discuss how Europe as a political entity needs to change its approach towards the countries of the Global South to overcome the pressures that contemporary events in the international arena bring. We will also discuss the role that some of the Middle Eastern countries play in the energy crisis and how China approaches this region.

The origin of the term Global South can be attributed to Carl Ogelsby, an American writer and activist of the New Left who coined the term in 1969. While he was writing in the Catholic journal *Commonwealth* during the Vietnam War, he observed that “the North’s dominance over global South... has converged... to produce an intolerable social order.” At that time, most Western analysts conceived the globe as broken into three worlds, as first depicted by French demographer Sauvy in 1952. These included ‘The First World’ comprising of the

United States and its Western allies; a ‘Second World’ composed of the Soviet Union and its satellites in the Eastern Block; and a ‘Third World’ consisting of developing and non-aligned countries.¹ The concept of Global South as a synonym for a Third World began to gain traction during the 1970s and 1980s which brought another segregation of the ‘worlds’ in terms of economic development by clearly distinguishing between the countries of the northern hemisphere which had higher GDP per capita and the poorer ones, mostly located in the southern hemisphere. Most of the latter group fell south of what became known as the Brandt line (attributed to West German Chancellor Willy Brandt), an imaginary boundary running from the Rio Grande into the Gulf of Mexico, across the Atlantic Ocean, through the Mediterranean Sea, and over the vast expanses of Central Asia to the Pacific Ocean.² Following the end of the Cold War, the term ‘Third World’ fell gradually out of favor, both because the ‘Second World’ itself had ceased to exist and because it seemed pejorative, meaning a group of backward and unstable nations mired in poverty. By comparison, the Global South offered a more neutral and appealing label.³ As such, the term

“Third World” related to the existence of the two superpowers, the U.S. and Soviet Union and it belonged to the specific geopolitical moment of the Cold War. We can see that the definition of the Global South evolved over time and was coined to fit specific moments in political history.

The Term “Global South” should be substituted with another one that is more adequate to the contemporary world and the current balance of power. The most obvious limitation of the current term lies in its conceptual incoherence. In common usage, the label amalgamates a remarkably heterogeneous group of 130-odd countries, representing perhaps two-thirds of the world’s population and spreading across vast expanses of Africa, the Middle East, Asia, Oceania, Latin America, and the Caribbean. Its members range from Barbados to Bhutan, Malawi to Malaysia, Pakistan to Peru, and Senegal to Syria. The category encompasses both major emerging powers, including aspirants to UN Security Council seats such as Brazil, India, and Nigeria, as well as small states like Benin, Fiji, and Oman.⁴ The problem with the definition of the term is that it does not take into consideration the vast and multiple cultural, economic and political diversities. With that in mind, we will use the term Global South to address the nations that broadly comprise countries in the regions of Africa, Latin America and the Caribbean, Asia (without Israel, Japan, and South Korea), and Oceania (without Australia and New Zealand), according to the United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD).⁵

Europe and the Global South

In recent years, especially during the Russo-Ukrainian war, there has been a shift that countries of the Global South have taken when dealing with the recent developments on the global stage. Recent years have been packed with events of the utmost importance that require all players in the wide geopolitical game to consider their own interests in the first place to respond to those events and the changes that they bring. For many decades, the countries of the Global South were neglected, and European policymakers easily dismissed their views in many cases. This trend received a new impulse after the collapse and dissolution of the Soviet Union and with the creation of the unipolar world which dictated the pace of dealing with the countries of the Global South in the euro and western-centric way. This approach meant treating the countries of the Global South as mere raw material suppliers and possible trade partners but only in a way that served the interests of the Western countries.

Amending this approach became a necessity with the rise of China and the consolidation of Russia in the first decade of the 21st century when these two countries started to question the U.S.-led hegemony in global

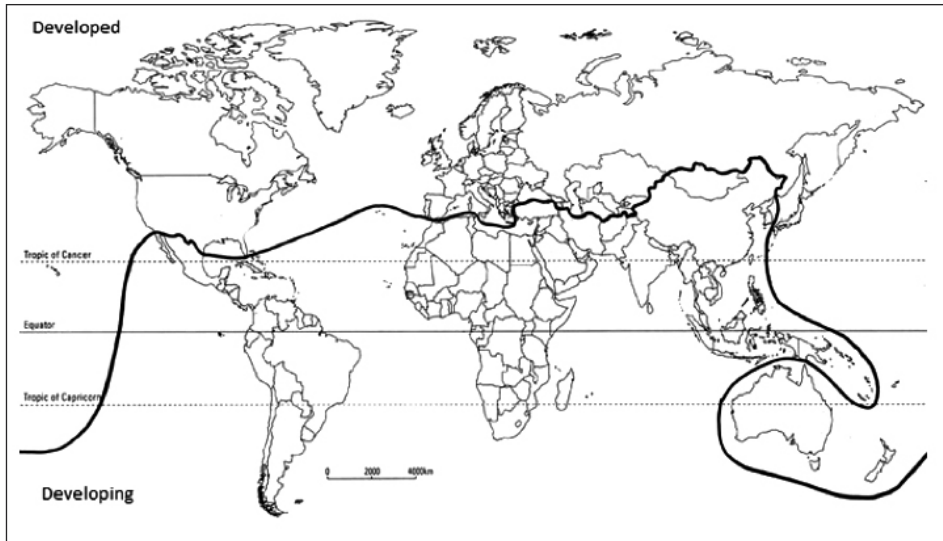
The Term “Global South” should be substituted with another one that is more adequate to the contemporary world and the current balance of power. The most obvious limitation of the current term lies in its conceptual incoherence.

affairs. Countries of the Global South started to establish deeper connections with each other while looking for the best way to find their place in the new era of global repositioning. The recent developments on the global stage that simply could not be tackled without the further engagement of the countries of the Global South and a more honest approach of the West towards the non-Western world again reaffirmed the need for global collaboration among the countries of the Global South.

Multipolarity is de-facto the reality and the international system has been witnessing massive change on a geopolitical level with Russia and China challenging the U.S. hegemony. As the U.S. remains the country with the largest military and soft power that can be projected across the globe, Europe remains closely aligned with the U.S. through NATO integration and this alliance was solidified with the onset of the Russian invasion of Ukraine. While keeping this alliance, Europe will also need to develop a new proactive policy towards the countries of the Global South. On the other hand, it is hard to find a ‘leader’ among the countries of the Global South as their interests often clash. BRICS is a good example of how countries can collaborate in common interests (mostly economic) while still having frictions and clashed interests in other domains (i.e. territorial dispute between China and India over two bordering provinces Aksai Chin and Arunachal Pradesh). It remains yet to be seen how the collaboration and partnership between the BRICS countries will play out on a broader scale.

Another issue that proves itself again to be a global issue that cannot be confined only to a certain part of the globe is certainly the issue of global warming and climate change. For decades, initiatives and efforts to fight climate-related problems have followed a similar path that left many of the global climate problems unresolved: Rich countries would declare the need to cut global emissions, and developing nations would point out that they needed assistance to shift toward cleaner sources of energy. Small amounts of funding would be announced, but very little of the money promised would ultimately get delivered. Year after year, the cycle continued.

A glimpse of hope emerged in the Egyptian resort Sharm El Sheikh at COP 27 in November of 2022 when European countries promised an increase in funds that

Brandt Line (source: Wikimedia Foundation)

are aimed toward loss and damage payments. Scotland promised 5.7 million US Dollars and Austria, Belgium, Germany, and Denmark joined in with a similar sum of money relative to their side. Cooperation like this needs to be continued as research indicates that by 2030, developing countries could suffer up to 580 billion dollars in annual climate change-related damages.⁶ Similarly, the spark of a positive shift towards a better understanding of the Global South was made when the COVID-19 pandemic started. The Western countries realized how the developments in other parts of the world can quickly erupt into a global issue and evolve into something that requires full collaboration from all players in the global arena.

Many European policymakers acknowledge the need for a complete paradigm shift in a way that will take into consideration the problems and interests of the countries of the Global South as well. However, this is easier said than done and the positive outcomes are yet to be seen as the EU and the West are still trapped in the post-colonial and orientalist approaches towards Africa and the Middle East. The EU has long thought of itself as a champion of multilateralism, a force for global good, and a benign international actor. Yet across EU capitals, developing countries are still largely viewed through a self-centered and mostly transactional and transatlantic lens.⁷

Russian-Ukrainian War and Reactions from the Global South

It was very clear from the first moment of the Russian aggression on Ukraine that the reactions from the West and most Global South countries would be different. While the majority of Europe and the West provided support to Ukraine in its willingness to deter the Russian

invasion, the vast majority of the Global South countries preferred to keep a distance and not directly align with either of the two parties involved in the conflict. Although on 2 March 2022, the Global South predominantly condemned the Russian invasion of Ukraine in the UN vote (141 out of 193 countries called on Russia to withdraw from Ukraine), they did not join the sanctions against Russia.⁸ The reaction of the countries of the Global South can be epitomized through the example of South Africa. Though South Africa condemned the Russian invasion, it withdrew its condemnation later on. This was then followed by South Africa's abstinence from voting in the UN and was reaffirmed by Pretoria's very general call to both sides to end the hostilities. This is the position that many of the African states took vis-à-vis the Ukraine-Russia war. They were balancing between condemning the aggression as a 'violation of the UN charter' and maintaining the traditional close relations with Russia. Also, South Africa is focused on enhancing the collaboration within the BRICS where its relations with China and other members of the group is critically important. This was even clearer when the UN Security Council meeting was held in February 2022. While Washington, London, and Paris called for an emergency meeting of the UN General Assembly on Ukraine, the United Arab Emirates also abstained from supporting the proposal despite its military agreements with the United States and France. The same group of countries reassured their support for the territorial integrity and sovereignty of Ukraine.⁹ The key arguments that Global South nations put forward are based on what they consider to be Western hypocrisy when dealing with international issues. The cases of the U.S.-led interventions in Iraq, Yugoslavia, Libya, and Syria and its indifference towards the conflict in Yemen and other conflicts in Africa are just some of the examples that are frequently mentioned by

those nations. What makes the approach of the Global South countries to the crisis in Ukraine even more complex is the fact that 32 countries abstained from voting at the UN are the countries that make up almost half of the world's population.

The balancing game that Asian and African countries carry out is easily understandable if we keep in mind that many of them have trade and military relations with Russia. The best example is India, which traditionally has very advanced military cooperation with Russia, and it is dependable on Russian military supplies for maintaining its army. Also, India is dependent on Russian crude oil. It applies to most of the African North and Central African countries that were traditionally using Soviet and later Russian military equipment and supplies. While the West looked very convinced that Russia would be completely isolated, the events that followed came as a surprise for the Western countries. The real question is whether this was expected or their surprise was a result of the century-long West-centered approach to the world's problems. In the following months with China and India maintaining close ties with Russia and with China even helping Russia to evade sanctions by likely supplying navigation equipment, fighter jet parts, and other dual-use technology to the Russian side came the realization that the Global South has not been supportive of the West.¹⁰

There were early indicators; however, that some of the African countries may support Ukraine, at least that was the indication that was given by Martin Kemani, Kenyan ambassador to the UN who compared the Russian invasion of Ukraine to the redrawing of borders in Africa by the colonial powers. Although this looked like support for Ukraine, the support from the African countries was yet to be seen. Additionally, even non-western democracies like Brazil, India, Indonesia, and South Africa refused to impose sanctions on Russia. Additionally, Brazil quickly disregarded any possibility of supplying Ukraine with German-made artillery pieces and India almost doubled its imports of Russian oil. If we keep in mind that the old Western way of dealing with the Global South is still in place these reactions shouldn't come as a surprise. Interest, above all, is what matters in the actions that countries are undertaking in international affairs. That is something that Western countries tend to forget. The countries of the Global South have the right to pursue their interests in the same way as Western countries do.

The economic and energy interests are the main reason why Asian countries like India and China are trying to balance their approach toward recent global events. The response to the crisis created by China and India was very similar to Germany's response at the G7¹¹ summit in Hiroshima in May 2023. While many European leaders agreed that China presents a 'systemic

challenge' and that a new approach towards China should be made, German chancellor Olaf Scholtz was not that fast in committing to altering course and he offered a more realistic view while emphasizing the importance of preserving commercial relations with China. He also said that 'Any functional international order must reflect multi-polar character of the world'¹². This is an indication that G7 wants to stay relevant in global affairs and is willing to engage with the Global South countries. This was further reaffirmed by Japanese Prime Minister Fumio Kishida who said that his country's role is to bridge the gap between G7 and the Global South in areas such as food security and energy." This comes in hand with a worldview that many countries of the Global South share and that is the need for the reforms and possibly the transformations within the global system as it was also stipulated at the BRICS Summit's declaration in Beijing in 2022. Calls for reforms within the global system came both from G7 and Global South countries: Japan and Germany have been pushing for a reform of the Security Council. Together with Brazil and India, they have pressed for permanent seats.¹³

The war has also produced a 'new Eurocentrism'. Before the new phase of Russia's war against its European neighbor, there was a growing awareness, particularly in the United States, that the center of gravity in international politics was shifting towards Asia. In that context, Europe was demoted to a 'secondary' status. Over the last year, however, Europe was again scaled up to the center of international politics. Once again, we assume that the rest of the world will subordinate its own needs to those of Europe. Many seem to believe that the future of this planet depends on what happens in Ukraine.¹⁴ The words of the Indian foreign minister Jaishankar are indicative in this regard, "Europe needs to get out of the mindset that Europe's problems are the world problems, but the world's problems are not Europe's problem." Also, this comes in hand with a world view that many countries of the Global South share and that is the need for the reforms and possibly the transformations within the global system as it was stipulated at the BRICS Summit's declaration in Beijing in 2022.

While the majority of Europe and the West provided support to Ukraine in its willingness to deter the Russian invasion, the vast majority of the Global South countries preferred to keep a distance and not directly align with either of the two parties involved in the conflict.

LNG tanker departing Ras Laffan Refinery in Qatar (Photo credit: Maasmondmaritime-visualhunt.com)

Middle East and North Africa: New Role of the Global South in the Age of Energy Insecurity

The Russo-Ukrainian war brought additional tremors in the world of energy as the main European importers of Russian crude oil and gas needed to find new suppliers. The oil and gas-rich countries of the Middle East and North Africa came as a logical solution to this problem. Strong European economies were focused on attaining alternative sources of fuel to sustain their economies after imposing the sanctions on Russia and consequently cutting themselves from importing crude oil and gas from the Russian Federation. This process did not happen overnight; EU nations gradually scaled down their dependence on the Russian Federation for crude oil and LNG. In the first instance, the new sources were found in Azerbaijan and Norway, but it was quickly realized that the quantities imported from those countries were not enough to fuel the economies of the EU countries.

The North African country Algeria came into prominence as a possible partner for exporting oil and gas to the European market, predominantly to Spain and Portugal which already had established trade agreements with Algeria.¹⁵ In order to substitute the Russian LNG, European nations also turned to the rich monarchies of the Persian Gulf, namely, United Arab Emirates (UAE), Saudi Arabia, and Qatar. These countries are known for their vast deposits of oil and gas and income from their export comprises more than 60% GDP of their economy.¹⁶ Saudi Arabia and UAE are rich in oil and its derivatives while Qatar is rich in gas. The process of changing and finding new import partners was not smooth as Middle Eastern energy exporters have already had trade deals with the big economies in Asia, namely, China, Japan, and South Korea. Germany was the first European country to sign a major deal with Qatar and it is set to receive new flows of liquefied gas from 2026 for 15 years.¹⁷ The energy crisis again put the focus on the Middle East and Persian Gulf region more specifically and

it showed the importance that this region has and the necessity for long-term peace that will create the environment for developing better relations between the countries not only within the Middle East but also between this region, and Europe and Asia. Gulf monarchies are increasingly projecting their growing power outside the geographical borders of the Middle East.

The Gulf region, on the other hand, is one of the perfect examples of how the countries of the Global South can work together to achieve the mutual resolution of the decade-long issues. Saudi-Iranian reconciliation was agreed upon in March 2023 and was directly brokered by China.¹⁸ This is a big step forward if we keep in mind that the long-standing conflict between the Shia majority Iran and Sunni majority Saudi Arabia was one of the catalysts of the conflicts in the region. This agreement also tells us more about the power that China exerts to mediate the conflicts in the region which is very important for energy stability. Stability in this part of the world is of the utmost importance for China which is the biggest oil importer from the region.

In recent years, West Asia experienced similar realignments. In 2020, the UAE was one of the first Arab countries to normalize ties with Israel in almost half of the century. The following years saw the Arab world and Israel, faced with a common challenge from Iran, deepening their cooperation, despite Israel's brutal occupation of Palestine territory¹⁹. Further engagements of China in this part of the world can also affect the resolution of the related conflicts, most notably the ones in Lebanon and Yemen. This can also have further implications on the U.S. influence in the region which up until recently didn't have any competitor and was the sole provider of security guarantees for the region. That is understandable as the recent events in Ukraine and China-Taiwan relations turned the focus for the U.S. from the Middle East towards the Indo-Pacific region and Europe. Saudi Arabia has also expressed its readiness to

join BRICS. This move is likely to have a huge impact on Saudi Arabia's economy and geopolitical outlook. This will increase the size and influence of the bloc, and it will allow the Kingdom to have access to a range of economic partners. One potential benefit that the BRICS membership will bring to Saudi Arabia is the opportunity to become a partner with the other members of the block which already dominates global oil and consumption with 30% and 20% of the world share respectively.²⁰

The energy crisis proved once again that the Global South countries are important in times of critical global events not only for their resources but also for their willingness to commit to the changing pace of international and trade relations. It also proved that even the long-lasting conflicts could be resolved by engagement within the countries of the Global South.

Conclusion

In light of the recent events that are happening in Europe, the Indo- Pacific region, and Africa, Global South countries are trying to position themselves while

keeping their interest a priority in dealing with the Global North. Their voices are heard, probably clearer than ever before and it is upon Europe and the rest of the developed world to do the needed in order to hear those voices and to try to find common interests with the countries of the Global South. This can be achieved by leaving the old Euro-centered and West-centered models behind and introducing new ones that will acknowledge the existence of the interests of other countries. These models will most likely benefit all sides as could be seen from the recent examples at Hiroshima and Beijing summits.

It can be observed that the countries of the Global South are deepening their relations as could be seen by the examples of BRICS and other initiatives in the regions of Gulf and West Asia. Initiatives such as BRICS are bringing new impulses in the world of global affairs and it is to be seen if those groupings will be able to make an impact and trace the path for future development. The hopes for the future are high but the real world of global geopolitics is uncertain. Europe also has possibly a last chance to become a global player only if it applies a new method for dealing with the countries of the Global South.

Endnotes

- 1 S. Patrick, A. Huggins, The Term Global south is surging and it should be retired, <https://carnegieendowment.org/2023/08/15/term-global-south-is-surfing-it-should-be-retired-pub-90376> (August 2023.)
- 2 Ibid. From a purely geographic perspective, the map left much to be desired, since many nations designated as 'southern,' India among them, lie entirely in the northern hemisphere, while others such as 'northern' Australia and New Zealand are located below the equator.
- 3 Ibid.
- 4 Ibid.
- 5 <https://unctadstat.unctad.org/EN/Classifications.html>, (The developing economies broadly comprise Africa, Latin America and the Caribbean, Asia without Israel, Japan, and the Republic of Korea, and Oceania without Australia and New Zealand. The developed economies broadly comprise Northern America and Europe, Israel, Japan and the Republic of Korea, as well as Australia and New Zealand.)
- 6 R. Agrawal, Why the world feels different in 2023? *Foreign Policy*, URL: <https://foreignpolicy.com/2023/01/12/global-south-geopolitics-economics-climate/> (January 2023.)
- 7 S. Islam, The Global South is the Geopolitical reality, *Internationale Politik Quarterly*, URL <https://ip-quarterly.com/en/global-south-geopolitical-reality>, (June 29, 2023.)
- 8 UN General Assembly calls for immediate end to war in Ukraine, *UN News*, URL: <https://news.un.org/en/story/2023/02/1133847#:~:text=The%20UN%20General%20Assembly%20adopted,demands%20%23Russia%20leave%20%23Ukraine.&text=The%20results%20were%20141%20Member,were%20China%2C%20India%20and%20Pakistan.23.2.2023>
- 9 Ibid.
- 10 D. De Luce, China helps Russia evade sanctions and likely most supplies tech used in Ukraine, U.S report says, *NBC News*, URL: <https://www.nbcnews.com/news/investigations/china-helps-russia-evade-sanctions-tech-used-ukraine-war-rcna96693>, 27.7. 2023
- 11 Group of 7 is an informal grouping of seven of the world's advanced economies, including Canada, France, Germany, Italy, Japan, United Kingdom and the United States
- 12 S. Murakami, A. Rinke, AT G7 Japan and Germany want a rethink on the Global South, *Reuters* URL: <https://www.reuters.com/world/g7-japan-germany-want-rethink-global-south-2023-05-20/>, 20.6.2023
- 13 Ibid.
- 14 H. Kundnani, The War in Ukraine, Democracy, and the Global South: We Have a Problem, *International Centre For Defense and Security*, <https://icds.ee/en/the-war-in-ukraine-democracy-and-the-global-south-we-have-a-problem/> (May 23, 2023)
- 15 Algerian pipeline gas flows to Southern Europe remain robust, in 2023, S&P, *Global Commodity Insights*, URL: <https://www.spglobal.com/commodityinsights/en/market-insights/latest-news/natural-gas/052223-algerian-pipeline-gas-flows-to-southern-europe-remain-robust-in-2023#:~:text=Spain%2C%20meanwhile%2C%20has%20traditionally%20benefitted,Spanish%20transmission%20system%20operator%20Enagas.>
- 16 *World Bank*, Qatar Economic Update- 2019, Retrieved August 2023.
- 17 A. Mills, M. El Dahan, Germany to get new Qatary LNG flows through Qatar Energy, ConocoPhillips deal, *Reuters*, URL: <https://www.reuters.com/business/energy/qatarenergy-conocophillips-sign-lng-supply-deal-germany-2022-11-29/> (November 2022.)
- 18 *The Hindu*, Editorial URL <https://www.thehindu.com/opinion/editorial/new-reality-the-hindu-editorial-on-saudi-arabia-iran-reconciliation-and-chinas-role/article66611067.ece> 13. 3 2023.)
- 19 Ibid.
- 20 H. Shahid, BRICS Membership: A Game Changer for Saudi Arabia's Economy, *Modern Diplomacy*, 23.5.2023 <https://moderndiplomacy.eu/2023/05/21/brics-membership-a-game-changer-for-saudi-arabias-economy/>,

YENİ 'MEDENİYETLER ÇATIŞMASI'NDA YUNANİSTAN'IN BELİRSİZ ROLÜ: YUNAN DENİZCİLERİN AB YAPTIRIMLARINI İHLALLERİNİN HUKUKİ, POLİTİK VE EKONOMİK AÇIDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Gerçekten de Moskova'nın 'meşru müdafaa,' Kiev'in de 'saldırı suçu' yönündeki argümanları karşılaştırıldığında ve Rusya'nın kendisine yönelik somut ve fiili bir saldırı yokken işgal niteliğinde askeri hareket başlattığı dikkate alındığında, meşru müdafaa söyleminin hukuki ve politik normlara ve teamüllere uygun düşmediği sonucuna ulaşılmaktadır.

Yasin Yıldırım

Öğr. Gör., Kurşunlu Adalet MYO, Çankırı Karatekin Üniversitesi, Çankırı, Türkiye
Doktora Adayı, Ortadoğu Çalışmaları Doktora Programı, Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi, Ankara, Türkiye

Rabia Yıldırım

Öğr. Gör., Kurşunlu Adalet MYO, Çankırı Karatekin Üniversitesi, Çankırı, Türkiye
Doktora Adayı, Özel Hukuk Doktora Programı, Ankara Üniversitesi, Ankara, Türkiye

24 Şubat 2022 tarihinde Rusya Federasyonu (Rusya), Belarus ve sözde bağımsızlıklarını ilan eden Donetsk ve Lugansk 'halk cumhuriyetleri'nin açık desteğiyle, Ukrayna'ya karşı topyekün bir işgal hareketine girişmiştir. Aradan geçen yaklaşık 18 aylık süre zarfında Rusya takribi 50.000 askerini, Ukrayna ise 20.000'i asker ve 40.000'i sivil olmak üzere toplamda 60.000 civarında insanını kaybetmiştir.¹ İki taraftan yaralananların sayısı ise yüzbinlerle ifade edilmekte olup net bir veriye erişmek an itibarıyla mümkün değildir. Savaş ilk günden bu yana şiddetini tüm hızıyla sürdürmektedir. İki taraf da uluslararası ölçekte askeri ve politik destek almakta olup Avrupa Birliği (AB), Amerika Birleşik Devletleri (ABD),

ve Birleşik Krallık başta olmak üzere 'Batı' olarak tasvir edilebilen bir grup, Ukrayna'ya; Suriye Arap Cumhuriyeti, Kore Demokratik Halk Cumhuriyeti (Kuzey Kore), Çin Halk Cumhuriyeti ("Çin") gibi ülkeler ise Rusya'ya destek vermektedir.

21 Temmuz 2021 tarihinde Rusya Devlet Başkanlığı'nın internet sitesinde Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin'in imzasıyla "Ruslar ve Ukraynalıların Tarihsel Birlikteliği Üzerine" başlıklı uzunca bir makale yayımlanmış ve aylar sonrasında başlayacak işgalin gerekçelerini Rusya perspektifinden ortaya koymuştur. Putin bu makalesinde Ruslar, Ukraynalılar ve Belarusların

esasinda tek bir ulus olduklarını, Ukrayna'nın doğusunda etnik kökenleri itibariyle Rus olan milyonlarca insanın var olduğunu, dolayısıyla bu toprakların da esasında Rusya'ya ait olduğunu, mevcut Ukrayna hükümetinin kadim Rus topraklarını işgal ettiğini, Rusya'nın meşru müdafaa kapsamında kendisini savunduğunu, Ukrayna hükümetinin Batı dünyası tarafından kontrol edildiğini ileri sürmüş ve Ukrayna'yı Nazizm'i benimsemekle itham etmiştir.² Kısacası Putin, Şubat 2022'de başlayacak olan askeri hareketin bir işgal değil bilakis hak arama mücadelesi olduğunu beyan ederek meşruiyet iddiasında bulunmuştur.

Putin'in birçok tarihsel ve kültürel vurguya da yer verdiği bu makalesi esasında yıllardır Afrika, Orta Asya, Ortadoğu ve Kafkasya'da yayılcı bir politika izleyen ve Batı karşıtlığını temel ideoloji olarak benimseyen Rusya'nın işgal hareketini meşrulaştırma aracından başka bir şey değildir. Dahası bu argümanlar ne hukuki ne de akademik mecralarca kabul görmektedir. Birçok uluslararası hukuk uzmanı da Putin'in argümanlarını mantıklı veya yerinde bulmamakta ve Rusya'nın devlet eliyle 'saldırı suçu'nu işlediğini ifade etmektedirler.³ Gerçekten de Moskova'nın 'meşru müdafaa,' Kiev'in de 'saldırı suçu' yönündeki argümanları karşılaştırıldığında ve Rusya'nın kendisine yönelik somut ve fiili bir saldırı yokken işgal niteliğinde askeri hareket başlattığı dikkate alındığında, meşru müdafaa söyleminin hukuki ve politik normlara ve teamüllere uygun düşmediği sonucuna ulaşmaktadır.

Kaldı ki işgalden sonra Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda 2 Mart 2022'den 23 Şubat 2023'e kadar işgale ilişkin olarak yapılan tüm oylamalarda başta AB üyeleri, ABD ve Birleşik Krallık olmak üzere üye ülkelerin çok büyük çoğunluğu Rusya'nın işgalinin haksız olduğu, Rus kuvvetlerinin Ukrayna'dan çekilmesi gerektiği, insan hakları ihlallerinin vuku bulduğu yönünde görüş bildirmiş ve işgale olan siyasi tepkilerini ortaya koymuşlardır. Moskova ile yakın ilişkileri bulunan bir takım Asya, Orta Afrika, Ortadoğu ülkeleri ise bu tür kararlara karşı olumsuz ya da çekimser yönde oy kullanarak duruşlarını belli etmişlerdir. Sonuç olarak, Samuel Huntington'un 'Medeniyetler Çatışması'nda da tasvir ettiğine benzer bir Batı ve Doğu arasında yeni bir mücadelenin başladığını ifade etmek mümkün hale gelmiştir.

Uluslararası Toplumun Rusya'ya Yönelik Tepkileri: Yaptırımlar ve Boykot

Rusya'nın Ukrayna'ya karşı başlattığı işgal hareketini izleyen ilk günlerden itibaren Batı dünyası, Ukrayna'ya askeri, lojistik ve politik desteğin yanı sıra, Moskova ve Minsk hükümetlerine ve bazı Rus ve Belarus devlet adamları ile üst düzey askerlere karşı sistemli bir yaptırım ve boykot programına başlamışlardır. Bu yaptırım ve boykot programının en aktif yürütücülerinden biri AB'dir. AB günümüzde hem kurumsal olarak hem de münferit üyeleri aracılığıyla en sert yaptırım uygulayan

Kaldı ki bu savaşın Rusya'ya günlük maliyetinin yaklaşık 1 milyar Euro olduğu yönündeki analiz ve hesaplamalar da dikkate alındığında ekonomik yaptırımların boyutu ve etkisi daha net bir şekilde görülebilmektedir.

aktörlerin başında gelmektedir.⁴ AB'nin Rusya ve müttefiklerine yönelik yaptırımları temel olarak; 1) ekonomik yaptırımlar, 2) vize yaptırımları, 3) bireysel yaptırımlar olmak üzere üç ana grupta toplanmaktadır. AB bu üç grup altındaki muhtelif yaptırımları ile Rusya'ya karşı somut bir tepki ortaya koymak ve Rus hükümetinin savaşı askeri, ekonomik ve politik zeminde sürdürme güç ve direncini kırmak istemektedir. AB'nin kurumsal ve sistemli yaptırımları finans, lojistik ve ulaşım, enerji, savunma, ham ve mamul maddelerin dolaşımı, hizmetler ve medya sektörleri üzerinde yoğunlaşmaktadır.

Bu kapsamda günümüze kadar; 10 Rus bankası ve Rus Merkez Bankası uluslararası SWIFT işlemlerinden ve finansal ekosistemden menedilmiş, Rusya'nın Avrupadaki sermaye ve finans piyasalarına erişimi engellenmiş, Rus orijinli kripto-cüzdanlar uluslararası ölçekteki resmi işlemlerden dışlanmış, AB hava sahası tüm Rus uçuşlarına kapatılmış, Rus tır ve kamyonlarının AB'ye girmesi yasaklanmış, Rus kömürü, çeliği, demiri ve petrolünün satın alınması yasaklanmış, petrol rafine sektöründe kullanılan Rus menşeli ürünlerin kullanımına yasak getirilmiş, her türlü Rus yapımı silahlı ürünlerin alım satımı sonlandırılmıştır. Bahsi geçen yaptırımlar AB'nin kurumsal organları vasıtası ile gerçekleştirilmekte olup münferit AB üyesi ülkeler ve de bu ülke kanunlarına göre kurulmuş olan ve uluslararası ölçekte faaliyet gösteren birçok Avrupalı şirket de Rusya'daki faaliyetlerini ya sonlandırmış ya da büyük ölçüde azaltma yoluna gitmişlerdir. AB ve Avrupalı devletler ile şirketlerin yanı sıra ABD ve Amerikan şirketleri de Rusya ve Belarus'a karşı ağır yaptırımlar yönelmekte ve Moskova hükümetini ekonomik olarak baskı altında tutmaya çalışmaktadır.

AB ve ABD önderliğindeki uluslararası yaptırımların ilk günden itibaren Rusya'ya karşı somut ve tahrir edici bir şekilde etki ettiğini belirtmek mümkündür. Dünya Bankası, Uluslararası Para Fonu ve Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü'nün verilerine göre sadece 2022'de Rusya'nın gayrisafi milli hasılası %2.1 oranında azalmış, Rusya'nın petrol gelirleri önceki yıla göre %40 oranında düşmüş, Rus Merkez Bankası'nın 300 milyar euro tutarındaki malvarlığı bloke edilmiş, Rus bankacılık sisteminin mal varlığının %70'i yaptırımlar kapsamında etkisiz hale gelmiş, ve yine yaptırım altındaki Rus devlet adamlarının toplamda 20 milyar Euro tutarında malvarlıkları dondurulmuştur.

Rusya'nın işgalin başlamasının üzerinden geçen 18 aylık süre zarfında ekonomik yaptırımlar sebebiyle darbeler aldığı aşikârdır. Savaşın, Rus kuvvetleri Ukrayna'dan kendi iradeleri ile çekilene veya tamamen püskürtülene kadar süreceği ve bunun da ne zaman gerçekleşeceğini muallak olduğu gerçeği göz önüne alındığında, Rus ekonomisinin gün geçtikçe güç kaybedeceği anlaşılmaktadır. Kaldı ki bu savaşın Rusya'ya günlük maliyetinin yaklaşık 1 milyar Euro olduğu yönündeki analiz ve hesaplamalar da dikkate alındığında ekonomik yaptırımların boyutu ve etkisi daha net bir şekilde görülebilmektedir.

Rusya'ya yönelik tüm yaptırım kalemleri içerisinde denizcilik/taşımacılık sektöründeki yaptırımlar gerek yarattığı etki, gerek denizciliğin Rus petrolünün dünyaya açılması için en elverişli yol olması hasebiyle özel bir önem arz etmektedir. Bu bağlamda, bir AB üyesi olan, dünyanın önde gelen denizci ülkelerinden Yunanistan'ın kanunlarına göre kurulmuş Yunan şirketlerinin AB'nin yaptırım kararlarının aksine Rus gemilerine ve dolayısıyla Moskova hükümetine yardımcı olmaları ise dikkat çekicidir.

Denizcilik ve Petrol Ticaretine Dair Spesifik Yaptırımlar ve Hukuki Zemin

AB'nin Rusya'ya yönelik uyguladığı yaptırımlar arasında denizcilik alanındaki ve petrol ticaretine dair yaptırımlar spesifik bir öneme sahiptir. AB kurumları, Rusya'yı ekonomik olarak izole etmek için bir dizi tedbir almış ve bu kapsamda;

- I) İnsani yardım malzemesi ve ilaç taşıyan gemiler istisna olmak üzere, AB sınırları içerisinde bulunan tüm limanları Rus bayraklı gemilere kapatmış,
- II) Hangi ülke bayrağı altında olursa olsun Rus Gemi Sicili tarafından tasdik edilmiş gemilerin AB limanlarına erişimi yasaklamış,
- III) Avrupalı liman işletmecilerinin Rusya ve üçüncü ülkeler arasındaki petrol ticaretine ilişkin olarak limancılık hizmetleri vermelerini yasaklamış,
- IV) Yaptırımları delmek için gemiden gemiye nakliye süreçlerine girmiş herhangi bir sivil geminin AB limanlarına erişimini durdurmuş,
- V) Navigasyon İzleme Sistemlerini kasıtlı olarak manipüle eden, değiştiren veya kapatan tüm gemilerin de AB limanlarına girişlerini engellemiştir.

Bunlara ilaveten Rus petrolünün ve petrole bağlı yan ürünlerin de ithal edilmesini yasaklayarak Moskova hükümetinin belki de en önemli gelir kaynaklarından birine büyük bir darbe vurmuştur. AB, denizciliğe ve

petrol ticaretine ilişkin bu yaptırımlar ile Rusya'nın Karadeniz'den başlayıp önce Ege, sonra Akdeniz'e, oradan da tüm dünyaya açılan deniz trafiğini ve petrol ticaretini durdurmayı amaçlamış ve bunu da büyük ölçüde başarmıştır. Savaş öncesinde, Rusya'nın ham ve rafine edilmiş petrol ihracatının yarısından çoğunun AB ülkeleri ile yapıldığı ve sadece 2021 yılında Rusya'nın AB'ye 70 milyar Euro tutarında petrol ihraç ettiği dikkate alındığında AB'nin bu yaptırımlarının Rus ekonomisine verdiği zarar daha net bir şekilde görülebilmektedir.

Denizcilik ve petrol ticaretine ilişkin yaptırımların hukuki zemininde ise Avrupa Konseyi'nin hazırladığı ve uygulamakta olduğu 6 Ekim 2022 tarihli 2022/1903, 2022/1904, 2022/1905, 2022/1906, 2022/1907 ve 2022/1908 sayılı Tüzükler yer almaktadır.⁵ İşgalin hemen ardından hazırlanan 2022/263 sayılı Tüzük ile 2014 yılında Kırım'ın ilhak edilmesi ile başlayan ilk yaptırımları ihtiva eden 833/2014 ve 269/2014 sayılı Tüzükler de yerlerini 2022 yılında hazırlanan son ve güncel Tüzüklere bırakmıştır. Denizcilik özelindeki yaptırımları ihtiva eden 2022 tarihli bu Tüzüklerin dışında diğer sektörlerdeki muhtelif yaptırımlar ise yine Konsey tarafından çıkarılan 2022 ve 2023 tarihli başkaca Tüzükler ile icra edilmektedir.

Tüzüklerin hukuk tekniği bakımından en önemli özellikleri ise bu normların tüm AB üyesi ülkeler nezdinde genel uygulama alanına sahip, tüm üye ülkeler için bütünüyle bağlayıcı ve yine tüm üye ülkelerde doğrudan uygulanabilen hukuki tasarruflar olmalarıdır. İç hukuka aktarılmalarına gerek olmayan bu Tüzükler kabul edilmeleri ile birlikte Avrupa hukuki yetki sahasında bulunan her bir ülkede aynı anda yürürlüğe girmekte ve dolayısıyla her bir ülkenin ilgili kurumları için de uyulması zorunlu bir hale gelmektedirler. Dahası Tüzüklerin muhteviyatları yürürlüğe girmeden önceki süreçte öncelikle üye ülkeler tarafından istişare edilmekte ve devamında Avrupa Komisyonu tarafından ilgili kanunlaştırma çalışmaları başlamaktadır. Tüm bu süreçte

de üye ülkeler arasında mutlak bir siyasi ve hukuki konsensusa ihtiyaç duyulduğu muhakkaktır. Hal böyleyken Tüzüklerin, AB üyesi tüm ülkelerin ve de topyekûn bir biçimde AB tüzel kişiliğinin politik ve hukuki duruşunu yansıttığı açık bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Hal böyleyken AB üyesi herhangi bir ülkenin Tüzüklere riayet etmeme gibi bir şansı da söz konusu olmamaktadır.

Ancak AB müktesebatının bu en önemli hukuki enstrümanlarında Rus gemileri ve Rus petrollerine dair son derece açık hükümler bulunduğu halde birlik üyelerinden Yunanistan'da mukim denizcilik şirketleri şaşkıncu bir şekilde yaptırımları ihlal edecek derecede eylemlerde bulunmaktadırlar.

Yunan Şirketlerinin Rusya'ya Yardımları ve AB Yaptırımlarının İhlali

Washington, D.C. merkezli dünyaca ünlü düşünce kuruluşu Amerikan Girişimcilik Enstitüsü'nden Elisabeth Braw ve yine dünyanın en eski ve saygın denizcilik borsalarından olan Lloyd's of London tarafından aktarıldığı üzere, Yunan denizcilik şirketleri 2022 yılının ilk yarısında – 6 Ekim 2022 tarihli tüzükler yürürlüğe girmeden önce– Rus petrollerinin Avrupa'ya ve dünyanın çeşitli bölgelerine nakliyesi için ilk çıkarılan Tüzüklerdeki boşluklardan istifade etmiş ve AB yaptırımlarını hukuken olmasa bile fiilen ihlal edecek şekilde Rus şirketlerine ve Moskova hükümetine yardım etmişlerdir.⁶ 2022 yılının Mayıs ayında Lloyd's of London'ın istihbarat yetkilileri Rusya'nın Ust-Luga, Primorsk, Novorossisk ve St. Petersburg limanlarında olağandışı bir trafik tespit etmiş, ayın 1'i ile 26'sı arasında 200'den fazla tankerin bu limanlardan çıkarak seyrüsefere başladığını ortaya koymuştur. Lloyd's of London'ın aynı raporuna göre bu tankerlerin 58'i hidrokarbon materyallerin taşınmasında uzmanlaşmış, kamu iktisadi teşebbüsü niteliğinde olan ve en büyük Rus denizcilik şirketlerinden biri olarak kabul

edilen Sovcomflot adlı şirkete; 79'u ise muhtelif Yunan şirketlerine aittir. Bu gemiler her ne kadar en eski denizcilik uygulamalarından biri olan ve günümüzde de sıklıkla başvurulan "Kolay Bayrak Uygulaması"⁷ adı altında Liberya Cumhuriyeti, Marshall Adaları Cumhuriyeti ve Panama Cumhuriyeti gibi devletlerin bayraklarını taşımakta iseler de doğrudan Yunan şirketlerin kontrolü altında bulunmaktadır. Yine Lloyd's of London'ın bu raporuna göre aynı ay içerisinde Yunanistan'ın Kalamata ve diğer bir AB üyesi olan Malta Cumhuriyeti'nin ("Malta") Marsaxlokk ile Marsaskala limanlarından kalkan Yunan sahipli 7 büyük petrol tankeri de Karadeniz'deki Rus limanlarından gelen daha küçük tankerlerden aldıkları hidrokarbon yüklerle Uzak Doğu, Güney Asya ve Ortadoğu'daki muhtelif destinasyonlara hareket etmişlerdir. Bu uygulama ise pratikte gemiden gemiye nakliye (*ship-to-ship*) olarak adlandırılmaktadır.

Savaşın etkilerinin oldukça taze olduğu 2022 yılının yaz ve sonbahar dönemlerinde de bu tür uygulamalar devam etmiş ve Rus petrolü Yunan şirketlerin aracılığı ile dünyaya satılmıştır. Ancak Yunan şirketlerin gerçekleştirdikleri bu eylemler tepkisiz kalmamıştır. Başta devlet başkanı Volodimir Zelenski olmak üzere Ukraynalı hükümet yetkilileri bu duruma açık bir tepki vermiş ve bu ticaretin ne AB'nin ne de Yunanistan'ın menfaatine olduğunu ileri sürerek Rusya ile yapılan ticaretin sonlanmasını talep etmişlerdir.⁸ Dahası AB içerisinde Yunanistan'a çeşitli eleştiriler gelmiş ve AB yetkilileri uluslararası basın kuruluşlarına verdikleri demeçlerde Yunan hükümetini denetleme ve düzenleme görevlerini ya tamamen ya da kısmen yerine getirmedikleri gerekçesiyle eleştirmişlerdir.⁹ Tüm bu eleştirilere karşın Yunan Armatörler Birliği Başkanı ve aynı zamanda Yunanistan'ın en ünlü armatörlerinden Melina Travlos da Yunan şirketlerinin eylemlerinin hukuka uygun olduğunu, yerleşik deniz hukuku norm ve teamüllerine uygun hareket ettiklerini iddia ederek yapılan eylemlerin meşruiyetini savunmuştur.¹⁰

Bu tür tartışmaların süregeldiği ortamda uluslararası toplumdan gelen yoğun baskılar sebebiyle de nihayetinde AB somut adımlar atmak durumunda kalmış ve 2022 yılının sonunda önceki sayfada da bahsi geçen Tüzükleri yürürlüğe koymuştur. Bu şekilde denizcilik alanındaki yaptırımların da kapsamı genişletilmiş ve gemiden gemiye nakliye işlemleri başta olmak üzere Yunan şirketlerinin sıklıkla gerçekleştirdiği uygulamalar açıkça yasaklanmıştır. Ancak yürürlüğe giren bu yeni Tüzüklere ve alınan tüm önlemlere rağmen 2023 yılı içerisinde de benzer faaliyetler görülmüş ve Rus petrolü dünyanın dört bir yanına taşınmaya devam edilmiştir. Her ne kadar artan denetimler ve özellikle Brüksel ve Washington D.C.'den gelen tepkiler sebebiyle artık Yunanistan ve Malta'da bulunan limanlarda geçen yıl olduğu gibi gemiden gemiye nakliye yapılamıyorsa da Yunan şirketler Rusya'ya halen yardım etmektedir.¹¹ Günümüzde Rusya'nın Kore

yarımadası yakınlarındaki liman şehri Vladivostok başta olmak üzere civar Rus limanlarından hareket eden, Yunan denizcilik şirketlerine ait olan ve 'Kolay Bayrak' ülkelerinin bayraklarını taşıyan birçok tanker halen Rus petrolünü taşımasını üstlenmektedir. 'Vergi Cenneti' olarak adlandırılan ve şirket kurmanın son derece kolay olduğu ülkelerde kurdukları paravan şirketler üzerinden, uluslararası tanınırlığı olan sigorta klasman kuruluşlarının veri tabanlarında bulunmayan, hurdaya ayrılmayı bekleyen eski gemileri - ki bu gemilere 'hayalet gemi' adı verilmektedir - değerlerinden çok daha fazla tutarlara satın alan bu Yunan sahipli şirketler, kendileriyle organik ticari bağların kurulmasına fırsat vermeksizin Rus petrolünün ihraç edilmesine vesile olmaktadır.¹² Yunan şirketler bu riskli ticarettten olağanüstü bir gelir elde etmekte, mevcut servetlerini katlamakta, kısacası son derece riskli ama bir o kadar da kârlı bir ticaretin parçası haline gelmektedirler.

Yunan Şirketlerin Eylemlerinin Gerekçeleri

Yunan şirketleri, Amerikan, İngiliz ve Avrupalı kamu kurumlarından, sektörel aktörlerden, akademiden ve medyadan, velhasıl uluslararası toplumdan gelen yoğun baskılara rağmen neden halen daha Rusya'ya yardım etmektedir? Bu durumun altında sadece daha fazla kâr elde etme amacı mı vardır, yoksa Yunanlılar Ruslar ile tarihten gelen ilişkileri doğrultusunda ideolojik saiklerle mi hareket etmektedir? Bütün bu sorulara cevap vermek işgalin başladığı ilk günden itibaren Rusya yanlısı adımlar atan bu şirketlerin eylemlerinin mantığını anlamak için elzemdir.

Yunanlılar antik çağlardan beri denizcilikle uğraşan bir millet olmuştur. Günümüzde Yunan denizcilik şirketleri sahip oldukları binlerce gemi ile uluslararası deniz trafiği üzerinde söz sahibi olmaktadır. Dünyanın en kalabalık ve en genç sivil filosuna sahip olan Yunanistan için denizciliğin önemi dün de bugün de tartışılmaz bir noktada yer almaktadır. Dahası Yunanlılar, sahip oldukları denizcilik kültürü ve anlayışından insanlık tarihinin en çalkantılı dönemlerinde dahi ödün vermemiş ve deniz ticaretini her halükarda devam ettirmeye özen göstermişlerdir. Öyle ki Napolyon Savaşları'ndan Kırım Savaşı'na, İspanyol İç Savaşı'ndan Kore Savaşı'na kadar savaşların ve krizlerin vuku bulduğu dönemde Yunan denizcilerin ambargo, boycot ve yaptırımları delme noktasında yerleşik bir geleneği bulunduğundan, tarih boyunca materyalist bir bakış açısına sahip olduklarından bahsedebilmek mümkündür.¹³

Tüm bu hususlar dikkate alındığında Yunanlıların bugün de yine materyalistik bir bakış açısıyla hareket ettiği sonucuna ulaşılmaktadır. Tarih boyunca birçok kereler örneği görülen bu durum günümüzde bir kere daha yaşanmaktadır ki gerçekten de Yunan şirketler Rus petrolü ve diğer hidrokarbon materyallerin ticareti sayesinde günlük 300.000 Euro tutarında bir kâr elde

etmekte olup bu tutar 2022 yılının Ocak ayında tüm Yunan şirketlerinin bir ayda elde ettikleri toplam gelirin dahi 30 katından daha büyük bir miktara karşılık gelmektedir.¹⁴ Dolayısıyla Yunan şirketlerin veya bireysel olarak armatörlerin Rusya'ya, Putin'e veya Ukrayna'nın işgaline özel bir sempati duymalarını gerektirecek bir durumun söz konusu olmadığı, ideolojik bir saik taşımadıkları, politik bir amaç gütmedikleri, bilakis sadece daha fazla para kazanmak, daha fazla kâr elde etmek, birçok şirketin ve ülkenin siyasi baskılardan çekindikleri bir ortamda deyim yerindeyse boş kalan piyasayı ele geçirmek maksadıyla yüzyıllardır yaptıkları şeyi tekrar ettikleri mülahaza edilmektedir.

Yunan Şirketlerin Eylemlerinin Hukuki Açından Değerlendirmesi

'Vergi cenneti' ülkelerde kurulan paravan şirketler üzerinden alınan, sigorta klasman kuruluşlarının veri tabanlarında bulunmayan, hurdaya ayrılmaya yakın eski gemilerin 'kolay bayrak' ülkelerinin bayrakları altında seyrişer yapmaları ve boykot altındaki ürünlerin nakliyelerini gerçekleştirmeleri esasında yıllardır örnekleri görülen bir durumdur. Uzun yıllar boyunca Kuzey Kore'ye, Bolivarçı Venezuela Cumhuriyeti'ne veya Saddam rejimine karşı uygulanan ambargo ve boykotlarda da benzer nakliye süreçleri görülmüş ve bugün olduğu gibi 'hayalet gemiler' kullanılmıştır. Dolayısıyla bugün Rus petrolü için görülen bu süreç esasında denizcilik sektörünün, akademinin ve uluslararası ticari ekosistemin oldukça aşına olduğu bir durumdur.

Ancak 2022 yılının Ekim ayından itibaren yürürlüğe giren ve AB müktesebatının parçası olan hukuki düzenlemeler dikkate alındığında Yunan ve Malta limanlarında yapılan gemiden gemiye nakliye işlemlerinin hukuka uygun görülmesi mümkün değildir. Her ne kadar Melania Travlos ve de Lloyd's of London'ın yayın organı Lloyd's List'in baş editörü Richard Meade¹⁵ Ekim 2022'de yürürlüğe giren Tüzüklerin öncesindeki dönemde Yunan ve Malta limanları ile gemilerinde vuku bulan olayları ve gemiden gemiye nakliye süreçlerini hukuka uygun olarak addetseler de mezkûr Tüzükler bu tür eylemleri doğrudan doğruya yaptırımların kapsamına sokmuştur. Zaten bu nedenle artık Yunan ve Malta limanlarında, artan sıkı denetimler hasebiyle de eskisi gibi süreçler yürütülememekte ve gemiden gemiye nakliye eylemleri görülmemektedir.

Yaptırım, boykot ve ambargo kararlarının hukuki zemininde ise yukarıda da ifade edildiği üzere Tüzükler bulunmaktadır ve bu Tüzükler tüm üye ülkeler için bağlayıcıdır. Tüzükleri uygulamak ve burada öngörülen yaptırım kararlarını tatbik etmek ise üye ülkelerin hükümetlerinin görevidir. Dolayısıyla her ne kadar petrol ticaretini Yunan kanunlarına göre kurulmuş özel denizcilik şirketleri gerçekleştirmekteyse de Atina hükümetinin kendi denizcilik ve limancılık şirketleri

üzerinde denetim ve kontrol yükümlülüklerinin bulunduğu ve Avrupa Konseyi tarafından alınan yaptırım kararlarının uygulanmasını sağlaması gerektiği tartışmasıdır. Ancak Yunan şirketlerin ve armatörlerin Atina hükümetiyle aralarında güçlü bağlar olduğu, bu şirketlerin Yunan gayrisafı milli hasılasına her yıl muazzam miktarlarda katkı sağladığı düşünüldüğünde Yunan kamu kurumlarının bu görevlerini hakkıyla yerine getirip getiremeyecekleri veya Yunan armatörler üzerinde hukuki ve idari bir baskı kurup kuramayacakları oldukça müphem bir hale gelmektedir.

Atina Hükümeti AB Yaptırımlarını Uygulamada Noktasında Samimi midir?

Bu husus, bu bağlamda cevaplanması belki de en zor sorudur. Zira her ne kadar Yunanistan şimdiye kadar BM nezdinde gerçekleştirilen tüm oylamalarda Rusya'nın aleyhine oy kullanmış ve resmi kanallardan Rusya'nın Ukrayna'yı işgalini kınamışsa da fiiliyatta, özellikle de son dönemlerde aksi yönde eylemler sergilemektedir. Şüphesiz bu eylemlerin başında, yukarıda da ifade edildiği üzere, denizcilik ve limancılık şirketleri üzerindeki temel denetim ve kontrol görevlerinin yerine getirilmemesi ve de hâlihazırda yürürlükte olan 11 numaralı yaptırım paketinin görüşüldüğü dönemde (2023 yılının Bahar ayları) bir diğer AB üyesi olan Macaristan ile birlikte yaptırımlar konusunda muhalif yönde görüş bildirmesidir.

Bu noktada Yunanistan'ın muhalif bir tavır takınması ise doğrudan doğruya işbu çalışmanın konusu ile ilgilidir. Öyle ki Kiev hükümeti internet üzerinden yayınlamakta olduğu "The War and Sanctions Database Project" isimli internet sitesi üzerinden (<https://sanctions.nazk.gov.ua/en/>) Rusya'ya doğrudan ve dolaylı yoldan destek veren onlarca yabancı şirketin ve bu şirketlerin yetkililerin isimlerini ifşa etmekte ve bu şirketler aleyhine boykot çağrısı yapmaktadır. Onlarca şirketin isimlerinin yer aldığı bu listede ise 9 şirketi bulunan Çin'in ardından ikinci sırada 5 şirket ile Yunanistan gelmektedir ki bu 5 şirket, Yunanistan'ın en büyük denizcilik şirketlerinden olan ve bu çalışmanın önceki sayfalarında da eylemleri izah edilen; TMS Tankers

Öyle ki Napolyon Savaşları'ndan Kırım Savaşı'na, İspanyol İç Savaşı'ndan Kore Savaşı'na kadar savaşların ve krizlerin vuku bulduğu birçok dönemde Yunan denizcilerin ambargo, boykot ve yaptırımları delme noktasında yerleşik bir geleneği bulunduğundan, tarih boyunca materyalist bir bakış açısına sahip olduklarından bahsedebilmek mümkündür.

Bir yanda muazzam miktarlarda kazanç elde etme fırsatı diğer yanda ise 21.yy'da Avrupa'da yaşanan konvansiyonel bir işgal hareketine destek verme ithamı altında kalınması riski Atina başta olmak üzere bu ülke hükümetlerinin gündemini meşgul etmektedir.

Ltd.; Dynacom Tankers Management Ltd.; Delta Tankers Ltd.; Minerva Marine Inc.; ve Thenamaris Ships Management isimli şirketlerdir.¹⁶

Adı geçen şirketlerin Kiev hükümetinin resmi internet sitesinde isimlerinin ifşa edilmesinin ise hem bu şirketleri hem de bu şirketler sayesinde gayrisafi milli hasılasına katkı yapan Atina hükümetini ziyadesiyle rahatsız ettiği söylenebilir. Zira mezkûr internet sitesi açık bir şekilde bu şirketleri ve farklı ülkelerde daha birçoğunu yaptırımları delmekle itham etmektedir. Bu durum da adı geçen şirketlerin hem prestijlerine büyük bir darbe vurmakta hem de uluslararası borsalarda işlem gören hisselerinin değerini düşürerek bu şirketlere ağır parasal kayıplar verdirmektedir. Tüm bu nedenlerle, Atina hükümeti yaptırım paketinin görüşüldüğü dönemde bu şirketlerin yaptırımları ihlal ettiğine dair açık kanıtların sunulmasını ve de adı geçen şirketlerin Kiev hükümetinin resmi internet sitesinden kaldırılmasını talep etmiş ve bu kanıtlar ibraz edilene kadar da yaptırımları onaylamama kararı almıştır.¹⁷ AB organlarının 11 numaralı yaptırım paketini hazırlamasının temel gerekçesinin daha önceden yürürlüğe girmiş yaptırımların etrafından dolanılmasını, çığnemesini önlemek olması ise esasında Brüksel'in de Yunan şirketlerinin yaptıklarının farkında olduğunun açık bir göstergesidir.

İzleyen süreçte ise AB'nin 11 numaralı yaptırım paketi 23 Haziran 2023 itibarıyla yürürlüğe girmiş olup yukarıda adı geçen 5 Yunan şirketinin isimleri ise halen daha Kiev hükümetinin resmi internet sitesinde ifşa edilmeye devam olunmaktadır. Bu yeni yaptırım paketinde ise yine ticaret, lojistik, denizcilik ve enerji alanlarında yaptırımlar öngörülmüştür. Buna göre Rus petrolü yüklü olduğundan şüphelenilen bütün gemilerin AB limanlarına erişiminin yasaklandığı, gemiden gemiye nakliye yapacak olan gemilerin mutlaka en az 48 saat öncesinde bu eylemlerini bildirmelerinin şart olduğu, rotalarını manipüle eden veya Navigasyon İzleme Sistemlerini kasıtlı olarak kapatan gemilerin de AB limanlarına kabul edilmeyecekleri ifade edilmiştir.

Atina hükümetinin yeni yaptırım paketine onay vermesi ise Brüksel'den ve/veya uluslararası toplumdan aldıkları tepkilerle açıklanabilmektedir. Zira sektörel

aktörlerin, akademinin, uluslararası medya organlarının ve ABD ile Birleşik Krallık istihbarat servislerinin somut kanıtlar sunduğu bu ortamda yaptırımlara daha fazla direnmenin Yunanistan'ın politik duruşunun da sorgulanmasına neden olacağı aşikardır. Tüm bu nedenlerle Yunanistan'ın yeni pakete onay vererek AB'nin ve Batı'nın temel politik güdümünden ayrılmak istemedikleri ve yine yaptırımlar konusunda direnç gösteren bir diğer AB üyesi Macaristan gibi yoğun eleştirilerden kaçınmak istedikleri çıkarımında bulunulabilir.

Sonuç

Rusya'nın Ukrayna'ya karşı başlattığı işgal hareketinin artık sadece Moskova ve Kiev arasındaki bir mesele olmadığı, bilakis Samuel Huntington'un 'Medeniyetler Çatışması' eserinde ortaya koyduğu üzere 'Batı' ve 'Doğu' arasında arasındaki bir sıcak/soğuk savaşın yeni bir versiyonu haline geldiği söylenebilir. İki tarafın destekçileri de birbirlerine hem savaş meydanlarında hem denizlerde hem borsa tahtalarında hem de ticari pazarlarda üstünlük kurma ve zarar verme peşindedir. Yunanistan ve belli bir nispette Malta ya Macaristan gibi ülkelerin ise takındıkları politik tavırlar ise bu durumu daha da içinden çıkılmaz bir hale getirmektedir. Bir yanda muazzam miktarlarda kazanç elde etme fırsatı diğer yanda ise 21.yy'da Avrupa'da yaşanan konvansiyonel bir işgal hareketine destek verme ithamı altında kalınması riski Atina başta olmak üzere bu ülke hükümetlerinin gündemini meşgul etmektedir.

Bununla birlikte uluslararası denizcilik sektörüne yön veren Yunan şirketlerinin yaptırımları ihlal eder nitelikteki eylemlerini devam ettirecekleri ve böylesi kazançlı bir iş kapısını kapatmayacakları da aşikardır. Mevcut uluslararası hukuki sistemin boşluklarından istifade eden Yunan şirketlerin faaliyetlerini sürdürecekleri ve 'hayalet gemiler' sayesinde Rus petrolünü dünyaya satmaya devam edecekleri düşünülmektedir. Bu şirketler arasında uzun yıllardır olduğu gibi bugün de denizciliğin kadim teamüllerinin ve uluslararası hukuki düzenlemelerinin açık noktalarını kullanarak Rus petrolünü taşımayı sürdüreceklerdir. Zira Çin ve Hindistan başta olmak üzere dünyanın enerji ihtiyacı ve petrole olan bağımlılığı ile Yunan şirketlerinin petrol ticaretinden gelecek olan paraya tamahkârlığı sürdükçe Rus petrolünün de dünyanın dört bir yanına taşınmaya devam edileceği anlaşılmaktadır. AB yeni yaptırım kararları aldıkça, Tüzükler yayınladıkça, hukuki bir altyapı tesis ettikçe bu ticaretin daha da zorlaşacağı kaçınılmazdır. Ancak 'hayalet gemiler' veyahut başkaca bir yöntem vasıtasıyla her zaman için 'etik olmasa bile normlara uygun' başkaca yollar kullanılarak yaptırımların delineceği tahmin edilmektedir.

Ancak bütün bu çıkarımlar ışığında hem Atina'nın hem de Brüksel'in birtakım zorluklarla karşılaşacağı ise

kuvvetle muhtemeldir. Öyle ki Brüksel, Yunanistan ve belli bir oranda Macaristan'ın bugün gösterdiği direncin daha sertlikle gelecekte de karşı karşıya kalabilecektir ki bu durum AB kurumlarının da etkinliğinin, bütünlüğünün ve gücünün sorgulanmasını beraberinde getirecektir. Dahası bu tür direnç girişimlerine karşı sert tepkiler verilmesi veya başkaca yaptırımlar öngörülmesi Yunanistan veya Macaristan gibi ülkeleri Rusya, Çin veya Hindistan ile daha da yakınlaştırabilecektir. Yunanistan için de mevcut tablo birçok zorluğu içerisinde barındırmaktadır. Atina hükümeti her ne kadar şirketlerinin ve dolayısıyla Yunan ekonomisinin akıbetini düşünmekte ise de AB'nin bir üyesi, Batı dünyasının da bir parçası olarak kalmaya devam etmek isteyecektir. Zira AB'nin ve Batı dünyasının ekonomik, politik ve askeri gücü, esasında Yunanistan için de bir güven kaynağıdır ve Atina hükümeti 1981 yılından beri üyesi olduğu

AB'nin getirdiği kazanımları Rusya için feda edecek bir durumda değildir. Dolayısıyla Yunanistan'ın AB'nin eylemlerinden rahatsızlık duyduğu hususlar var ise de – olağanüstü gelişmelerin yaşanmadığı veya mücbir sebeplerin bulunmadığı bir ortamda– Rusya'dan yana açık bir siyasi tavır içerişine girmeyeceği düşünülmektedir.

Sonuç olarak, AB kurumlarının da Yunanistan'ın da ve Yunan denizcilik şirketlerinin de önlerinde çok bilinmeyenli bir denklem olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Her bir taraf bundan sonraki hamlelerini çok dikkatli bir şekilde gözeterek yapmalı ve sadece politik değil aynı zamanda hukuki, ekonomik, sosyo-kültürel ve sektörel dinamikleri de göz önüne alarak kendilerine hem hukuka, hem de vicdani ve etik değerlere uygun bir yol haritası çizmeleri gerektiği sonucuna ulaşılmaktadır.

Sonnotlar

- 1 Tomlinson, L.Y. & Wehner, G. (2023, May 21) "Russian Invasion Kills 42K Ukrainian Civilians Since Start of War, US Officials Say", *Fox News*, <https://www.foxnews.com/world/russian-invasion-kills-42k-ukrainian-civilians-since-start-war-us-officials-say>
- 2 Putin, V. (2021) "On the Historical Unity of Russians and Ukrainians", *Kremlin*, <http://en.kremlin.ru/events/president/news/66181>
- 3 McDougall, C. (2023) "The Imperative of Prosecuting Crimes of Aggression Committed against Ukraine" *Journal of Conflict and Security Law*, 28 (2), 203-230
- 4 European Council (2023, June 26) EU Sanctions against Russia explained, <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/sanctions/restrictive-measures-against-russia-over-ukraine/sanctions-against-russia-explained/#sanctions>
- 5 Adı geçen Tüzüklerin tam metinlerine erişmek için aşağıdaki link kullanılabilir: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=OJ:L:2022:259I:FULL&from=EN>
- 6 Braw, E. (2022, November 23) "How Greek Companies and Ghost Ships Are Helping Russia", *Foreign Policy*, <https://foreignpolicy.com/2022/11/23/how-greek-companies-and-ghost-ships-are-helping-russia/>; Wallace, J. & Paris, C. (2023, May 4) "The 'Bad Boy' of Shipping Cashes In on Russian Oil", *The Wall Street Journal*, <https://www.wsj.com/articles/the-bad-boy-of-shipping-cashes-in-on-russian-oil-4668c238>
- 7 Kolay Bayrak Uygulaması (Flag of Convenience) antik kökenleri Roma İmparatorluğuna kadar giden bir uygulamadır. Buna göre bir armatör gemisini vatanında olduğu ya da şirketinin kurulduğu ülkenin kanunlarına göre değil ancak birtakım hukuki, ekonomik ve diplomatik kolaylıklardan istifade etmek adına ulusal sicillerini genel kullanıma açan, daha hafif kayıt şartları talep eden, vergi vb. avantajlar teklif eden başka ülkelerin sicillerine kaydetmektedir. Bu uygulamadan armatörler de Kolay Bayrak Ülkeleri de önemli kazanımlar elde etmektedir. Uygulamanın müspet olduğu gibi menfi yönleri de bulunmakta olup konu akademik, hukuki, politik ve sektörel çevrelerde sıklıkla tartışılmaktadır. Günümüzde tüm dünyadaki ticari gemilerin %75'inden fazlası bu uygulama kapsamında 'Kolay Bayrak' altında seyirüsefer yapmaktadır.
- 8 Anadolu Ajansı (2022, July 24) "Greek Tankers Continue to Transport Russian Oil As War Rages: Report", <https://www.aa.com.tr/en/energy/oil/greek-tankers-continue-to-transport-russian-oil-as-war-rages-report/35890>
- 9 Baczynska, G. (2023, January 11) "Greece, Malta Lag in Sanctioned Russian Assets – EU", *Reuters*, <https://www.reuters.com/world/europe/greece-malta-lag-behind-sanctioning-russian-assets-eu-2023-01-11/>
- 10 Papachristou, H. (2022, June, 10) " 'Nothing Illegal': UGS Chief Responds to Criticism on Greeks and Russian Oil", *TradeWinds*, <https://www.tradewindsnews.com/tankers/-nothing-illegal-ugs-chief-responds-to-criticism-on-greeks-and-russian-oil/2-1-1235755>
- 11 Gavin, G. (2023, May 23) "Fight Against 'Shadow Fleet' Shipping Russian Oil Takes EU into Uncharted Waters", *Politico*, <https://www.politico.eu/article/russia-shadow-fleet-eu-sanction-ukraine-war-oil/>
- 12 Malsin, J. (2023, August 18) "The Ghost Fleet Helping Russia Evade Sanctions and Pursue Its War in Ukraine", *The Wall Street Journal*, <https://www.wsj.com/business/energy-oil/the-ghost-fleet-helping-russia-evade-sanctions-and-pursue-its-war-in-ukraine-19e77a0c>
- 13 Harlaftis, G. (1997) *A History of Greek-Owned Shipping: The Making of an International Tramp Fleet, 1830 to the Present Day*, Routledge: New York
- 14 Pledge Times (2022, August 25) "Greek Shipowners Rush to Transport Russian Oil Before European Sanctions Are Applied", <https://pledgetimes.com/greek-shipowners-rush-to-transport-russian-oil-before-european-sanctions-are-applied/>
- 15 Braw, E. (2022, November 23) "How Greek Companies and Ghost Ships Are Helping Russia", *Foreign Policy*, <https://foreignpolicy.com/2022/11/23/how-greek-companies-and-ghost-ships-are-helping-russia/>
- 16 Government of Ukraine (2023) International Sponsors of War, <https://sanctions.nazk.gov.ua/en/boycott/>
- 17 Moens, B., Barigazzi, J. & Kijewski, L. (2023, May 26) "New Sanctions Against Russia Stuck in Limbo over Greek-Hungarian Protest", *Politico*, <https://www.politico.eu/article/new-sanctions-against-russia-stuck-limbo-greece-hungary-protest-ukraine-war/>

ENERGY RESOURCE POTENTIAL OF KAZAKHSTAN, WITH PARTICULAR ATTENTION TO THE PERIOD FOLLOWING THE 2014 UKRAINIAN CRISIS

The annexation of Crimea by Russia in 2014 has been a significant geopolitical event and Kazakhstan, like many other countries, has expressed its concern and criticisms of the violation of Ukraine's territorial integrity.

Dávid Biró

PhD Candidate, Department of Modern and Contemporary History, Eötvös Loránd University, Budapest, Hungary

Róbert Vén

Certified Electrical Engineer; Economist, Budapest, Hungary

The Crimean crisis that unfolded in 2014 had a significant impact not only on the geopolitics of Central and Eastern Europe. This crisis also had significant effects on the global level, especially in terms of energy security. In this new international situation, Kazakhstan's role seems to be increasingly valued, especially in the field of the country's potential as an energy producer. The EU had to find a solution to overcome its energy dependency on Russia, and it seems that Astana will have a big role in this in the future. That is why this article reviews how Kazakhstan's foreign policy has changed in the last decade and what geopolitical challenges must be overcome in order for the country to use its energy resources as efficiently as possible in this new geopolitical environment.

Kazakh Foreign Policy after the Annexation of Crimea in 2014

The annexation of Crimea by Russia in 2014 has been a significant geopolitical event and Kazakhstan, like

many other countries, has expressed its concern and criticisms of the violation of Ukraine's territorial integrity.¹ Astana's foreign policy has generally been characterized by a commitment to maintaining good relations with its neighbors, including Russia, while also pursuing a multi-vector foreign policy² that seeks balanced relations with major global powers such as Russia, China, the United States, and European countries, as well as Türkiye.³ After the annexation of Crimea, Kazakhstan, as a member of international organizations like the United Nations (UN) and the Organization for Security and Cooperation in Europe (OSCE), expressed its support for the principles of sovereignty, territorial integrity, and non-interference in the affairs of other states. Kazakhstan did not endorse or recognize Russia's annexation of Crimea and supported the peaceful resolution of this conflict between Kyiv and Moscow.⁴ That crisis raised security concerns for Astana and other neighboring countries in the wider neighborhood. Like other Central Asian states, Kazakhstan was concerned about the potential spillover of instability from Ukraine, as well as the precedent set by Russia's actions in Crimea. For this reason, we would like to focus on two important foreign policy directions,

Kazakhstan's relations with Russia and the European Union.

The Transformation of Kazakh-Russian Relations in the Last Decade

Kazakhstan expressed concern over the violation of Ukraine's territorial integrity while trying to maintain a balanced and pragmatic relationship with Russia. This situation prompted Astana to reassess its foreign policy and security posture. It highlighted the importance of diversifying its international partnerships and reducing dependence on any single country. Kazakhstan sought to strengthen its relations with other global players, such as China, the United States, and European countries.⁵

Russia is a major trading partner for Astana. Energy resources, particularly oil and gas, play a significant role in their economic relationship. Kazakhstan, as world's largest landlocked country, uses Russia's infrastructure to export its oil at a time of Western-imposed price caps and a ban on sea-borne Russian oil purchases over its actions in Ukraine. Moscow has been a destination for Kazakh oil exports, and there have been discussions about expanding energy infrastructure and cooperation. The two countries have cooperated on regional security issues, including efforts to combat terrorism and extremism in

Central Asia.⁶ Astana also benefits from the transit of its goods through the Russian territory. It should also be underlined that the two countries participate in joint military exercises and security dialogues.

Kazakhstan and Russia, in general, have maintained positive political relations, with high-level meetings and diplomatic engagements. However, there have been occasional differences of opinion on various international issues. The annexation of Crimea by Russia in 2014 and the ongoing conflict in eastern Ukraine strained relations between Astana and Moscow to some extent.⁷ Astana, as a supporter of the principles of territorial integrity and non-interference, expressed concern over these developments while also trying to maintain a balanced stance given its close ties with Moscow.⁸ Kazakhstan, as an energy producer, carefully observed how the Ukrainian crisis affected regional energy dynamics. It considered the potential impact on energy transit routes and export options, particularly as it sought to expand its energy exports to global markets.

As a non-permanent member of the United Nations Security Council (UNSC) during the crisis, Astana supported diplomatic efforts to find a peaceful resolution to the conflict in Ukraine.⁹ It participated in international negotiations and discussions aimed at ending the conflict. The Ukrainian crisis underscored the importance of re-

The annexation of Crimea by Russia in 2014 and the ongoing conflict in eastern Ukraine strained relations between Astana and Moscow to some extent.

gional security cooperation in Central Asia. Kazakhstan, along with other Central Asian states, sought to enhance its security measures and engage in regional dialogues to address common security challenges.¹⁰ Astana aimed to protect its sovereignty and security while maintaining its strategic interests and partnerships in the region. The crisis also prompted the country to play a more active role in regional and international diplomacy to address security challenges. Kassym-Jomart Tokayev, the second president of Kazakhstan, has been in power since March 2019. After coming to power, the president had to deal with numerous domestic political and ethnic crises. Russia's invasion of Ukraine came as an additional shock for Kazakhstan, which had already experienced serious domestic unrest in January 2022.¹¹ Astana has consistently distanced itself from Moscow's aggression and diversified its relationships with various countries, while preserving its bilateral relationship with Moscow. The EU has shown interest in engaging more with Kazakhstan. It can help the country to overcome this critical juncture by encouraging and supporting its genuine domestic transformation. In a public discussion with Vladimir Putin at the St. Petersburg International Economic Forum in June 2022, Tokayev made it very clear that his country remained committed to the principle of territorial integrity and therefore would not recognize the 'quasi-states' of Donetsk and Luhansk.¹²

So it seems that the relationship between Moscow and Astana is still important and strong, but it has changed significantly since the Crimean crisis. Kazakhstan is striving to develop a foreign policy that is much more independent and less dependent on Russia, the biggest asset of which lies in the country's energy reserves. That is why it is important to look at how the country's foreign relations with the EU developed during this period.

The Relationship between Kazakhstan and the EU after 2014

Astana has maintained a significant relationship with the European Union (EU), particularly in the context of energy policy. There are some key points regarding the relationship between Astana and the EU in terms of energy policy after 2014, because the aim of the new EU strategy on Central Asia is to build stronger, modern, and broad partnerships with CA countries. In December 2015,

Kazakhstan and the EU signed the Enhanced Partnership and Cooperation Agreement (EPCA).¹³ The agreement replaced the previous Cooperation and Partnership Agreement, which had regulated bilateral relations since 1999. Kazakhstan and the EU have been building close and mutually beneficial relations for decades.¹⁴ The EU and Astana have had a long-standing energy partnership that includes cooperation in the areas of energy security, energy efficiency, and the promotion of sustainable energy sources. The EU seeks to diversify its energy sources and reduce its dependency on Russian energy, and Kazakhstan's energy resources play a role in achieving these goals.¹⁵

The European Union has been interested in securing stable energy supplies from Kazakhstan to reduce its reliance on traditional suppliers like Russia. The EU has been supportive of the idea of constructing a Trans-Caspian Pipeline to transport natural gas from Kazakhstan (and potentially Turkmenistan) to Europe via the Caspian Sea and the Southern Gas Corridor. This project has faced various geopolitical and legal challenges, including disputes with Russia and Iran over the Caspian Sea's legal status. Nevertheless, the EU has expressed its interest in facilitating such a project to enhance its energy security.¹⁶

The EU has supported Astana's efforts to improve energy efficiency and promote renewable energy sources. This includes technical assistance, investments, and collaboration on projects aimed at reducing energy consumption and increasing the share of renewables in Kazakhstan's energy mix.¹⁷ Astana has undertaken legislative and regulatory reforms in the energy sector to align its practices with EU standards. These reforms are intended to enhance transparency, competitiveness, and sustainability in the energy sector, making it more attractive to European investors and partners.¹⁸

After reviewing the two defining foreign policy directions, we must examine the most important factors and changes in the Kazakh energy sector, which can be important keys for building future relations and can determine Astana's future ideas. It will become apparent that the Kazakh economy does not rely solely on oil and natural gas reserves, but that important developments are taking place in other areas of the energy sector as well.

Kazakh Economy: The Past and the Future Goals

Every natural resource that we are discussing in the following is going to be examined through the eyeglasses of energy (electricity) production.

After the collapse of the Soviet Union Kazakhstan's economy – as the other post-soviet countries – suffered for years. Kazakhstan was one favorable country among

foreign investors, and due to these investments, the country's economy started to grow. In the past decades, Astana tried to improve itself by adopting international standards for the production, financial, and administrative sectors. Despite all of the efforts from the government, the Kazakh economy remained highly dependent on the coal and the oil sector.¹⁹

The Kazakh government also recognized the challenges that the 21st century sets up for countries all around the globe. In 2013 Astana drew up its plan to reach the 'green goals.' Based on this in 2013 the *"Concept for Transition to the Green Economy in Kazakhstan"* was adopted. The concept behind the document is to help the economy move from the hydrocarbon resource-based model to a more sustainable and environmentally friendly one. The following are some cornerstones from the document:

- diversification of the economy (reduce oil, coal, and gas revenue dependence);
- improve energy efficiency and the renewable energy sector;
- encourage and improve eco-friendly infrastructure and sustainable transportation system;
- sustainable agriculture (better water management, reduction of chemicals);
- green finance and investments (attracting investments in "green projects").²⁰

Overall this Green Economy Concept drew a picture of the future Kazakh economy till 2050²¹ to prepare Kazakhstan to comply with the Paris Agreement and the Kyoto Protocol. Astana aimed to achieve reduce the GHG emission to 15% below the 1991 level by 2030 and to make the Country carbon neutral by 2060.²²

Power Generation, Green Goals, and Energy Flexibility

Most of the power generations are based on rotation, which means by burning coal, gas or using nuclear power, usually steam is generated which spins the turbines and these turbines by spinning in an electromagnetic field will generate electricity. Regarding hydropower plants, the water spins the turbine, and at wind power, the wind spins it. Solar power differs from this logic.

Kazakhstan's total energy production in 2021 was 111 TWh.²³ In the country the coal-fired power plants (2022) gave ca. 60,1% of the electricity production, gas-fired 28,5%, and renewable sources 11,3% (mainly hydropower plants with 8,1% and the rest are solar, wind, and biogas).²⁴

Kazakhstan's goal is to reduce its carbon footprint and create a sustainable and greener power generation system. In order to reach this goal, 50% of the energy production must come from alternative and renewable energy sources, for example from solar, wind, hydro, and nuclear plants.²⁵ In the short term Astana expects that regarding power generation the renewable electricity supply will reach 15% by 2030 and coal will decrease to 40% while gas will increase to 38%.²⁶

In order to reach these goals the Kazakh government needs to take a few points into account. Renewable energy resources such as sun, wind, and hydro do not constantly supply power source due to the volatility of the weather. Besides the weather, the actual season also has an impact on energy production. In order to ensure the stability of the power supply few main steps must be realized to create a flexible system that can adapt more or less to the circumstances. For instance:

- Nuclear power plants are essential for commercial power generation. These power plants with the proper technology can ensure a clean and reliable power source instead of coal. Nuclear plants' GHG emissions and the caused mortality are significantly lower than coal- or gas-fired plants.²⁷ These power plants are mainly to supply power for the baseload so they are very little flexible, but much "greener" than the coal-fired power plants, which aren't flexible as well.
- More gas-fired power plants are needed. In general, the coal-fired or nuclear power plants supply power to ensure the baseload. They need several hours or days till they can start generating electricity. Unlike these power plants, gas turbines are more flexible, since the modern ones can be ready to produce electricity within 30 minutes.²⁸ Therefore due to the flexibility of the gas-fired plants, they are useful for managing and balancing the oscillation of the ratio of power production and power consumption.
- Thirdly the Kazakh power grid system must be developed and the interconnection within the co-

Kazakhstan's goal is to reduce its carbon footprint and create a sustainable and greener power generation system. In order to reach this goal, 50% of the energy production must come from alternative and renewable energy sources, for example from solar, wind, hydro, and nuclear plants.

2. Map Kazakhstan's oil field and supply routes (European Parliament, *Kazakhstan: Selected trade and economic issues*, 14)³⁷

untry with different regions and with other countries must be built out or improved. This will ensure that in case of power overproduction or underproduction, the regions among each other or Kazakhstan with other countries will be able to import or export electricity. Not to mention the inefficiency of the Kazakh grid system and the huge losses in the network.²⁹

- Fourthly the potential in hydro, solar, and wind should be exploited properly in a bigger volume. This topic will be introduced later on.

Kazakhstan's Energy Potential

Coal

Kazakhstan has one of the biggest coal reserves in the world. Based on his resources, the country generates 60% of its electricity from coal-fired power plants. This is still a living trend even in highly developed Western countries, but the Kazakh power plants are more inefficient and obsolete. The coal-fired power plants are playing an outstanding role in the country's carbon footprint since their CO₂ and SO₂ emissions are highly considerable. The government's goal is to improve technology and shrink the share of the coal-burning power plants' role in power generation to reduce GHG emissions.³⁰

Although the Kazakh coal reserves are the 10th largest in the world (33,7 billion tonnes, 2,4% of the world reserves),³¹ the quality is not the best; because of high ash, sulfur, and moisture content, heating value of the Kazakh

coal is relatively low.³² Despite this, coal mining is still ongoing in high volume, and 20% of the produced coal is exported, mainly to Russia (86%) and the rest mostly to the former Soviet Union States (12%) and to China (1%).³³

According to estimates, coal is going to remain the main energy source in the country in the long run. Currently, its share in energy production is 60,1%, but this is expected to decline to 40% by 2030. Kazakhstan is expecting to increase coal export, but this hides challenges because other countries – as Kazakhstan does – try to reduce their carbon footprint by using environmental-friendly technology instead of the “old type of power plants”.³⁴

Oil and Natural Gas

Kazakhstan's oil reserves are globally at the 12th place and its gas is the 20th place in the world.³⁵ The main oil export route for Kazakhstan is the CPC (Caspian Pipeline Consortium), which transits to Russia, but the Kazakhstan-China Pipeline and Kenkiyak-Atyrau Pipeline also need to be mentioned, although their volume is significantly lower than the CPC's.³⁶ Besides these pipelines the Kazakh oil can reach the BTC (Baku-Tbilis-Ceyhan) pipeline via sea, where it can be transferred to Türkiye and towards the EU.

The country is among the 20 countries with the most natural gas reserves, which Kazakhstan reached ca. 3,8 trillion cubic meters.³⁸ Although Kazakhstan's natural gas

production is quite big on a global scale, most of the natural gas production is the byproduct of oil exploitation. In 2020 gas production reached 55.1 bcm (billion cubic meters), but ca. 31% of this was reinjected into the ground in order to help further oil production. 14% of the gas was used on-site by the producer companies for power generation and the rest (51%) was sent for processing. The government expects an increase in gas production, it counts yearly with 87,1 bcm by 2030.³⁹

Because of the current international energy market situation and the increasing domestic gas consumption in Kazakhstan, it became urgent for the country to incentivize commercial gas production and supply.

Uranium and Nuclear Power

Kazakhstan possesses the biggest uranium resource (37% of the global resource) and it is also the main uranium producer in the world. In 2020, its output was 19.500 tons, which gave the 2/5 of the world's production.⁴⁰ Despite Kazakhstan's huge uranium output and reserves and furthermore its experience in nuclear power research, the country does not operate any commercial nuclear power plant. One main background regarding this oddity is the public sentiment towards nuclear power. This remains from the soviet era when several nuclear weapons were tested in the Kazakh area of Semey. At that time and also nowadays several million people were exposed to radiation, not to mention the contaminated soil and water.⁴¹

Kazakhstan has research reactors in operation and the country also has its Institute of Nuclear Physics (INP). The Kazakh institutes are in close cooperation with the Atomic Energy Agency of Japan and with institutes from France and Russia. Also, there are five universities in the

According to the Kazakh Ministry of Energy, in 2022 there were 130 renewable energy facilities in Kazakhstan, and their total capacity reached 2400 MW.

country where nuclear physics or nuclear power engineering can be studied.⁴²

The main step regarding a possible nuclear power plant was when the president, Tokayev declared on 03.09.2021 that it is high time to give Kazakhstan a nuclear power plant.⁴³ The two planned nuclear reactors' capacity is going to be between 1000-1200 MW in order to support the baseload. According to Mr. Timur Zhan- tikin, the CEO of KNPP, if the supplier is selected in 2023 then the feasibility study is going to be finished in 2025. After the government's examination, the construction can be started.⁴⁴

Renewable Sources

Kazakhstan's total renewable energy was around 12,2 TWh (11%). The main source is hydropower plants. Although the country currently has a small renewable energy capacity it has considerable potential.

The technically feasible wind energy potential is around 920 TWh/year. The best areas are near the Caspian Sea and in the northern and southern parts of the country.⁴⁵

The estimated hydropower capacity is around 170 TWh/year, but only 62 TWh/year is technically feasible and only 30 TWh/year is economically feasible. The ave-

average age of hydropower plants is 36.5 years. Between 2020-2030 the country plans to expand its hydropower plant capacity by 3300 MW.⁴⁶

The solar energy potential is around 2,5 TWh. Kazakhstan's annual sunshine is around 2200-3000 hours. The received sunshine differs in each region. In the northern region, the land receives around 2000 hours of sunshine, but in the southern areas, this number increases to around 2900 hours yearly. The electricity which could be generated by this would be enough to provide enough electricity to supply the southern part of the country. Although 50% of the country's territory is suitable for solar power plant installation, solar energy production is still very little compared to other renewable energy sources.⁴⁷

According to the Kazakh Ministry of Energy, in 2022 there were 130 renewable energy facilities in Kazakhstan, and their total capacity reached 2400 MW. This potential contains 46 wind farms, 44 solar plants 37 hydro power plants, and 3 biomass power plants. In 2023 Kazakhstan is going to start further 15 facilities with a capacity of 276 MW.⁴⁸

Although the resources are given, the country suffers from the lack of modern technology and know-how.

For renewable energy, Astana needed to find investors. In 2018 the auctions system was introduced. In this competitive bidding system, renewable energy investors submit proposals to win contracts for supplying electricity to the power grid. In this process each developer or investor can bid a price for 1 kWh of green energy production and the lowest offer will win each auction.⁴⁹ With this process, the government tries to decentralize renewable energy production.

Kazakhstan's Future Energy Relationship with the EU

Kazakhstan already has a strong relationship with the post-soviet countries, therefore now we will concentrate on its relations and opportunities with the European Union.

The EU and Kazakhstan had already established diplomatic relations at the beginning of the 1990s. In 1995 the two sides had signed the "Partnership and Cooperation Agreement." This partnership was improved in 2015 when they signed the "*Enhanced Partnership and Cooperation Agreement (EPCA)*" which regulates the trading and economic relations between them. With this agreement, the EU became the main trading partner of the country. In numbers, this means that 40% of the Kazakh export's goes to the EU but in return, the European states became the main investors in Kazakhstan.⁵⁰

Oil is the main resource that Kazakhstan exports to the EU. Between 2000 and 2022 the main export from the country to EU was the crude oil. Between 2011 and 2014, it hit its peak (it was ca. 28-30 billion USD), but after the Russian invasion of Ukraine the volume of oil trading started increasing and in 2022 it reached 25,3 billion USD.⁵¹

In May 2022 EU and Kazakhstan signed a Memorandum of Understanding. This document strengthens the strategic partnership between the two parties. On one side this agreement tries to ensure the EU's access to raw and refined materials in the view of sustainability. On the other side, the EU offers Kazakhstan further EU investment and cooperation in geological exploration, and research and innovation. The agreement's goal is also to develop renewable hydrogen production and create battery value chains. These are essential not only for the EU's energy security, but also for Kazakhstan and the EU's green and digital transformation and decarbonization. The agreement is based on the previous EPCA.⁵²

The raw materials are important for the EU. These are inevitable materials in wind turbine production, battery (lithium, cobalt), and semiconductor production (polysilicon). Batteries are crucial for energy transition, energy storage, and green transport. Green hydrogen is one of the main fundamentals of decarbonization.⁵³

Conclusion

In the beginning of the 1990s, Kazakhstan had to deal with many difficulties and challenges. But at the end of this period perhaps the most important decade in the history of Kazakhstan's independence began. Due to the country's geopolitical features, it has to deal with many difficulties and challenges. At the end, Astana can be a huge winner in the reorganization taking place in the world.

Kazakhstan needs to battle with huge challenges to reach its green goals. Anyhow the country recognized in time the difficulties and the unsustainability of its current economic system. Kazakhstan has enormous natural resources and with that, it could be able to speed up the required changes. The country's resources are considerable and offer everything that is needed to base the country on new, sustainable, and environment-friendly soil.

Although the resources are given, the country suffers from the lack of modern technology and know-how. The European Union stepped up in the previous decades as one of the main trading partners and investors, offering the know-how and technology for the country and it asks for raw materials and raw resources. So far, a good example in complementarity for the two partners.

Endnotes

- 1 "Kazakhstan Responds to Ukraine Crisis," Refworld. Accessed September 8, 2023. Retrieved from: <https://www.refworld.org/docid/5332b98b4.html>
- 2 Rico Isaacs. "Russia-Kazakhstan Relations and the Tokayev-Nazarbayev Tandem," *Russian Analytical Digest*. 2020; No. 248, 6 March. p. 3.
- 3 Nargis Kassenova. "Between Scylla and Charybdis: Kazakhstan Foreign Policy in Pursuit of a New Equilibrium," *Central Asia-Caucasus Institute & Silk Road Studies Program, Joint Center*. 2022. p. 1.
- 4 Shaun Walker. "Annexation of Crimea has magnified divisions inside Kazakhstan," *The Guardian*. Accessed September 8, 2023. Retrieved from: <https://www.theguardian.com/world/2015/may/03/annexation-of-crimea-magnified-divisions-inside-kazakhstan>
- 5 Nikola Mikovic. "Russia's ally Kazakhstan turns eyes to the West," *The Interpreter*. Accessed September 8, 2023. Retrieved from: <https://www.lowyinstitute.org/the-interpreter/russia-s-ally-kazakhstan-turns-eyes-west>
- 6 Mariya Omelicheva. "Kazakhstan-Russia Relations in the Wake of the January Unrest," *Russian Analytical Digest*. 2022, No. 278. pp. 10-11.
- 7 Kaan Diyarbakırloğlu - Süreyya Yiğit. "Kazakh Multi Vector Foreign Policy in Action.," *Alternatives: Turkish Journal of International Relations*. 2014, Vol. 13, No.4, Winter. p. 72.
- 8 "Blinken Starts Asia Trip With Promise Of New Aid To Central Asia," *Radio Free Europe/Radio Liberty*. Accessed September 8, 2023. Retrieved from: <https://www.rferl.org/a/kazakhstan-us-blinken-meeting/32291409.html>
- 9 "Speech by the President of Kazakhstan Kassym-Jomart Tokayev at the General Debate of the 77th session of the UN General Assembly," *The Republic of Kazakhstan*. Accessed September 8, 2023. Retrieved from: <https://www.akorda.kz/en/speech-by-the-president-of-kazakhstan-kassym-jomart-tokayev-at-the-general-debate-of-the-77th-session-of-the-un-general-assembly-2082327>
- 10 Marie Dumoulin. "Steppe change: How Russia's war on Ukraine is reshaping Kazakhstan," *European Council on Foreign Relations*. April, 2023. p. 9.
- 11 Svante E. Cornell. "Learning from Kazakhstan's January Crisis," *Central Asia-Caucasus Institute & Silk Road Studies Program, Joint Center*. Accessed October 2, 2023. Retrieved from: <https://www.cacianalyst.org/resources/pdf/220418-FT-Kazakhstan.pdf>
- 12 "Putin Gets Unexpected Pushback From Ally Over War in Ukraine," *Bloomberg News*. Accessed September 8, 2023. Retrieved from: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2022-06-17/putin-says-russia-can-survive-sanctions-crows-west-suffers-more#xj4y7vzkg>
- 13 "Council Decision (EU) 2016/123 of 26 October 2015," *Official Journal of the European Union*. 2016, Volume 59, 4 February.
- 14 Yesdauletov, Aitmukhanbet et al. "A new stage of relations between the European union and Kazakhstan: Europeanization process," *Astra Salvensis*. 5(10), 2017. p.1.

- 15 Carole Nakhle. "Kazakhstan and the EU: Common interest in energy security." Geopolitical Intelligence Services. Accessed September 8, 2023. Retrieved from: <https://www.gisreportsonline.com/t/eu-energy-security/>
- 16 Carole Nakhle. "Kazakhstan and the EU: Common interest in energy security." Geopolitical Intelligence Services. Accessed September 8, 2023. Retrieved from: <https://www.gisreportsonline.com/t/eu-energy-security/>
- 17 "Renewable energy sources to account for 15% of Kazakhstan energy balance by 2030 — Alikhan Smailov," *The Press Service of the Government of the Republic of Kazakhstan*. Accessed September 8, 2023. Retrieved from: <https://primeminister.kz/en/news/renewable-energy-sources-to-account-for-15-of-kazakhstan-energy-balance-by-2030-alikhan-smailov-24599>
- 18 "EU-Kazakhstan strategic partnership becomes operational," European Commission. Accessed September 8, 2023. Retrieved from: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_23_2815
- 19 Pier Paolo Raimondi. "Central Asia Oil and Gas Industry – The External Powers" Energy Interests in Kazakhstan, Turkmenistan and Uzbekistan," *Working Paper* 006.2019, Fodanzione Eni Enrico Mattei, 2019, p. 26.
- 20 Concept for Transition to the Republic of Kazakhstan to Green Economy, *Decree of the President of the Republic of Kazakhstan*, May 30, 2013. Accessed August 22, 2023. Retrieved from <https://policy.asiapacificenergy.org/sites/default/files/Concept%20on%20Transition%20towards%20Green%20Economy%20until%202050%20%28EN%29.pdf>
- 21 Kazakhstan 2022 Energy Sector Review, *International Energy Agency*, 2022, p. 11.
- 22 Kazakhstan 2022 Energy Sector Review, *International Energy Agency*, 2022, pp. 15-16.
- 23 Kazakhstan 2022 Energy Sector Review, *International Energy Agency*, 2022, p. 71.
- 24 "Distribution of electricity generation in Kazakhstan in 2022," Statista.com. Accessed August 26, 2023. Retrieved from <https://www.statista.com/statistics/1236339/kazakhstan-distribution-of-electricity-production-by-source/>
- 25 Concept for Transition to the Republic of Kazakhstan to Green Economy, Decree of the President of the Republic of Kazakhstan, May 30, 2013. p. 36
- 26 Kazakhstan 2022 Energy Sector Review, *International Energy Agency*, 2022, pp. 73-74.
- 27 Pushker, A. Kharecha and James E. Hanse. "Prevented Mortality and Greenhouse Gas Emissions from Historical and Projected Nuclear Power" *Environmental Science & Technology*, 2013, p. 4891-4893. Accessed August 26, 2023. Retrieved from: https://pubs.giss.nasa.gov/docs/2013/2013_Kharecha_kh05000e.pdf
- 28 Flexibility in conventional power plants. Innovation Landscape Brief, *International Renewable Energy Agency* 2019, p. 9.
- 29 The National Energy Report 2021, *Kazenergy*, 2021, p. 168.
- 30 Kazakhstan 2022 Energy Sector Review, *International Energy Agency*, 2022, p. 13.
- 31 The National Energy Report 2021, *Kazenergy*, 2021, p. 148.
- 32 Kazakhstan 2022 Energy Sector Review, *International Energy Agency*, 2022, p. 59.
- 33 The National Energy Report 2021, *Kazenergy*, 2021, p. 152.
- 34 The National Energy Report 2021, *Kazenergy*, 2021, p. 148.
- 35 Kazakhstan 2022 Energy Sector Review, *International Energy Agency*, 2022, p. 32.
- 36 The National Energy Report 2021, *Kazenergy*, 2021, p. 91.
- 37 Robert Bendini. "Kazakhstan: Selected trade and economic issues," *European Parliament, Policy Department*, September 25, 2013. Accessed August 23, 2023. Retrieved from https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/briefing_note/join/2013/522303/EXPO-INTA_SP%282013%29522303_EN.pdf
- 38 The National Energy Report 2021, *Kazenergy*, 2021, p. 118.
- 39 Kazakhstan 2022 Energy Sector Review, *International Energy Agency*, 2022, pp. 35-36.
- 40 The National Energy Report 2021, *Kazenergy*, 2021, p. 204.
- 41 The National Energy Report 2021, *Kazenergy*, 2021, p. 214.
- 42 The National Energy Report 2021, *Kazenergy*, 2021, p. 83.
- 43 Vusala Abbasova. "President Tokayev Says Kazakhstan Needs Nuclear Power Plant", *Caspian News*, September 5, 2021. Accessed: August 29, 2023. Retrieved from: <https://caspiannews.com/news-detail/president-tokayev-says-kazakhstan-needs-nuclear-power-plant-2021-9-5-0/>
- 44 Assel Satubaldina. "Nuclear Power Plant in Kazakhstan: What's Next", *The Astana Times*, August 13, 2023. Accessed: August 29, 2023. Retrieved from: <https://astanatimes.com/2023/08/nuclear-power-plant-in-kazakhstan-whats-next/>
- 45 Kazakhstan 2022 Energy Sector Review, *International Energy Agency*, 2022, pp. 89-91.
- 46 Saniya Perzadayeva and Nurmolda Ospangali. "Obstacles For Hydropower Station Projects In Kazakhstan", *Energy Central News*, April 18, 2022, Accessed: August 29, 2023, Retrieved from: <https://energycentral.com/news/obstacles-hydropower-station-projects-kazakhstan>
- 47 Saule Akhmetkaliyeva. "A Promising Green Energy Resource in Kazakhstan: Solar Power", *Eurasian Research Institute*, 2020. Accessed: August 29, 2023, Retrieved from: <https://www.eurasian-research.org/publication/a-promising-green-energy-resource-in-kazakhstan-solar-power/>
- 48 Assel Satubaldina. "Kazakhstan Powers Ahead, Unleashing Potential of Renewable Energy Under Critical Challenges", *The Astana Times*, June 2, 2023. Accessed: August 29, 2023. Retrieved from: <https://astanatimes.com/2023/06/kazakhstan-powers-ahead-unleashing-potential-of-renewable-energy-under-critical-challenges/>
- 49 Assel Satubaldina. "Kazakhstan Powers Ahead, Unleashing Potential of Renewable Energy Under Critical Challenges", *The Astana Times*. Accessed: August 29, 2023. Retrieved from: <https://astanatimes.com/2023/06/kazakhstan-powers-ahead-unleashing-potential-of-renewable-energy-under-critical-challenges/>
- 50 Pier Paolo Raimondi. "Central Asia Oil and Gas Industry – The External Powers" Energy Interests in Kazakhstan, Turkmenistan and Uzbekistan," p. 43.
- 51 "European Union Imports of mineral fuels, oils, distillation products from Kazakhstan", *Trade Economics*. Accessed: August 29, 2023. Retrieved from: <https://tradingeconomics.com/european-union/imports/kazakhstan/mineral-fuels-oils-distillation-products>
- 52 "COP27: Strategic partnership with Kazakhstan", *European Commission*, November 7, 2022. Accessed: August 29, 2023. Retrieved from: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_22_6585
- 53 "Commission announces actions on Critical Raw Materials", *European Commission*, September 2, 2020. Accessed: August 29, 2023. Retrieved from: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_20_1542

THE EU'S ENGAGEMENT WITH CENTRAL ASIA: ASSESSING ACHIEVEMENTS AND PROSPECTS FOR COOPERATION

The European Union has gradually recognized the importance of Central Asia as a region of strategic significance due to its geopolitical location, vast energy reserves, and potential for economic cooperation.

Nosirkhon Qodirov

PhD Candidate, Doctoral School of Law and Political Sciences, University of Szeged, Szeged, Hungary

In terms of geopolitics, trade, and security, Central Asia is attracting the attention of political actors around the world. Accordingly, major international powers' interests intersect in this region. Each power develops its unique strategy for building relationships with the countries in Central Asia. There is a growing activity of the countries in close geographical proximity to the region, such as Russia, which is one of the key players in the global energy market and the major supplier of energy, and China with a rapidly growing economy and increasing energy consumption. The US is among the prominent geopolitical actors that significantly impact the region. No less important are the other regional players, such as Türkiye, Iran, and India. Even after the collapse of the Soviet Union, Central Asian states remained politically and economically tied to Russia thanks to the prevalence of the Russian language, media, and the significant movement of goods and people between Russia and Central Asia, which positioned Moscow as the key external actor in the region.¹ China's influence, on the other hand, stems primarily from its aid, trade, and development programs with Central Asian countries.² Meanwhile, the EU's normative power in the region is less visible. Central Asian states, in their pursuit of foreign policy equilibrium and the development of 'multi-vector' strategies, have attempted to balance their options after gaining independence.

The European Union has gradually recognized the importance of Central Asia as a region of strategic significance due to its geopolitical location, vast energy reserves, and potential for economic cooperation. Over the years, the EU's engagement with Central Asia has undergone significant evolution, driven by various factors including security concerns, energy diversification, economic interests, and the promotion of democratic values. This year is the 30th anniversary of diplomatic relations

between the EU and Central Asian countries. The EU first established diplomatic contacts with Central Asian countries in early 1993, and its initial regional mission was opened in Almaty, Kazakhstan. The EU's expansion towards the East in 2004, its strategic location, the 9/11 terrorist attacks, and the "war on terror" in Afghanistan, coupled with its growing energy interests in the region, further elevated the importance of Central Asia in Brussels' perspective. Central Asian countries view collaboration with the European Union as a pivotal strategic objective. They are committed to enhancing trade relations with EU member states and attracting foreign investments. The EU market retains its significance due to a range of factors, including population size, income levels, regulatory standards, competitive opportunities, and trade regulations.

Consequently, in 2007, the EU launched its "Strategy for a New Partnership with Central Asia," aiming to usher in a new era of EU engagement with the region. This strategy was adopted during Germany's EU presidency and was primarily associated with the interests of that country in the region.³ However, this document faced ample criticism for treating Central Asia as a homogeneous entity and disregarding the specific characteristics of individual countries, rendering it abstract and ineffective. Subsequently, in June 2017, the EU Council initiated preparations for a new strategy which was adopted in 2019, taking a different approach by actively involving Central Asian partners in the process.⁴ In the words of Peter Burian, the former EU Special Representative for Central Asia, the EU aimed to understand the partners' priorities, needs, challenges, and their perception of the EU's role in addressing regional issues.⁵

This article delves into the analysis of the European Union's foreign policy towards Central Asian countries. It

encompasses an examination of areas of cooperation between the EU and the Central Asian countries. In the following sections, a historical overview of EU-Central Asia relations, tracing the roots and evolution of their relationship is presented. After that, the article explores the objectives and instruments employed by the European Union in its engagement with Central Asian countries. It provides insights into the strategies and mechanisms used to foster diplomatic, economic, and political ties. In its concluding sections, the article discusses the prospects for cooperation and potential future directions that both the EU and Central Asian nations may find advantageous to pursue. It offers an analysis of the pathways and opportunities for further development in their relationship.

The EU-Central Asia Relations: A Historical Overview

The history of the relations between the EU and Central Asian countries can be traced back to the early 1990s, following the dissolution of the Soviet Union. The EU's engagement with Central Asia has evolved over time, influenced by various factors including geopolitical considerations, energy interests, security concerns, and the promotion of human rights and democracy. In the early years, the EU's primary focus was on providing humanitarian aid, development assistance, and promoting political and economic reforms in the newly independent Central Asian states, namely, Kazakhstan, Kyrgyzstan, Tajikistan, Turkmenistan, and Uzbekistan. The EU recognized the strategic importance of the region due to its vast energy resources, geographical proximity, and potential for trade and cooperation. However, at this stage, the EU lacked a coherent and coordinated approach towards the region. As early as the 1990s, the European Commission initiated the implementation of the "Technical Assistance for the Commonwealth of Independent States" (TACIS) program. This program aimed to provide technical support for state-building processes, facilitate economic reforms, and attract foreign direct investment in the Commonwealth of

Independent States. The program extended its support to all five Central Asian republics.

"The Partnership and Cooperation Agreements" (PCA) was signed between the EU and each Central Asian country in the mid-1990s and laid the foundation for cooperation in various fields in the early 2000s, including political dialogue, trade, investment, and development cooperation. During the timeframe of 1994 to 1996, these agreements were successfully concluded between the EU and Kazakhstan, Kyrgyzstan, and Uzbekistan. Tajikistan later joined this framework in 2004, albeit after a period of civil war. However, it is worth noting that EU relations with Turkmenistan continue to be governed by an "Interim Trade Agreement" signed in 1998. The European Parliament has delayed the ratification of a PCA agreement, citing concerns over Turkmenistan's human rights record as a pivotal factor in this decision.

One of the key objectives of the EU's engagement with Central Asia has been to support the region's stability, security, and economic development. The EU has provided financial and technical assistance to promote democratic reforms, human rights, good governance, and the rule of law in Central Asian countries. The EU has also supported economic and trade cooperation, aiming to enhance regional integration, diversify the economies, and improve connectivity within Central Asia and between Central Asia and Europe. The EU's objective has been to facilitate trade, promote investment, and strengthen business ties through initiatives like the "Enhanced Partnership and Cooperation Agreements" (EPCAs) signed with Kazakhstan and Kyrgyzstan. The economic dimension holds a central position within the EU's policy framework in Central Asia.

Trade relations between the EU and Central Asian countries are at different levels. Kazakhstan stands out as a leader in this regard, boasting substantial natural resources for the export of energy products in particular. With the exception of Kazakhstan, the majority of Central Asian

countries primarily export agricultural goods, including cotton and related products, as well as various metals to Europe. These countries have a significant dependency on imports from the EU to fulfill their requirements for industrial machinery, minerals, electronics, vehicles, pharmaceuticals, and medical equipment. The partnership with Kazakhstan stands out as the most dynamically evolving among the countries in the region, contributing significantly to the overall trade turnover. Furthermore, EU countries account for over 30% of direct foreign investments in the Kazakh economy. Notably, in 2015, Kazakhstan became the first country in the region to sign the Enhanced Partnership Agreement and initiate cooperation with the EU.⁶

In 2007, the EU adopted the Central Asia Strategy, which outlined the EU's long-term approach towards the region. The strategy encompassed not only bilateral but also multilateral approaches in a broader regional context. It aimed to foster collaboration in various areas, including human rights and the rule of law, democracy and good governance, education, economic development, trade and investment, energy and transportation, environmental conservation, addressing common challenges, and promoting intercultural dialogue.⁷ Energy cooperation has been a significant aspect of EU-Central Asian relations. The EU has been interested in accessing Central Asia's vast energy resources to diversify its energy supplies and reduce dependency on other sources, particularly Russia. The EU launched the "Sustainable Energy Connectivity in Central Asia" (SECCA), aiming to enhance energy security, promote sustainable energy policies, and facilitate investments in the energy sector. Over the years, the EU has supported various projects in Central Asia, such as the "European Union – Central Asia Water, Environment and Climate Change Cooperation" (WECOOP) and the "Transport Corridor Europe-Caucasus-Asia" (TRACECA). These initiatives aim to improve regional infrastructure, facilitate trade, and enhance connectivity between Central Asia and Europe. Furthermore, the EU has been engaged in promoting human rights, democracy, and the rule of law in Central Asia and supporting the "Central Asia Rule of Law Programme." It has advocated for reforms, civil society development, and respect for human rights through various channels, including political dialogues, human rights dialogues, and financial support for civil society organizations.

The first Strategy placed significant emphasis on addressing both emerging and non-traditional security challenges and threats, including terrorism, extremism, organized crime, drug trafficking, environmental hazards, and the proliferation of weapons of mass destruction. It acknowledges that the region grapples with several challenges related to radicalization and the rise of extremism. These issues compound the existing threats to stability, including disputes over water and border territories, drug trafficking, organized crime activities, and regional conflicts, with particular attention to the situation in Afghanistan. The EU's commitment to advancing both regional and bilateral dialogues on security matters with Central Asian nations, actively involving Afghanistan, stems from the EU's

In recent years, the EU has intensified its engagement with Central Asia through high-level visits, increased political dialogue, and the launch of new initiatives. In 2019, the EU adopted a new strategy for Central Asia.

ongoing programs in areas such as migration, border management, counter-terrorism, and combating drug smuggling. This approach also emphasizes the importance of enhanced cross-border cooperation.⁸ The EU has conducted training programs, provided technical assistance, and supported the implementation of international standards and best practices in the security sector. Furthermore, the EU supported regional initiatives such as the "Border Management Program in Central Asia" (BOMCA) and the "Central Asia Drug Action Programme" (CADAP) to address common security challenges.

The European Union has achieved notable advancements in the realm of education within Central Asia. In this region, the European Union has introduced educational initiatives of global significance, including Erasmus Mundus, a program facilitating student, academic, and teaching staff exchanges, as well as Tempus (Trans-European Mobility Program for University Studies), which is geared towards reforming national higher education systems in alignment with the Bologna Process. Kazakhstan endorsed the Bologna Declaration in 2010, and Kyrgyzstan, Tajikistan, and Uzbekistan have also joined this transformative endeavor.⁹

In recent years, the EU has intensified its engagement with Central Asia through high-level visits, increased political dialogue, and the launch of new initiatives. In 2019, the EU adopted a new strategy for Central Asia. The EU's relations with Central Asia have also been influenced by other geopolitical dynamics.

Objectives and Instruments of the EU Engagement

The European Union has several objectives and instruments in its engagement with Central Asia. These objectives and instruments aim to promote cooperation, stability, and development in the region. Here are the key objectives of EU engagement with Central Asia:

- **Enhancing Political Dialogue:** The EU aims to foster political dialogue with Central Asian countries to promote democratic governance, human rights, and the rule of law. It seeks to encourage reforms and support institutions that uphold democratic values and respect for human rights.
- **Promoting Regional Cooperation and Integration:** The EU supports efforts to enhance regional cooperation among Central Asian countries and promote regional

integration. It aims to facilitate dialogue and cooperation on regional issues such as security, water management, transport connectivity, and trade facilitation.

- **Supporting Sustainable Development:** The EU seeks to support sustainable development in Central Asia, including poverty reduction, social development, and environmental protection. It focuses on promoting inclusive and sustainable economic growth, improving access to education and healthcare, and addressing environmental challenges such as climate change.
- **Enhancing Energy Cooperation:** Given the region's significant energy resources, the EU aims to promote energy cooperation with Central Asia. It seeks to diversify energy supply routes, promote energy efficiency, support renewable energy development, and facilitate investment in the energy sector.

To achieve these objectives, the EU employs a range of instruments and tools in its engagement with Central Asia, including:

- **Partnership and Cooperation Agreements / Enhanced Partnership and Cooperation Agreements (PCAs/EPCAs):** The EU has signed PCAs with each Central Asian country, which serve as the main legal framework for cooperation. These agreements cover various areas such as trade, investment, political dialogue, and development assistance.
- **EU-Central Asia Cooperation Forum:** The Cooperation Forum provides a platform for regular political dialogue and cooperation between the EU and Central Asian countries. It facilitates discussions on various issues of mutual interest and promotes regional cooperation initiatives.
- **Financial Assistance:** The EU provides financial assistance to support development projects and programs in Central Asia. It offers grants, loans, and technical assistance through various funding mechanisms.
- **Sectoral Cooperation:** The EU engages in sectoral cooperation with Central Asian countries in areas such as education, research, culture, environment, and trade. It supports capacity building, knowledge transfer, and exchanges in these sectors.
- **Connectivity Initiatives:** The EU promotes connectivity between Europe and Central Asia through infrastructure projects, transport networks, and trade facilitation measures.
- **People-to-People Contacts:** The EU encourages people-to-people contacts and cultural exchanges between Europe and Central Asia. It promotes academic exchanges, scholarships, and cultural events to enhance mutual understanding and cooperation.

These objectives and instruments reflect the EU's comprehensive approach to engagement with Central Asia,

aiming to address political, economic, social, and environmental aspects of cooperation.

Achievements of the EU Engagement, Prospects for Cooperation, and Future Directions

The EU's engagement with Central Asia has yielded notable achievements in various areas. In terms of political dialogue and cooperation, the EU has established regular high-level dialogues and human rights consultations, fostering closer ties and mutual understanding. Progress has also been made in economic integration and trade, with the EU signing trade agreements and providing assistance for market reforms. Energy cooperation has witnessed advancements, particularly in renewable energy projects and regional energy connectivity. The EU's development cooperation and aid programs have contributed to significant improvements in areas such as education, healthcare, and institutional capacity building. Additionally, the EU's promotion of human rights, democracy, and the rule of law has raised awareness and stimulated reforms in Central Asian countries.

The prospects for cooperation and future directions of EU-Central Asia relations hold the potential for further deepening and expanding the partnership. Here are some key aspects and areas that could shape the future of EU engagement in Central Asia:

- **Connectivity and Infrastructure:** Enhancing connectivity between the EU and Central Asia is expected to remain a priority. This includes improving transport infrastructure, digital connectivity, and energy networks. The EU's support for the development of the Trans-Caspian and Trans-Afghan corridors, as well as the promotion of sustainable energy projects, can boost regional integration and trade flows.
- **Trade and Economic Cooperation:** Strengthening trade and economic ties will likely continue to be a focal point. The EU can work towards negotiating comprehensive trade agreements with Central Asian countries to promote greater market access, reduce trade barriers, and facilitate investment flows. Supporting economic diversification, entrepreneurship, and small and medium-sized enterprises can also enhance economic cooperation.
- **Sustainable Development and Green Transition:** Given the global focus on sustainability and climate change, the EU can play a crucial role in supporting Central Asian countries' efforts to achieve sustainable development goals and transition to green economies. Collaboration in areas such as renewable energy, climate change adaptation, water management, and environmental protection can be pursued for mutual benefit.
- **Education, Research, and Innovation:** Strengthening cooperation in education, research, and innovation can foster knowledge exchange, capacity building, and

human capital development. Scholarships, academic partnerships, joint research projects, and exchanges in science and technology can contribute to fostering innovation and promoting sustainable development in Central Asia.

- **Security and Counterterrorism:** Addressing regional security challenges, such as terrorism, drug trafficking, and organized crime, will remain important. The EU can continue supporting capacity-building measures, intelligence sharing, and the implementation of effective border management systems. Collaborative efforts to counter violent extremism and promote stability in the region can enhance security cooperation.
- **People-to-People Contacts and Cultural Exchanges:** Encouraging people-to-people contacts, cultural exchanges, and tourism can foster mutual understanding and create stronger ties between the EU and Central Asian societies. Facilitating visa processes, promoting cultural events, and supporting tourism initiatives can help bridge the gap and promote closer interaction between the people of both regions.
- **Regional Cooperation and Conflict Resolution:** The EU can support regional cooperation initiatives and contribute to the resolution of conflicts in Central Asia. Promoting dialogue, mediation, and reconciliation efforts can help address regional tensions and foster stability and cooperation among Central Asian countries.

The future of EU-Central Asia relations will depend on the commitment and mutual interests of both sides. Building on the existing partnership, addressing challenges, and seizing opportunities can lead to a deeper and more comprehensive relationship that will benefit both the EU and Central Asia in various domains.

Conclusion

In conclusion, the evolving nature of the EU's

engagement with Central Asia reflects a dynamic relationship that responds to regional changes and the EU's evolving priorities. From its initial focus on humanitarian aid and development assistance, the EU has transitioned towards a more comprehensive approach, encompassing security cooperation, energy diversification, trade, economic collaboration, and the promotion of democratic values. This adaptive approach continues to shape the EU's engagement, which strives to foster a mutually beneficial partnership based on shared interests and values.

Looking ahead, there are promising prospects for enhanced cooperation between the EU and Central Asia. Strengthening political engagement and regional cooperation can play a pivotal role in addressing shared security challenges and promoting regional stability. Expanding economic integration and trade relations, while reducing trade barriers and increasing investments, has the potential to unlock further opportunities for mutual growth. Prioritizing energy security and sustainable development remains essential, with the potential for increased involvement in renewable energy projects and infrastructure development. Moreover, enhancing development cooperation and aid effectiveness through better coordination and alignment with the Sustainable Development Goals can significantly contribute to sustainable development in Central Asia.

However, it is important to acknowledge that there are disparities in development within EU-Central Asia relations, with some areas of cooperation lagging behind. As the EU and Central Asia deepen their cooperation, it is crucial to maintain an inclusive approach that involves all Central Asian countries and takes into account their specific needs and aspirations. By addressing the existing challenges, building upon past achievements, and identifying shared priorities, the EU and Central Asia can forge a mutually beneficial partnership that not only contributes to peace, stability, and sustainable development but also works towards reducing disparities and promoting inclusive growth across the region.

Endnotes

- 1 Juraev, Shairbek. "Comparing the EU and Russia engagements in Central Asia." *L'Europe en formation* 4 (2014). 78.p.
- 2 Bossuyt, Fabienne. "The EU's and China's development assistance towards Central Asia: low versus contested impact." *Eurasian Geography and Economics* (2019). 11.p.
- 3 Voloshin, Georgiy. *The European Union's normative power in Central Asia: Promoting values and defending interests*. Springer, 2014. 49.p.
- 4 General Secretariat of the Council: Council Conclusions on the EU Strategy for Central Asia. 2017. 6. <https://www.consilium.europa.eu/media/39778/st10221-en19.pdf> (Accessed on September 29, 2023)
- 5 Heinecke, Susann. "EU-Central Asia Relations: New Opportunities For A Stronger Partnership? Interview With Peter Burian." *EUCACIS in Brief* 9 (2019). 7.p.
- 6 Гусев, Леонид Юрьевич. "Возможности и пределы осуществления политики ЕС в Центральной Азии." *Между-*

- 7 народная аналитика 3 (2016). (Gusev, Leonid Yurievich. "Possibilities and limits of EU policy implementation in Central Asia." *International Analytics* 3 (2016).)
- 7 Прохоренко, Ирина Львовна. "Новая стратегия Европейского союза в Центральной Азии: возможности и пределы "мягкой силы"." *Анализ и прогноз. Журнал ИМЭМО РАН* 4 (2019). (Prokhorenko, Irina Lvovna. "The European Union's new strategy in Central Asia: the possibilities and limits of soft power." *Analysis and forecast. Journal of IMEMO RAS* 4 (2019))
- 8 Гусев, Леонид Юрьевич. "Возможности и пределы осуществления политики ЕС в Центральной Азии." *Международная аналитика* 3 (2016). (Gusev, Leonid Yurievich. "Possibilities and limits of EU policy implementation in Central Asia." *International Analytics* 3 (2016))
- 9 Мальшшева, Дина Борисовна. "Европейский союз в Центральной Азии." *Россия и новые государства Евразии* 2 (2018). (Malysheva, Dina Borisovna. "The European Union in Central Asia." *Russia and the New States of Eurasia* 2 (2018))

RUSYA FEDERASYONU'NUN NÜKLEER CAYDIRICILIK POLİTİKASI

Süreç içerisinde nükleer silahların yayılımı, sınırlanması ve kontrolü ile imha edilmelerine yönelik çeşitli anlaşmalar imzalanmış olmasına karşın günümüzde dokuz devlet (ABD, RF, İngiltere, Fransa, Çin, Hindistan, Pakistan, Kuzey Kore ve İsrail) nükleer silaha sahiptir. Bu süreçte nükleer silahlarından vazgeçen tek devlet ise Güney Afrika Cumhuriyeti olmuştur.

Doç. Dr. Ahmet Sapmaz

Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü, İstanbul Gelişim Üniversitesi, İstanbul, Türkiye

Nükleer silahlar günümüzde uluslararası güvenlik sisteminin en önemli unsurlarından biridir. Küresel ve bölgesel ölçekte bazı devletler nükleer silahlara sahiptirler ve nükleer silahları ulusal, bölgesel ve küresel güvenliğin en önemli garantörü olarak tanımlamaktadırlar. Nükleer silahlar ilk defa ABD tarafından geliştirilerek İkinci Dünya Savaşı'nı sonlandırmak amacıyla Ağustos 1945'te Japonya'ya karşı kullanılmışlardır.¹ ABD ile İkinci Dünya Savaşının sonlarına doğru anlaşmazlık içerisine düşen Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB) 29 Ağustos 1949 tarihinde ilk başarılı nükleer silah testini gerçekleştirmiştir. Nükleer silahlar Soğuk Savaş süresince ABD liderliğindeki Batı Bloğu ile SSCB liderliğindeki Doğu Bloğu arasındaki rekabetin temel dayanağını teşkil etmiştir. Nükleer silahlar devletlerin güvenliği ile bekalari açısından büyük önem taşıdığından ve kullanımlarında esneklik sağladığından kara, hava ve deniz konulu silah sistemleri olarak geliştirilmişlerdir. Ekim 1962'de yaşanan Küba Füze Krizi nedeniyle nükleer savaşın eşiğine gelen ABD ve SSCB ilişkilerinde bir yumuşama sürecine girilmiştir. Süreç içerisinde nükleer silahların yayılımı, sınırlanması ve kontrolü ile imha edilmelerine yönelik çeşitli anlaşmalar imzalanmış olmasına karşın günümüzde dokuz devlet (ABD, RF, İngiltere, Fransa, Çin, Hindistan, Pakistan, Kuzey Kore ve İsrail) nükleer silaha sahiptir. Bu süreçte nükleer silahlarından vazgeçen tek devlet ise Güney Afrika Cumhuriyeti olmuştur.

Nükleer silahlar yarattıkları etki ile günümüze kadar muharebe sahasında kullanılan silahlardan farklılık arz etmektedir. Silahlar genellikle muharebe sahasında

muharebelerin ve genel olarak savaşın kazanılmasında kullanılırken, nükleer silahlar günümüzde genellikle savaşların önlenmesi amacıyla kullanılmaktadır. Bu nedenle, günümüzde caydırıcılık teorisinin en önemli bileşenini nükleer silahlar oluşturmaktadır. Nükleer silaha sahip devletler uluslararası ilişkilerinde görece daha bağımsız hareket edebilmektedirler. Nükleer silahlara sahip bir devlete savaş açmak günümüzde devletler tarafından dikkatle ele alınması gereken en önemli sınırlayıcı hususlardan biri konumundadır. Peki, nükleer silahları bu denli korkutucu ve tehlikeli kılan şey nedir? Günümüzde tek bir nükleer silahın yarattığı yıkıcı etkiyi diğer konvansiyonel silah sistemlerinin yaratabilmesi için çok sayıda silaha ve uzun bir süreye ihtiyaç vardır. Ayrıca nükleer silahların kullanımı sonrası ortaya çıkan radyasyonun etkileri uzun yıllar sürerek insan sağlığını olumsuz etkilemeye devam etmektedir. Tek bir nükleer silah ile patlama dalgası, yoğun ışık, ısı ve radyasyon etkisi yaratılarak saniyeler içerisinde büyük bir yıkım gerçekleştirmek mümkündür. Örneğin ABD tarafından 6 Ağustos 1945 tarihinde Hiroşima'ya atılan uranyum katkılı bomba; 1,5 km çapında alanı tamamen yok etmiştir. Oluşan patlama neticesinde patlama merkezinde üç bin santigrat derece ısı ortaya çıkmıştır. İlk aşamada seksen bin, 1945 yılı sonuna kadar ise iki yüz bin insan hayatını kaybetmiştir.² Ayrıca 1945 yılından günümüze insan sağlığı açısından olumsuz etkiler yaratan radyasyon etkisi devam etmektedir.

Nükleer silahlar yalnızca ABD tarafından Japonya'ya karşı kullanılmış ve sahip oldukları yıkıcılık nedeniyle o tarihten günümüze başka herhangi bir devlet tarafından

kullanılmamıştır. Dolayısıyla nükleer silah, yarattığı etkiler bakımından bir silahtan daha fazlasıdır. Bu noktada nükleer silahlar günümüzde sahip oldukları büyük yıkım yaratma potansiyeli nedeniyle fiziksel açıdan kullanılamamaları nedeniyle daha çok muhtemel kullanımları tehdidiyle caydırıcılık sağlanan psikolojik baskı silahına dönüşmüşlerdir.

Rusya Federasyonu ve Nükleer Silahlar

SSCB nükleer silahlara sahip olmasının ardından NATO ile arasındaki askeri güç dengesini gözetmiştir. Bu kapsamda SSCB bazı dönemlerde nükleer silahlara daha fazla önem verirken, bazı dönemlerde ise konvansiyonel silahlara daha fazla ağırlık tanımıştır. SSCB'nin nükleer silah politikasının temeli uluslararası politikada kendine prestij sağlamak ve özelde ABD ve genelde NATO ile muhtemel bir savaşta karşı taraf için katlanılması gereken maliyeti artırmaktır. Dolayısıyla SSCB, ABD'nin muhtemel bir nükleer saldırısı sonrası, ABD'ye karşı gerçekleştireceği nükleer saldırılar ile ABD'yi yok edebilecekti. Buna karşılık SSCB'nin muhtemel bir nükleer saldırısı sonrasında ABD de nükleer saldırılar ile SSCB'yi yok edebilecekti. SSCB ve ABD'nin nükleer silahlarla muhtemel bir ilk nükleer saldırı sonrası yine nükleer silahlarla birbirlerini karşılıklı yok etme kabiliyetine sahip olmaları uluslararası ilişkiler literatüründe "karşılıklı garantili yok oluş" olarak tanımlanmıştır. Bu kapsamda SSCB, ABD ile "karşılıklı garantili yok oluş" çerçevesinde denk bir nükleer güç olmaya çaba göstermiştir. 1962 yılı Küba Füze krizi sonrası edinilen tecrübeler neticesinde 1972 yılında Anti-Balistik Füze Antlaşmasının imzalanması ile füze savunma sistemlerinin sınırlandırılması sonucunda muhtemel bir nükleer saldırı sonrası ikincil saldırıya maruz kalma

Nükleer silahlar günümüzde sahip oldukları büyük yıkım yaratma potansiyeli nedeniyle fiziksel açıdan kullanılamamaları nedeniyle daha çok muhtemel kullanımları tehdidiyle caydırıcılık sağlanan psikolojik baskı silahına dönüşmüşlerdir.

tehdidi hem ABD hem de SSCB için artmıştır. Bu durum tarafları daha fazla nükleer silah üretmeme konusunda teşvik etmiştir.³ Ancak SSCB dağıldığında Rusya Federasyonu (RF), Ukrayna, Belarus ve Kazakistan'da stratejik nükleer silahlar ve diğer birçok eski SSCB ülkesinde ise taktik nükleer silahlar bulunmaktaydı. RF, halefi olarak SSCB'nin tüm nükleer silahlarının sahibi olmak istemiş ve bu durum başta ABD olmak üzere diğer büyük güçler tarafından benimsenmiştir. Bu kapsamda SSCB'nin taktik nükleer silahlarının tümü RF'ye nakledilmiş ancak stratejik nükleer silahların RF'ye transferi özellikle RF ile Ukrayna arasındaki çeşitli sorunlar nedeniyle gecikmiştir. Nihayetinde 1994 yılında imzalanan Budapeşte Memorandumu ile Ukrayna, RF'ye ülkesindeki nükleer silahları teslim etme karşılığında RF, ABD ve İngiltere'den güvenlik garantileri almıştır.

RF, SSCB'nin dağılması sonrası güvenliğini temelde nükleer silahların sağladığı caydırıcılığa dayandırmıştır. Bunun temel nedeni RF'nin, konvansiyonel kuvvet kapasitesinde görülen düşüş ve SSCB'den dünyanın en büyük nükleer silah envanterini teslim almış olmasıdır. Diğer yandan geçmişte SSCB'de olduğu gibi günümüzde RF'nin en büyük tehdit algılaması Avrupa cephesinde

NATO ve Asya cephesinde Çin ile eş zamanlı savaşmak durumunda kalmaktır. Bu kapsamda 1990'lı yılların başında RF'nin batıda NATO, güneyde Çin'e karşı caydırıcılığını sağlayacak temelde nükleer silahlar hariç bir askeri gücü bulunmamaktaydı. Devam eden süreçte NATO'nun doğuya doğru genişlemeye başlaması ve ABD'nin RF ile arasındaki stratejik nükleer silahlar açısından kurulan stratejik dengeyi ortadan kaldıracak şekilde 2002 yılında Anti-Balistik Füze (ABM-Anti-Ballistic Missile) Antlaşmasından çekilmesi ve balistik füze savunma sistemlerini geliştirmeye başlaması RF'nin tehdit algılamasını artırmıştır. Bununla birlikte RF için konvansiyonel açıdan caydırıcı bir silahlı kuvvet yaratmak 1990'lı yılların başında ekonomik açıdan hem mümkün görülmemiş hem de maliyet-etkin olarak değerlendirilmemiştir. Bu kapsamda RF askeri güvenliğinin temel garantörü olarak sahip olduğu nükleer silahları görmüştür. Rus ekonomisinin sorunlarla karşı karşıya olduğu ve 1998 yılında iç borçlarını ödeyemeyip moratoryum ilan ettiği, silahlı kuvvetlerin de her açıdan zor durumda bulunduğu bir dönemde dahi RF nükleer silah kuvvetlerini %100 operasyonel durumda bulundurmıştır.⁴

RF günümüzde envanterinde en yüksek sayıda nükleer silah bulunduran ülke durumundadır. RF, 2023 yılı itibarıyla 1.674'ü konuşlandırılmış, 2.815'i depolanmış durumda toplam 4.489 nükleer silah başlığına sahiptir. Toplam 4.489 nükleer savaş başlığının 2.673'ü stratejik nükleer savaş başlığı, 1.816'sı ise taktik nükleer savaş başlığıdır. Stratejik nükleer savaş başlıklarının 580 adedi Tu-95 MS/M ve Tu-160M1/M2 bombardıman uçaklarına konuşlandırılabilen tiptedir. 1.197 adet stratejik nükleer savaş başlığı ise Topol, Yars ve Voyevoda gibi kıtalararası balistik füzeler ile fırlatılabilen nükleer savaş başlıklarıdır. 896 adet stratejik nükleer savaş başlığı ise Sineva ve Bulava denizaltılarında konuşlandırılabilen nükleer savaş başlıklarıdır.⁵ RF'nin en yakın rakibi ABD ise 1.770'i konuşlanmış ve 1.938'i depolanmış toplam 3.708 nükleer savaş başlığına sahiptir.⁶ Mevcut durumda RF, tüm milli güç unsurları birlikte değerlendirildiğinde dünyanın en güçlü ülkesi durumunda olan ABD'ye varoluşsal tehdit yaratabilecek yegâne ülkedir.⁷

RF, dünyanın en büyük ülkesi olması, uzay ve belirli savunma sanayi teknolojilerinde ileri teknolojiye sahip

Genelde NATO ve özelde ABD'nin gelişmiş konvansiyonel gücüne erişmekte zorlanan RF, nükleer silahların caydırıcılığına dayalı, askeri ve askeri olmayan yöntemlerin beraber kullanıldığı hibrit savaş taktiğini benimsemiştir.

olması ve doğalgaz ve petrol üretimindeki göstergeler dışında dünya sıralamasında ilk sıralarda değil iken neden dünyanın en büyük nükleer silah envanterine sahip bulunmaktadır? Bu önemli soruya verilebilecek cevapların sayısı fazladır. Ancak bunların başlıcaları şunlar olabilir: Öncelikle Rusya, Avrupa siyasetinde önemli bir aktör olarak ortaya çıktığından ve çok milletli geniş topraklara sahip olduğundan bu yana sürekli güçlü bir orduya sahip olmak istemiştir. Devamında SSCB, Batının kapitalist sistemine karşı komünist sistem ile siyasi, askeri, ekonomik ve ideolojik karşıt duruş sergilemiştir. SSCB'nin dağılması sonrası yerini alan RF ise günümüze kadar dünya siyasetindeki konumunu belirlemeye çalışmakta ve büyük güç politikası takip etmektedir. Dolayısıyla tüm bu süreçlerde Rusya için sahip olduğu nükleer silahlar ulusal güç parametrelerinde önemli bir bileşen haline gelmiştir. RF sınırlı ekonomik gücü ve büyük güç politikası çerçevesinde iddialı siyasi hedefleri doğrultusunda nükleer silahları ulusal güvenliğini sağlamak açısından maliyet-etkin bir seçenek olarak görmektedir. Diğer yandan ABD tarafından yapılan tehdit değerlendirmesine göre özellikle RF-Ukrayna Savaşında konvansiyonel açıdan giderek zorlanan Moskova'nın askeri güvenliğini giderek daha fazla nükleer silahlara dayandırılacağı belirtilmektedir.⁸

Rusya Federasyonu'nun İcra Ettiği Askeri Harekâtlarda Nükleer Silahların Rolü

Genelde NATO ve özelde ABD'nin gelişmiş konvansiyonel gücüne erişmekte zorlanan RF, nükleer silahların caydırıcılığına dayalı, askeri ve askeri olmayan yöntemlerin beraber kullanıldığı hibrit savaş taktiğini benimsemiştir. 2008 yılında farklı bir devletten ya da ittifaktan yardım almayan ve milli güç unsurları kendisine kıyasla çok düşük olan Gürcistan karşısında çeşitli aksaklıklara karşın beş günde konvansiyonel olarak üstün gelen RF, 2014 yılında hibrit savaş teknikleri ile Ukrayna'dan Kırım'ı ilhak etmiş ve müteakiben Ukrayna'nın doğusunda Rus yanlısı ayrılıkçı harekete destek vermiştir. RF, 2015 yılında genellikle hava kuvvetleri odaklı olarak Suriye'de rejim güçleri ve İran milislerinin kara harekâtına destek vermiş ve askeri dengeyi Beşer Esad lehine çevirebilmiştir. Moskova, 24 Şubat 2022 tarihinde ise Ukrayna'ya karşı yine hibrit savaş taktikleri ile kısa sürede başarı elde edeceğini düşünmüş ve bu çerçevede "özel askeri operasyon" adını verdiği askeri harekâtı başlatmıştır. Ancak RF, Ukrayna'da siyasi ve askeri hedeflerine büyük ölçüde ulaşamamış ve bahse konu askeri harekât, ABD ve Batılı ülkelerin Ukrayna'ya geniş ölçüde siyasi, askeri ve ekonomik destek verdikleri ama doğrudan savaşa müdahil olmadıkları bir vekâlet savaşına dönüşmüştür. Tüm bu savaşlarda RF konvansiyonel askeri kuvvetlerini, nükleer caydırıcılığı himayesinde kullanmıştır. Nitekim mevcut uluslararası düzenin de facto lideri konumunda bulunan ABD, SSCB'nin çökmesi sonrası küresel hegemonyasına karşı

vaki başkaldırlara askeri açıdan tek taraflı, koalisyonlar ya da ittifaklar çerçevesinde müdahalede bulunurken, RF'nin askeri müdahalelerine doğrudan askeri bir karşılık verememiştir. Bunun temel nedeni, RF'nin nükleer silah kabiliyeti ve bunun neticesinde sahip olduğu nükleer caydırıcılıktır.

RF, SSCB'nin çöküşü sonrası ABD'yi askeri doktrin ve ulusal güvenlik stratejilerinde önce tehlike ve sonrasında tehdit olarak tanımlamıştır. Nihayetinde, RF-Ukrayna savaşı ABD'nin RF tarafından düşman olarak tanımlanmasına yol açmıştır. Günümüzde ABD'nin sahip olduğu konvansiyonel ve nükleer yetenekler, RF için en önemli ulusal güvenlik tehdidini oluşturmaktadır. Bu kapsamda RF'nin nükleer savaş planlamasının asıl odağı ABD'dir.⁹ Aleksey Arbatov'un da belirttiği gibi nükleer caydırıcılık gerçekte nükleer savaş dışlamamakta, aksine nükleer savaşın planlanması ve bunun potansiyel düşmana hissettirilmesini içermektedir.¹⁰ Ünlü Rus jeopolitikçi Aleksandr Dugin'e göre ise RF'nin 'Avrasya projesi'nin gerçekleştirilebilmesi NATO ile RF arasında stratejik dengenin korunmasına bağlıdır ve bahse konu stratejik dengede RF'nin sahip olduğu nükleer silah kapasitesi ana unsur olarak büyük önem taşımaktadır.¹¹

Rus askeri doktrininde savaşlar dört kategoride incelenmektedir. Bunlar; askeri çatışma, yerel savaş, bölgesel savaş ve büyük ölçekli savaştır.¹² RF, savaşa varmayan askeri çatışmalarda nükleer silah kullanımını öngörmemektedir. Rus askeri doktrinine göre yerel savaşta

(Örneğin RF-Ukrayna Savaşı), karşıt devlet veya devletler nükleer silah kullanımı ile tehdit edilmektedir. Bölgesel bir savaşta (Örneğin RF ile NATO arasında Avrupada yaşanan bir savaş) stratejik olmayan nükleer silahların (taktik nükleer silahların) düşman kuvvetlerine karşı kullanılması ve stratejik nükleer silahların ise kısmen sınırlı olarak kullanılması öngörülmektedir. Büyük ölçekli savaşta (örneğin, nükleer savaş) ise taktik nükleer silahların düşman kuvvetlerine karşı yoğun olarak kullanımı, taktik ve stratejik nükleer silahların ise düşmanın askeri ve ekonomik hedeflerine karşı yoğun kullanımı planlanmaktadır.¹³ Bu kapsamda nükleer silahların genel olarak üç ana görevi bulunmaktadır: Savaşın seviyesinin yükseleceği tehdidi ile nükleer silahlar ile caydırıcılık sağlama, savaşın seviyesini yönetmek amacıyla nükleer silahları sınırlı şekilde kullanma ve son olarak yoğun misilleme ya da savaşın seviyesinin yükselmesi durumunda nükleer silahları yoğun olarak kullanma.¹⁴

RF'nin, Ukrayna'ya karşı başlattığı harekâtın amacı gerçekte ABD ve NATO'nun siyasi ve askeri hedeflerini Ukrayna'yı kapsayacak şekilde genişletmelerine engel olmaktır. Bu nedenle RF, ABD ve NATO karşısında konvansiyonel açıdan zayıflığını gözeterek Ukrayna'ya yönelik askeri harekâtın başında nükleer caydırıcılığını ABD ve NATO'ya hissettirecek açıklamalarda bulunmuştur. Putin, Ukrayna'ya yönelik "özel askeri operasyonun" başladığını açıkladığı konuşmasında; RF'nin SSCB'nin çöküşü sonrası askeri yeteneklerinin

RF'nin, Ukrayna'ya karşı başlattığı harekâtın amacı gerçekte ABD ve NATO'nun siyasi ve askeri hedeflerini Ukrayna'yı kapsayacak şekilde genişletmelerine engel olmaktır. Bu nedenle RF, ABD ve NATO karşısından konvansiyonel açıdan zayıflığını gözeterak Ukrayna'ya yönelik askeri harekâtın başında nükleer caydırıcılığını ABD ve NATO'ya hissettirecek açıklamalarda bulunmuştur.

önemli bölümünü kaybetmesine rağmen günümüzde dünyanın en güçlü nükleer devleti olduğunu, ayrıca bazı son teknoloji silah sistemlerinde avantaja sahip olduğunu, bu çerçevede RF'ye saldıranların yenilgi ile karşılaşacaklarını açıklamıştır. Putin konuşmasının devamında aşağıda verilen haliyle RF-Ukrayna Savaşı özelinde ABD ve NATO'ya, RF'nin nükleer caydırıcılığını şu şekilde hatırlatmıştır:

“Şimdi bu gelişmelere dışarıdan müdahale etme eğiliminde olabilecekler için çok önemli bir şey söylemek istiyorum. Kim önümüze çıkmaya çalışırsa çalışsın, ülkemiz ve halkımız için tehdit oluşturmaya çalışsa da, Rusya'nın derhal karşılık vereceğini ve sonuçlarının tarihiniz boyunca görmediğiniz türden olacağını bilmeliler. Olaylar nasıl gelişirse gelişsin biz hazırız. Bu konuda gerekli tüm kararlar alınmıştır. Umarım sözlerim duyulur.”¹⁵

Putin 27 Şubat 2022 tarihinde NATO liderlerinin saldırgan açıklamalarını gerekçe göstererek temelini nükleer silah birliklerinin oluşturduğu RF stratejik caydırıcılık kuvvetlerinin hazırlık durumunun “özel savaş” statüsüne yükseltilmesi emrini vermiştir.¹⁶ RF, nükleer caydırıcılığı sayesinde ABD ve NATO'nun, RF-Ukrayna Savaşına doğrudan müdahil olmasına engel olabilmıştır. Putin, Şubat 2023'te, ABD ile RF arasında nükleer silahlar konusunda yürürlükteki son anlaşma olan Yeni START Antlaşmasının askıya alındığını açıklamıştır. Moskova, Mart 2023'te Minsk yönetiminin isteği üzerine Belarus'a taktik nükleer silah konuşlandırılacağını açıklamış ve taktik nükleer silahların bir bölümü Belarus'a konuşlandırılmıştır. Bu durum RF tarafından özellikle Ukrayna Savaşı nedeniyle nükleer silah kullanılıp kullanılmayacağı sorusunu büyük bir uluslararası güvenlik sorunu olarak ortaya çıkarmış ve RF'nin nükleer caydırıcılık politikasının incelenmesini gerekli kılmıştır. Bu noktada ise RF'nin askeri doktrinlerinin ve 2020 yılında yayımlanmış olan nükleer caydırıcılık politikasının ele alınması önem arz etmektedir.

Rusya Federasyonu'nun Nükleer Caydırıcılık Politikası

Büyük devletler belirli politikalarını dünyaya yayımladıkları doktrin, strateji, konsept ve politika belgeleri ile ilan etmektedirler. Resmi düzeyde bir irade beyanı olan bahse konu dokümanlar, devletlerin ilgili konu hakkında ne düşündüğünü ortaya koymaktadır. RF açısından sahip olduğu nükleer silahlar büyük önem taşıdığından ve stratejik caydırıcılığının bel kemiğini oluşturduğundan askeri doktrinlerinde nükleer caydırıcılığa büyük önem vermiştir. Öyle ki 2020 yılında Moskova tarafından nükleer caydırıcılık ile ilgili stratejik bir doküman hazırlanmış ve dünya kamuoyuna deklare edilmiştir.

RF'nin nükleer caydırıcılık politika ve stratejilerini incelemeye başlamadan önce RF'nin stratejik caydırıcılığı nasıl tanımladığını ele almak gerekmektedir. RF'ye göre stratejik caydırıcılık, askeri ve askeri olmayan tedbirler ve yetenekler ile karşıt tarafın RF'ye karşı kuvvet kullanmasının özellikle stratejik düzeyde engellenmesi olarak tanımlanmaktadır.¹⁷ RF'nin stratejik caydırıcılık amacıyla kullandığı askeri yetenekler çoğunlukla hem nükleer hem de konvansiyonel tedbirleri/yetenekleri içermektedir. Örneğin RF lideri Putin, stratejik caydırıcılığa katkı sağlamak amacıyla 2018 yılında dünyada eşi benzeri olmadığını öne sürdüğü Sarmat kıtalararası balistik füzesi, Zirkon deniz konuşlu hipersonik füzesi ve hava konuşlu Kinzhal füzesini tanıtmış ve ilgili silah sistemleri RF ordusunun envanterine girmiştir.

RF'nin ilk resmi askeri doktrinini 2 Kasım 1993 tarihinde yayımlanmış ve doktrinde SSCB'nin çöküşü sonrası RF'nin konvansiyonel açıdan ABD ve NATO karşısında zayıflamış olması neden gösterilerek SSCB tarafından verilen nükleer silahları ilk kullanan olmama taahhüdü geri çekilmiştir.¹⁸ Putin'in 2000 yılında RF devlet başkanı olması sonrasında Moskova, NATO'nun doğuya doğru genişlemeye başlaması ve NATO tarafından Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi kararı olmaksızın Yugoslavya'ya karşı düzenlenen askeri harekât üzerine nükleer silah kullanma eşiğini düşürerek kendisine karşı konvansiyonel silahlarla yapılan saldırılarda ulusal güvenliğine yönelik kritik durum oluştuğunda nükleer silah kullanılabileceğini ilan etmiştir.¹⁹ 2010 ve devamında 2014 yıllarında yayımlanan RF askeri doktrininde ise nükleer silah kullanma eşiği yeniden yükseltilmiş ve devletin varlığına yönelik ciddi kritik durumlar ortaya çıktığında nükleer silah kullanılabileceği ifade edilmiştir.²⁰

Son olarak, RF Devlet Başkanı Putin tarafından 2 Haziran 2020 tarihinde “Rusya Federasyonu'nun Nükleer Caydırıcılık Konusunda Devlet Politikasının Temel İlkeleri” adlı stratejik belge onaylanarak yürürlüğe girmiştir. Bahse konu stratejik doküman çerçevesinde,

potansiyel düşmanlara karşı etkili caydırıcılık sağlanması devlet için en büyük öncelik olarak belirtilmektedir. Caydırıcılığı sağlamanın en etkin yolu ise nükleer kabiliyetleri de içeren güçlü bir silahlı kuvvete sahip olmaktır. Dokümana göre, RF'nin nükleer caydırıcılık politikası temelde savunmacı bir yaklaşım içermektedir. Nükleer caydırıcılık ile RF'nin egemenliği ile toprak bütünlüğünün korunması ve RF ile müttefiklerine yönelik potansiyel düşman saldırılarının caydırılması amaçlanmaktadır.²¹ RF nükleer silahları yalnızca caydırıcılığın bir unsuru olarak görmekte ve nükleer silahların kullanılmasını sıra dışı ve son çare bir önlem olarak değerlendirmektedir. Bu kapsamda Moskova, nükleer tehdidin azaltılması için tüm önlemleri almaya çalışmaktadır.²² RF, 3 Ocak 2022 tarihinde nükleer silah sahibi beş devletin yaptığı müşterek açıklamada "nükleer bir savaşın kazanılamayacağı ve asla savaşılmaması gerektiği" konusunda iradesini ortaya koymuştur.²³

RF'nin nükleer caydırıcılığının hedefi, RF ve müttefiklerine karşı yapılacak bir saldırıya yönelik misillemede bulunulacağını potansiyel düşmanlar tarafından anlaşılmasını sağlamaktır. Nükleer caydırıcılık, RF silahlı kuvvetlerinin ve özellikle nükleer silahların sürekli olarak muharebeye hazır durumda bulunması ve potansiyel düşmana katlanamayacağı zararı verecek imkâna sahip olmakla sağlanabilecektir. Nükleer caydırıcılık; barış, gerginlik ve savaş dönemlerinin tümünde nükleer silahların kullanıldığı ana kadar devam edecek bir süreci ve faaliyetler dizisini içermektedir.²⁴

Bahse konu dokümanda RF açısından askeri risk oluşturup askeri tehdiye dönüşebilecek ve nükleer caydırıcılık ile önenebilecek durumlar aşağıda belirtilen şekilde ifade edilmiştir:²⁵

- RF'ye komşu ülkelerde/sularda nükleer silahlara sahip kuvvetlerin konuşlandırılması;
- RF'yi potansiyel düşman olarak tanımlayan ülkelere füze savunma sistemlerinin, kısa/orta menzilli seyir ve balistik füzelerin, hassas güdümlü konvansiyonel füzelerin, hipersonik silahların, silahlı insansız hava araçlarının ve yönlendirilmiş enerji silahlarının konuşlandırılması;
- Dış uzayda füze savunma sistemi ve saldırı sistemlerinin geliştirilmesi;
- Diğer devletlerce RF ve müttefiklerine karşı kullanılabilir nükleer silahlara ve bunların atma vasıtalarına sahip olunması;
- Nükleer silahların, atma vasıtalarının ve nükleer silah geliştirilmesi için gerekli teknoloji ve materyallerin kontrolsüz yayılımı;
- Nükleer silahlar ve atma vasıtalarının nükleer olmayan ülkelere konuşlandırılması.

RF'ye göre stratejik caydırıcılık, askeri ve askeri olmayan tedbirler ve yetenekler ile karşıt tarafın RF'ye karşı kuvvet kullanmasının özellikle stratejik düzeyde engellenmesi olarak tanımlanmaktadır. RF'nin stratejik caydırıcılık amacıyla kullandığı askeri yetenekler çoğunlukla hem nükleer hem de konvansiyonel tedbirleri/yetenekleri içermektedir.

RF nükleer caydırıcılığını, nükleer silahlara, diğer kitle imha silahlarına ya da önemli miktarda konvansiyonel kuvvete sahip ve RF'yi potansiyel düşman olarak gören münferit bir devlete ya da bir koalisyona/ittifaka karşı sergileme niyetindedir. Kremlin, nükleer caydırıcılığını sergilerken, potansiyel düşman tarafından RF'ye ya da müttefiklerine karşı kullanılmak üzere diğer ülkelere yerleştirilen saldırı silahlarını, yönlendirilmiş enerji silahlarını, füze savunma kabiliyetlerini, erken uyarı sistemlerini, nükleer silah ve diğer kitle imha silahlarını dikkate alacağını ilgili dokümanda beyan etmektedir.²⁶ RF nükleer caydırıcılığını sürdürürken uluslararası silah kontrol anlaşmalarına uymayı; nükleer caydırıcılığını sağlayacak faaliyetleri sürdürmeyi; nükleer caydırıcılığını askeri tehditlere uyumlu hale getirmeyi; potansiyel düşmanın büyüklük, zaman ve yer olarak tahmin edilemezliği çerçevesinde uygun ölçüde nükleer caydırıcılığın kullanılmasını; hükümetin nükleer caydırıcılık alanında kontrolünün merkezileştirilmesini; nükleer caydırıcılığın yeterli seviyede devaminin sağlanması maksadıyla nükleer caydırıcılık birliklerinin rasyonel yapı ve teşkillerden oluşturulmasını; nükleer caydırıcılık birliklerinin sürekli muharebeye hazır durumda bulundurulmasını gözetmektedir.²⁷

Bahse konu dokümanda en dikkat çekici bölüm RF'nin nükleer silah kullanabileceği durumların belirtildiği kısımdır. Buna göre RF, kendisine veya müttefiklerine nükleer ya da diğer kitle imha silahları ile yapılan saldırılarda ya da RF'ye karşı konvansiyonel silahlarla yapılan saldırıların devletin varlığını ciddi ölçüde tehlikeye düşürdüğü durumlarda nükleer silah kullanma hakkını saklı tutmaktadır. Ayrıca RF, kendisine veya müttefiklerine;

- Balistik füze fırlatıldığına dair güvenilir data elde ettiği,
- Nükleer ya da diğer kitle imha silahları ile saldırı gerçekleştirildiği,
- Kritik hükümet ve askeri tesislerine RF'nin nükleer karşılık vermesini engelleyecek şekilde saldırı yapıldığı,

- Konvansiyonel saldırılarla RF'nin varlığının kritik şekilde tehlikeye girdiği durumları nükleer silah kullanılabilecek koşullar olarak tanımlamaktadır.²⁸

Stratejik doküman nükleer silah politikasında RF devlet başkanına önemli yetkiler vermektedir. Bu çerçevede nükleer caydırıcılık konusunda temel devlet politikası, RF devlet başkanı tarafından yürütülmektedir. Nükleer silah kullanma kararı, RF devlet başkanı tarafından verilecektir. RF devlet başkanı, diğer devlet ve uluslararası organizasyonları; RF'nin nükleer silah kullanmaya hazır olduğu, nükleer silah kullanma kararı aldığı ya da nükleer silahlarını kullandığı hakkında bilgilendirme yapma yetkisine sahiptir. RF hükümeti; nükleer caydırıcılığın sürdürülmesi için gerekli ekonomik politikayı uygulamaya, nükleer caydırıcılık birliklerini göreve hazır bulundurmaya ve nükleer caydırıcılık konusunda dış ve bilgi hareketi politikaları izlemeye yetkilidir. RF Güvenlik Konseyi ise nükleer caydırıcılık ile ilgili temel askeri politikaların belirlenmesi ve federal yürütme organları arasında RF devlet başkanının nükleer caydırıcılık ile ilgili kararlarının uygulanmasını koordine etmek ile görevlendirilmiştir. RF Savunma Bakanlığı, Genelkurmay Başkanlığı ile birlikte nükleer caydırıcılık ile ilgili organizasyonel ve askeri tedbirleri alma hususlarında sorumluluk sahibidir.²⁹

Stratejik dokümandan yapılan çıkarımlar çerçevesinde RF'nin nükleer caydırıcılık politikası, küresel düzeyde

saldırgan üzerinde katlanılamayacak yoğunlukta stratejik nükleer silah kullanımına odaklanırken, taktik nükleer silahların yoğun kullanımı kapsamında düşman silahlı kuvvetleri ve ekonomik tesislerinin imhasına yönelmektedir. Bununla birlikte nükleer silahların sınırlı kullanımı ile nükleer silahların yoğun kullanılacağı tehdidinde bulunularak savaşın seviyesinin düşürülmesi ya da RF'nin çıkarları çerçevesinde sonlandırılması da sağlanabilir.³⁰

Sonuç

RF'nin nükleer caydırıcılık stratejisi büyük ölçüde savunma amaçlıdır. Ancak sınırları dışında icra ettiği askeri harekâtlarda ABD ve NATO gibi üçüncü tarafların müdahalesini caydırmak maksadıyla da RF tarafından nükleer caydırıcılık kullanılmaktadır. RF, nükleer caydırıcılığını sadece potansiyel düşmanlarının nükleer yeteneklerine karşı değil, aynı zamanda konvansiyonel yeteneklerine karşı da kullanmaktadır. RF'nin askeri doktrin ve nükleer caydırıcılık stratejisi incelendiğinde Moskova'nın gerçekte ABD ve NATO'nun dâhil olacağı ve taktik ya da stratejik nükleer silahlarını kullanmak zorunda kalabileceği bölgesel ya da büyük ölçekli bir savaşı arzu etmediği açıkça görülmektedir. Bu nedenle Moskova, RF-Ukrayna savaşında sıkça nükleer silahlarını gündeme getirerek nükleer caydırıcılığını ABD ve NATO'ya hatırlatmaya

çalışmakta ve yerel bir savaş olan RF-Ukrayna Savaşının ABD ve NATO'yu içeren bölgesel ya da büyük ölçekli bir savaşa dönüşmesine engel olmaya çalışmaktadır. Ancak günümüzde RF ile ABD ve NATO'nun birbirilerini düşman olarak tanımladığı, nükleer

silahların sınırlanması ve kontrolü ile ilgili antlaşmaların fiili olarak hükümsüz kaldığı göz önüne alındığında, RF'nin nükleer silah kullanım eşliğinin hangi düzeyde olacağını analiz etmenin giderek zorlaştığı da bir gerçektir.

Sonnotlar

- Dünyada ilk nükleer silah testi ABD tarafından Manhattan Projesi kapsamında 16 Temmuz 1945 tarihinde Los Alamos/New Mexico'da gerçekleştirilmiştir.
- TRT Haber, (08.08.2023). ABD'nin Hiroşima ve Nagazaki'ye atom bombası atmasının üzerinden 78 yıl geçti, (erişim tarihi: 20.08.2023) <https://www.trthaber.com/haber/dunya/abd-nin-hirosima-ve-nagazakiye-atom-bombasi-atmasin-in-uzerinden-78-yil-gecti->
- Woolf, A.F. (21 Nisan 2022). "Russia's Nuclear Weapons: Doctrine, Forces, and Modernization", Congressional Research Service, (erişim tarihi: 20.08.2023) <https://sgp.fas.org/crs/nuke/R45861.pdf>
- Barabanov, M. vd. (2012). Military Reform: Toward the New Look of the Russian Army, Valdai Discussion Club, (erişim tarihi: 15.08.2023) <https://valdaiclub.com/files/11447/>
- Kristensen H.M., Korda M. (2022). "Russian nuclear forces", SIPRI Yearbook 2023: Armaments, Disarmament and International Security, Oxford University Press, s.262-263, (erişim tarihi: 15.09.2023) <https://www.sipri.org/sites/default/files/YB23%2007%20WNE.pdf>
- SIPRI, (12 Haziran 2023). States invest in nuclear arsenals as geopolitical relations deteriorate—New SIPRI Yearbook out now. (erişim tarihi: 15.08.2023) <https://www.sipri.org/media/press-release/2023/states-invest-nuclear-arsenals-geopolitical-relations-deteriorate-new-sipri-yearbook-out-now#:~:text=The%20nine%20nuclear%20armed%20states,ca pable%20weapon%20systems%20in%202022.>
- Ibid.
- Office of the Director of National Intelligence, (6 Şubat 2023). Annual Threat Assessment of The U.S. Intelligence Community, (erişim tarihi: 22.08.2023) <https://www.dni.gov/files/ODNI/documents/assessments/ATA-2023-Unclassified-Report.pdf>
- Fink, A. L., Olikier, O. (2020). Russia's Nuclear Weapons in a Multipolar World, Dædalus, the Journal of the American Academy of Arts & Sciences, 149 (2), s. 37-38.
- Arbatov, A. (2023). "Nuclear Metamorphoses", Russian International Affairs Council, (erişim tarihi: 30.08.2023) <https://russiancouncil.ru/en/analytics-and-comments/analytics/nuclear-metamorphoses/>
- Dugin, A. (2014). Rus Jeopolitiği: Avrasyacı Yaklaşım, (çev. Vügar İmanov), Küre Yayınları, 8. Bsk., s.97-98.
- Ministry of Defence of the Russian Federation, (t.y.). Objectives of the Russian Armed Forces, (erişim tarihi: 22.08.2023) <https://eng.mil.ru/en/mission/tasks.htm>
- Wachs, L. (2022), "The Role of Nuclear Weapons in Russia's Strategic Deterrence", German Institute for International and Security Affairs, (erişim tarihi: 30.08.2023) https://www.swp-berlin.org/publications/products/comments/2022C68_Nuclear_WeaponsRussias_Deterrence.pdf
- Ibid.
- President of Russia, (24 Şubat 2022). Address by the President of the Russian Federation, (erişim tarihi: 25.08.2023) <http://en.kremlin.ru/events/president/news/67843>
- TASS, (22 Şubat 2022). Putin orders "special service regime" in Russia's deterrence force, (erişim tarihi: 30.08.2023) <https://tass.com/defense/1412575>
- Fink, A. (2023). The Wind Rose's Directions: Russia's Strategic Deterrence during the First Year of the War in Ukraine, The French Institute of International Relations, (erişim tarihi: 15.09.2023) https://www.ifri.org/sites/default/files/atoms/files/ifri_fink_russia_strategic_deterrence_aout2023.pdf
- Federation of American Scientists, (t.y.). The Basic Provisions of the Military Doctrine of the Russian Federation, (erişim tarihi: 25.08.2023) <https://nuke.fas.org/guide/russia/doctrine/russia-mil-doc.html>
- Arms Control Association, (t.y.). Russia's Military Doctrine, (erişim tarihi: 30.08.2023) <https://www.armscontrol.org/act/2000-05/russias-military-doctrine>
- Carnegie Endowment for International Peace, (9 Şubat 2010). Text of newly-approved Russian Military Doctrine, (erişim tarihi: 09.09.2023) https://carnegieendowment.org/files/2010russia_military_doctrine.pdf; Russia Strategic Initiative, (2022). Russian Military Doctrine: RSI Primer, (erişim tarihi: 05.09.2023) <https://oe.tradoc.army.mil/wp-content/uploads/2022/06/RSI-Russian-Military-Doctrine-Primer-Final-single-page-04282022.pdf>
- The Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation. (2 Haziran 2020). Basic Principles of State Policy of the Russian Federation on Nuclear Deterrence, (erişim tarihi: 14.08.2023) https://archive.mid.ru/en/web/guest/foreign_policy/international_safety/disarmament/-/asset_publisher/rp0fiUBmANaH/content/id/4152094
- Ibid.
- The White House, (2022). Joint Statement of the Leaders of the Five Nuclear-Weapon States on Preventing Nuclear War and Avoiding Arms Races, (erişim tarihi: 16.09.2023) <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/statements-releases/2022/01/03/p5-statement-on-preventing-nuclear-war-and-avoiding-arms-races/>
- Basic Principles of State Policy of the Russian Federation on Nuclear Deterrence
- Ibid.
- Ibid.
- Basic Principles of State Policy of the Russian Federation on Nuclear Deterrence
- Ibid.
- Ibid.
- Basic Principles of State Policy of the Russian Federation on Nuclear Deterrence
- Ibid.
- Ibid.
- Bruusgaard, K.V. (2016). "Russian Strategic Deterrence", Survival, 58(4), s. 11–12.

Tarih/Date: ...../...../20.....

Adı Soyadı/Name Surname : .....

T.C. Kimlik Numarası : .....
/ ID Number

Adres/Address : .....

İlçe/Town:..... **Şehir/City:**.....

Telefon/Telephone : .....

GSM : .....

E-mail : .....

Tek Sayı Ücreti/One Issue: 110 TL

Yıllık Abonelik Ücreti / Annual Order (2 sayı / 2 issues): 220 TL

Yurtdışı Yıllık Abonelik Ücreti /Subsriction Outside of Turkey (2 Sayı/ 2 issues): 35 Euro

Ödeme Şekli / Payment:

Banka Havalesi / Bankwire Posta Çeki / Post Check Nakit /Cash

* Siparişinizin gönderilebilmesi için formu dekontla birlikte gönderiniz.

* Please send decont together with the form to receive your order.

Aşağıdaki banka/posta çeki hesap numaralarına ödeme yapabilirsiniz:

Please send your payment to the following bank account:

Terazi Yayıncılık,

Garanti Bankası-Çankaya/ANKARA Şubesi / Branch: 181/6296007

Posta Çeki Hesabı /Postal Check Account: Ankara/Çankaya/Merkez 5859221

IBAN No: TR96 0006 2000 1810 0006 2960 07

İletişim Bilgileri/Contact Details:

Terazi Yayıncılık Bas. Dağ. Dan. Eğt. Org. Mat. Kırt. Ltd. Şti.
Süleyman Nazif Sok. No. 12/B Daire 4 06550 Çankaya/ANKARA

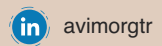
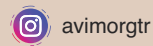
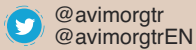
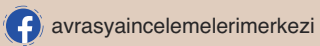
Tel: 0 (312) 438 50 23-24 • **Fax:** 0 (312) 438 50 26

E-mail: terazi yayincilik@gmail.com

Süleyman Nazif Sok. No: 12/B Daire 2-3-4 06550 Çankaya-ANKARA / TÜRKİYE

Tel: +90 (312) 438 50 23-24 • **Fax:** +90 (312) 438 50 26

www.avim.org.tr

